

Algemeen ambtsbericht Irak

Mei 2009

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken

1	Inleiding	4
2	Landeninformatie	5
2.1	Basisgegevens	5
2.1.1	Land en volk	5
2.1.2	Geschiedenis	7
2.1.3	Staatsinrichting	8
2.2	Politieke ontwikkelingen	11
2.3	Veiligheidssituatie	14
3	Mensenrechten	24
3.1	Juridische context	24
3.1.1	Verdragen en protocollen	24
3.1.2	Nationale wetgeving	24
3.2	Toezicht	33
3.3	Naleving en schendingen	34
3.3.1	Recht op privacy, persoonlijke levenssfeer	34
3.3.2	Vrijheid van meningsuiting	34
3.3.3	Vrijheid van vereniging en vergadering	36
3.3.4	Vrijheid van godsdienst en overtuiging	37
3.3.5	Bewegingsvrijheid	37
3.3.6	Rechtsgang	44
3.3.7	Arrestaties en detenties	46
3.3.8	Mishandeling en foltering	48
3.3.9	Verdwijningen	49
3.3.10	Buitengerechtelijke executies en moorden	50
3.3.11	Doodstraf	50
3.4	Positie van specifieke groepen	51
3.4.1	Koerden	51
3.4.2	Fayli-Koerden en Irakezen van Iraanse afkomst.	52
3.4.3	Turkmenen	53
3.4.4	Palestijnen	54
3.4.5	Dienstplichtigen / militairen	55
3.4.6	Vrouwen	55
3.4.7	Minderjarigen	58
3.4.8	Leden van de voormalige Ba'athpartij	59
3.4.9	Werknemers van de coalitie, de regering, internationale organisaties, ambassades en militairen	60
3.4.10	Religieuze groepen	61
3.4.11	Homoseksuele mannen en vrouwen	66
4	Migratie	68

Algemeen ambtsbericht Irak
mei 2009

4.1	Migratiestromen	68
4.2	Binnenlands ontheemden	71
4.3	Activiteiten van internationale organisaties	72
4.4	Standpunt van UNHCR ten aanzien van Irak	73
	Geraadpleegde bronnen	76
	Bijlage 1. Samenstelling Iraakse regering	81
	Bijlage 2. Landkaart	83

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Irak beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asiolverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Irak en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Irakese asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in Irak (laatstelijk juni 2008). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van juli 2008 tot en met april 2009.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties (ngo's), vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Irak en van andere relevante Nederlandse vertegenwoordigingen aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag.

In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op de recente ontwikkelingen op politiek en veiligheidsgebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een kort overzicht van de geografie, de bevolking en de recente geschiedenis van Irak.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Irak geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Irak partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op de naleving van de mensenrechten aan de orde. Vervolgens worden de naleving dan wel schendingen van bepaalde mensenrechten behandeld. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk de positie van specifieke groepen belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van binnenlands ontheemden en vluchtelingen en activiteiten van internationale organisaties, waaronder UNHCR, aan de orde.

De aanvullende Terms of Reference voor het algemeen ambtsbericht Irak met betrekking tot het "ne bis in idem"-principe en de erkenning van buitenlandse vonnissen, d.d. 24 december 2008, worden in een afzonderlijke brief behandeld.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en volk

Land

De Republiek Irak heeft een oppervlakte van circa 437.000 km². Het bevolkingsaantal werd in 2008 geschat op 28,2 miljoen mensen.¹ In de grondwet wordt eraan herinnerd dat Irak een van de stichters van de Arabische Liga is en onderdeel uitmaakt van de islamitische wereld.²

Het noordelijk deel van Irak was sinds het einde van de Golfoorlog in 1991 de facto onttrokken aan het centrale gezag in Bagdad en stond onder controle van de *Kurdistan Democratic Party* (KDP) en de *Patriotic Union of Kurdistan* (PUK). Sinds de door de Verenigde Staten geleide militaire interventie in het voorjaar van 2003 vormen de drie noordelijke provincies Dohuk, Erbil en Sulaymaniya samen de Koerdische regio, die onderdeel uitmaakt van de staat Irak, maar meer zelfstandige bevoegdheden heeft dan andere delen van Irak. Zij staat onder bestuur van de *Kurdistan Regional Government* (KRG).

Volk en talen

Etnisch en linguïstisch kunnen in Irak onder meer Arabieren (tussen de 75 en 80% van de bevolking), Koerden (15 tot 20%), Turkmenen (minder dan 5%), Assyriërs (minder dan 5%), Shabak en Armeniërs³ worden onderscheiden.⁴ In de grondwet zijn het Arabisch en het Koerdisch opgenomen als de twee officiële talen.⁵ Hieraan

¹ Central Intelligence Agency (CIA), *The World Fact Book – Iraq*, 18 december 2008; US Department of State, *Background Note: Iraq*, februari 2008.

² Zie artikel 3 van de grondwet, verkrijgbaar via www.uniraq.org, geraadpleegd op 25 maart 2009.

³ Het aantal Armeniërs in Irak werd in 2001 geschat op circa 20.000. De meerderheid van de Armeniërs is in Bagdad woonachtig. Eveneens zijn er kleine Armeense gemeenschappen in en nabij Mosul, Basrah en Kirkuk. Zie ook algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

⁴ CIA, *The World Fact Book – Iraq*, 18 december 2008; US Department of State, *Background Note: Iraq*, februari 2008.

⁵ Zie artikel 4 van de grondwet. Beide talen hebben dezelfde status en worden onder meer gebruikt voor de publicatie van de Iraakse staatscourant, officiële gelegenheden (als parlementaire vergaderingen, de raad van ministers, rechtspraak, etc.), publicatie en erkenning van officiële documenten in deze twee talen (in hoeverre in de praktijk alle officiële documenten daadwerkelijk altijd tweetalig zijn is niet bekend).

zijn het Turkmeens en het Assyrisch toegevoegd als officiële talen in gebieden waar deze veel worden gesproken.⁶

Het Arabisch is in Irak de algemene voertaal, met uitzondering van de gebieden onder controle van de KRG. Op andere plaatsen en streken waar veel Koerden (bijvoorbeeld Kirkuk) en Turkmenen (bijvoorbeeld Tall Afar) woonachtig zijn, geldt naast het Arabisch ook het Koerdisch dan wel het Turkmeens vaak als voertaal. Onderwijs wordt buiten de KRG-gebieden overwegend in het Arabisch gegeven. In dit gebied woonachtige niet-Arabieren (zoals Koerden, Turkmenen en Armeniërs) zijn vaak ook, naast de taal van de minderheid waartoe zij behoren, in meer of mindere mate het Arabisch machtig. De meeste mandeërs en ook sommige christenen hebben het Arabisch als moedertaal.

In de gebieden onder bestuur van de *Kurdistan Regional Government* (KRG) worden verschillende Koerdische talen gesproken en geldt het Koerdisch als eerste officiële taal.⁷ Arabisch heeft op basis van de grondwet in de KRG-gebieden officieel dezelfde status als het Koerdisch,⁸ maar het gebruik van de Arabische taal is in dit gebied in het laatste decennium afgenomen.⁹ Arabisch werd sinds 1991 steeds minder gebruikt in schriftelijke stukken van de Koerdische autoriteiten. Onderwijs op primair, secundair en tertiair niveau wordt sinds 1991 gegeven in het Koerdisch. Arabisch is in de KRG-gebieden een verplichte vreemde taal op basisscholen voor leerlingen vanaf vier jaar. Op secundair niveau is Arabisch een eindexamenvak. Op tertiair niveau wordt Arabisch eveneens als verplicht vak onderwezen. In de grondwet is voorts opgenomen dat men het recht heeft onderwijs in de moedertaal te volgen.¹⁰

Religie

Ongeveer 97% van de Iraakse bevolking is moslim. De sjiiitische gemeenschap in Irak vormt 60 tot 65% van de bevolking en bestaat overwegend uit Arabieren.

⁶ Artikel 4 lid 4 van de grondwet stelt dat “*The Turkomen language and the Syriac language are two other official languages in the administrative units in which they constitute density of population*”. Vooralsnog zijn geen nadere criteria bekend voor “*density of population*”.

⁷ In het Koerdische noorden worden het Badini en het Sorani het meest gebruikt.

⁸ Zie artikel 4 lid 3 van de grondwet.

⁹ Met name ouderen zijn het Arabisch nog machtig. Jongere Koerden, die geen onderwijs in het Arabisch hebben genoten, of Koerden afkomstig van het platteland spreken soms weinig Arabisch.

¹⁰ Op grond van artikel 4 van de nieuwe grondwet hebben Irakezen het recht om hun kinderen onderwijs te geven in hun moedertaal, zoals de taal van de Turkmenen, Assyriërs of Armeniërs, op overheidsscholen, of in elke andere taal op privéscholen. In de gebieden onder controle van de KRG kan men onderwijs – op primair en secundair niveau – in het Sureth (een neo-Aramese taal die wordt gebruikt door Assyrische en Chaldeeuwse christenen) volgen. Er zijn voorzover bekend geen scholen die Sureth-talig onderwijs aanbieden in de KRG-gebieden.

Iraakse soennieten, die 32 tot 37% van de bevolking uitmaken, zijn met name Koerden (18 tot 20% van de moslims) en Arabieren (12 tot 15% van de moslims). Daarnaast bestaan er diverse religieuze minderheden, waaronder christenen, mandeërs en yezidi's.¹¹

2.1.2 Geschiedenis

Na meer dan dertig jaar van uiterst repressief bestuur in Irak is het bewind van president Saddam Hoessein in het voorjaar van 2003 door middel van een door de Verenigde Staten geleide militaire interventie beëindigd.¹² Vervolgens voerden de *Coalition Provisional Authority* (CPA) en vanaf juli 2003 ook de *Iraqi Governing Council* (IGC) het bestuur over Irak. De IGC wees in september 2003 een tijdelijk kabinet aan. De CPA behield het vetorecht over beslissingen van de IGC.¹³ Op 1 juni 2004 trad een nieuwe tijdelijke regering aan, die tot april 2005 verantwoordelijk was voor het bestuur van Irak, met inbegrip van het noordelijk deel van Irak, dat voorheen onder het gezag stond van de *Kurdistan Democratic Party* (KDP) en de *Patriotic Union of Kurdistan* (PUK).

In het voorjaar van 2005 startte het parlementaire constitutionele comité (PCC), voornamelijk bestaande uit sjiitische en Koerdische parlementariërs, met het opstellen van een ontwerp-grondwet. Op 28 augustus 2005 werd de nieuwe grondwet gepresenteerd in het Iraakse parlement, dat het document zonder stemming accepteerde. Op 15 oktober 2005 vond in heel Irak het referendum inzake de nieuwe ontwerp-grondwet plaats. De bevolking heeft met 78,59 % van de stemmen de nieuwe grondwet goedgekeurd.¹⁴

Op 15 december 2005 vonden verkiezingen plaats, waarvan de uitslag leidde tot het eerste parlement na de val van Saddam Hoessein dat in principe een volle termijn van vier jaar zou moeten zitten. Het parlement koos op 22 april 2006 de sjiit Nouri Al-Maliki als nieuwe premier. De Koerd Jalal Talabani, die vanaf 6 april 2005 interim-president was, is in die zelfde zitting gekozen als president van

¹¹ CIA, *The World Fact Book – Iraq*, 18 december 2008; US Department of State, *Background Note: Iraq*, februari 2008; US Department of State, *International Religious Freedom Report 2008 – Iraq*, 19 september 2008.

¹² Zie voor een beschrijving van de situatie in Centraal-Irak en Noord-Irak voorafgaand aan de militaire interventie onder meer de algemene ambtsberichten Centraal-Irak, november 2002, mei 2003 en Noord-Irak, oktober 2002, mei 2003.

¹³ Zie ook algemeen ambtsbericht Irak, januari en juni 2004.

¹⁴ De totale opkomst bij het referendum bedroeg 63%. Overigens is de grondwet in twee provincies met een soennitische meerderheid afgewezen door meer dan tweederde van de kiezers: Anbar en Salah-ad-Din. In een derde provincie, Nineveh, werd de grondwet eveneens afgewezen, maar slechts met 56%; BBC, 25 oktober 2005.

Irak. Op 20 mei 2006 is de eerste niet-interim-regering van Irak na 2003 ingesteld, waarmee tevens de grondwet in werking is getreden.

Saddam Hoessein is in 2006 door het Iraaks hooggerechtshof in Strafzaken (SICT) in eerste aanleg en in hoger beroep ter dood veroordeeld voor misdaden tegen de menselijkheid gepleegd tegen inwoners van Dujail in 1982. Op 30 december 2006 is Saddam Hoessein ter dood gebracht.¹⁵

Er is sinds 2003 veel geweld in Irak. Op 22 februari 2006 werd de voor sjiiten heilige Askariya of Gouden Moskee in Samarra door een bomaanslag grotendeels verwoest. Hierna nam het geweld in Irak verder toe. In de periode februari 2006 tot en met omstreeks juli 2007 was er sprake van extreme vormen van geweld en dagelijks een zeer hoog aantal gewelddadige incidenten. Vanaf omstreeks eind augustus 2007 trad over het algemeen een verbetering van de veiligheidssituatie in. Redenen die hiervoor worden aangevoerd zijn onder meer het succes van het optreden van de VS, *Multinational Forces in Iraq* (MNF-I) en Iraakse veiligheidsorganisaties, de zogenaamde soennitische *Awakening* en het staakt-het-vuren van het Mehdi-leger van Moqtada al-Sadr.

De soennitische en seculiere partijen trokken zich in de tweede helft van 2007 terug uit de Iraakse regering. De regering Al-Maliki bestond vanaf toen nog uit de twee voornaamste sjiitische partijen, *Dawa'a* en *Supreme Islamic Iraqi Council* (SIIC), en de Koerdische partijen KDP en PUK, die op 16 augustus 2007 het zogenaamde Vierpartijenakkoord hebben gesloten om een einde te maken aan de politieke patstelling die was ontstaan door het terugtrekken van diverse partijen uit de regering.¹⁶ Het soennitische blok *Tawafiq* is in juli 2008 weer teruggekeerd in de regering.

2.1.3 Staatsinrichting

Op 8 juni 2004 nam de VN-Veiligheidsraad unaniem resolutie 1546 aan. Deze resolutie legde een politiek tijdschema vast, dat eind 2005 uitmondde in verkiezingen en in 2006 resulteerde in het aantreden van een democratisch gevormde regering. In de periode van 28 juni 2004 tot de inwerkingtreding van de grondwet in 2006 bood de *Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period* (ook wel *Transitional Administrative Law*) de grondslagen voor het bestuur van Irak.

¹⁵ NRC Handelsblad, 6 november 2006; The Guardian, 6 november 2006; Reuters, ANP, AFP, 5 november 2006.

¹⁶ VN, *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1770 (2007)*, S/2007/608, 15 oktober 2007; UN, *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1770 (2007)*, S/2008/19, 14 januari 2008.

Zoals geformuleerd in de grondwet kent de Republiek Irak een federale structuur op basis van een parlementaire democratie. Naast de federale overheid zijn er op basis van de grondwet decentrale entiteiten, waaronder regio's,¹⁷ provincies (*governorates*) en lokale entiteiten.¹⁸

De federale autoriteiten moeten de eenheid, integriteit en onafhankelijkheid van Irak bewaken. Voorts heeft de federale overheid de exclusieve bevoegdheid tot onder meer het formuleren van het buitenlands beleid, het nationale veiligheidsbeleid, het fiscaal en monetair beleid en het beleid met betrekking tot burgerschap, immigratie en asiel.¹⁹ Alle overige bevoegdheden komen toe aan de regionale of provinciale overheden, met dien verstande dat volgens de grondwet sprake is van door de centrale en decentrale overheden gedeelde bevoegdheden op het terrein van onder meer de organisatie en het beheer van de douane, elektriciteitsvoorziening, als ook het beleid op het gebied van milieu, gezondheid, onderwijs, alsmede planning en ontwikkeling.²⁰ In de praktijk is de bevoegdheidsverdeling op veel terreinen echter nog onduidelijk.

Federale overheid

De scheiding der machten is in de grondwet opgenomen. De wetgevende macht wordt gevormd door een direct gekozen Raad van Afgevaardigden (*Council of Representatives*) en een Federatieraad (*Federation Council*), waarin vertegenwoordigers van de regio's en de provincies zitting nemen.²¹

De uitvoerende macht bestaat uit de president, die door de Raad van Afgevaardigden bij tweederde meerderheid wordt gekozen, en de Ministerraad (*Council of Ministers*). De Ministerraad wordt samengesteld door de leider van de grootste parlamentsfractie en behoeft de goedkeuring van de Raad van Afgevaardigden.²² De president vormt samen met de twee vice-presidenten de presidentiële raad (*Presidency Council*), die evenwel niet in de grondwet staat beschreven.²³

¹⁷ Een regio kan uit twee of meer provincies bestaan en voorziet (evenals individuele provincies) in wetgevende, rechtsprekende en uitvoerende bevoegdheden die niet exclusief zijn voorbehouden aan de federale regering.

¹⁸ Zie Sectie III en IV van de grondwet.

¹⁹ Zie artikelen 109 en 110 van de grondwet.

²⁰ Zie artikelen 114 en 115 van de grondwet.

²¹ Zie Sectie III, hoofdstuk 1 van de grondwet.

²² Zie Sectie III, hoofdstuk 2 van de grondwet.

²³ In de praktijk geldt in Irak op federaal niveau een tripartite systeem van machtsverdeling tussen Koerden, soennitische Arabieren en sjiitische Arabieren. Onder de huidige afspraken is de voorzitter van de Raad van Afgevaardigden een soennitische Arabier, de premier een sjiitische Arabier en de president een Koerd. Voor deze functies zijn telkens twee plaatsvervangers aangesteld afkomstig uit de twee andere groepen.

De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht is formeel in de grondwet geregeld. Voor wat betreft de onpartijdigheid van de rechterlijke macht kan worden gesteld dat deze onder meer voortvloeit uit het feit dat verschillende publieke en politieke functies of activiteiten onverenigbaar zijn met het beroep van rechter of openbaar aanklager.²⁴ De rechterlijke macht in de KRG-gebieden maakt sinds 2008 geen deel meer uit van het Koerdische ministerie van Justitie en is wettelijk onafhankelijk.²⁵ Op basis van de nieuwe grondwet worden de leden van het hooggerechtshof, inclusief een aantal rechters en deskundigen op het gebied van de sharia, door het parlement met tweederde meerderheid benoemd.²⁶ Door de Iraakse autoriteiten wordt gewerkt aan hervorming van de rechterlijke macht.

Voorts zijn de volgende twee comités ingesteld, die niet in de grondwet staan beschreven. Het ‘Veiligheidscomité’, bestaande uit tien leden, houdt toezicht op de veiligheidsministeries. Het ‘Politiek Comité voor Nationale Veiligheid’²⁷ bestaat uit 19 leden: de premier en zijn beide plaatsvervangers, de president en zijn beide plaatsvervangers en dertien vertegenwoordigers van de grote politieke blokken. Dit comité komt eens per maand bijeen om overeenstemming trachten te bereiken over belangrijke politieke en veiligheidskwesties. Deze twee comités opereren buiten parlementair toezicht.

Koerdische regio

De KRG-gebieden functioneren de facto grotendeels autonoom. De nieuwe grondwet erkent de KRG als het bestuur over de drie noordelijke provincies Erbil, Dohuk en Sulaymaniya,²⁸ die de administratieve regio Koerdistan vormen. Ook in een aantal gebieden in het noorden van de provincies Nineveh, Ta’imim en Diyala die grenzen aan de KRG-regio en waar een groot aantal Koerden woont is er sprake van invloed vanuit de KRG-regio.²⁹

²⁴ Zie Sectie III, hoofdstuk 3 van de grondwet. De federale rechterlijke organisatie bestaat uit onder meer een *High Judicial Council*, een federaal hooggerechtshof, een organisatie van openbaar aanklagers, een commissie van toezicht en een stelsel van federale hoven (artikel 87). Het instellen van rechtbanken, hun absolute en relatieve competentie e.d. zal op basis van artikel 94 van de grondwet bij aparte wet geschieden. Hetzelfde geldt voor de militaire rechterlijke macht (artikel 97). Op grond van artikel 93 van de grondwet mogen geen speciale of buitengewone hoven (rechtbanken of tribunalen) worden ingesteld.

²⁵ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices - Iraq*, 25 februari 2009.

²⁶ Zie artikel 90 lid 2 van de grondwet.

²⁷ Dit comité wordt ook wel de Politieke Raad voor Nationale Veiligheid genoemd.

²⁸ Zie artikel 117 van de grondwet.

²⁹ Tevens staan de toegangswegen naar de KRG-gebieden vrijwel geheel onder controle van de KRG. Deze wegen zijn voorzien van door peshmerga's, politie en ander veiligheidspersoneel bemande checkpoints. Ook gebieden aan de Iraanse en Syrische grenzen, blijken momenteel wat beveiliging betreft in handen van de KRG.

In januari 2006 ondertekenden president Barzani van de KRG en president Talabani van Irak, in hun hoedanigheid van voorzitter van respectievelijk KDP en PUK, een overeenkomst die de weg vrijmaakte om de drie Koerdische provincies te verenigen onder één regionaal bestuur.³⁰ Op 7 mei 2006 heeft het Koerdische parlement ingestemd met een nieuwe verenigde regering (bestaande uit KDP- en PUK-ministers tezamen).³¹ Over de samenwerking tussen de PUK en de KDP bij het opsporen van door een van beide partijen om criminele dan wel om politieke redenen gezochte personen is geen nadere informatie beschikbaar.³² De samenwerking tussen de KRG en de federale Iraakse autoriteiten verloopt niet altijd voorspoedig.³³

2.2 Politieke ontwikkelingen

De politieke ontwikkelingen in Irak werden gedurende de verslagperiode voornamelijk beheerst door de provinciale verkiezingen in januari 2009 en de daarvoor benodigde nieuwe kieswet, de nieuwe wettelijke basis voor de aanwezigheid van buitenlandse troepen na afloop van het VN-mandaat op 31 december 2008 en de verhouding tussen de federale regering in Bagdad en de KRG in Erbil, met name met betrekking tot de kwestie Kirkuk en de wet inzake de verdeling van natuurlijke hulpbronnen. In het Iraakse parlement, dat nog altijd sterk verdeeld is, was wel degelijk sprake van politiek debat en besluitvorming. Voor de belangrijke dossiers werd steeds gezocht naar een consensus tussen sjiïeten, soennieten en Koerden. Op een aantal politiek gevoelige dossiers, zoals de herziening van de grondwet, is de vooruitgang zeer beperkt geweest.

De herbenoeming van zes ministers van het soennitische blok *Tawafiq* in het kabinet van premier Nouri Al-Maliki in juli 2008 markeerde de terugkeer van de soennieten in de regering van Irak.³⁴ De positie van Al-Maliki, die begin 2008 nog leek te wankelen, is gedurende de verslagperiode sterker geworden, zozeer zelfs dat hem door tegenstanders wel wordt verweten teveel macht naar zich toe te

³⁰ De *Kurdistan Democratic Party* (KDP) en de *Patriotic Union of Kurdistan* (PUK) bestuurden voordien ieder afzonderlijk een deel van het Koerdische gebied.

³¹ UNAMI, *Human Rights Report, 1 May – 30 June 2006*.

³² Hoewel in de overeenkomst tussen KDP en PUK is bepaald dat de afzonderlijke ministeries worden samengevoegd, is dat in een aantal gevallen nog niet gebeurd. Naar verluidt dienen de ministeries van Financiën, Binnenlandse Zaken en Peshmerga Zaken nog te worden samengevoegd.

³³ International Crisis Group (ICG), *Oil for soil: Toward a grand bargain on Iraq and the Kurds*, 28 oktober 2008.

³⁴ New York Times, *Sunnis End Boycott and Rejoin Iraqi Government*, 20 juli 2008; VN, *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1770 (2007)*, S/2008/495, 28 juli 2008.

trekken.³⁵ De voorzitter van het parlement, de soenniet Mahmoud Al-Mashhadani, legde op 23 december 2008 zijn functie neer, nadat sjiitische en Koerdische partijen hadden aangedrongen op zijn aftreden naar aanleiding van zijn beledigende uitlatingen jegens parlementsleden tijdens een chaotisch verlopen zitting.³⁶ Over zijn opvolging door Ayad Al-Sammarai, eveneens een soenniet, werd pas eind april overeenstemming bereikt.³⁷

Provinciale verkiezingen

De provinciale verkiezingen in Irak, die gepland stonden voor oktober 2008, werden uitgesteld tot 31 januari 2009, omdat het parlement pas eind september overeenstemming bereikte over de kieswet die deze verkiezingen moet regelen. Arabische, Koerdische en Turkmeense afgevaardigden konden het niet eens worden over de voorwaarden waaronder verkiezingen in Kirkuk gehouden moesten worden. De overeenstemming kon worden bereikt door de reikwijdte van de kieswet te beperken tot 14 van de 18 Irakese provincies. De verkiezingen worden in de provincie van Kirkuk, evenals in de Koerdische regio, op een nader te bepalen later tijdstip gehouden.³⁸

Op grond van de nieuwe kieswet konden kiezers bij de provinciale verkiezingen voor het eerst sinds de val van Saddam Hoessein stemmen op personen, al dan niet deel uitmakend van lijsten, in plaats van op gesloten lijsten. Diezelfde wet maakte tevens een einde aan de verzekerde vertegenwoordiging van minderheden, die bij de vorige verkiezingen 12 zetels toegewezen hadden gekregen. In november stemde het parlement echter alsnog in met een amendement dat zes zetels reserveert voor christenen (3), yezidi's (1), Shabak (1) en mandeërs (1).

Volgens waarnemers zijn de verkiezingen op 31 januari 2009 over het algemeen eerlijk en zonder grote veiligheidsincidenten verlopen.³⁹ In de aanloop naar de verkiezingen was er evenwel sprake van politiek geweld en werden vijf kandidaten vermoord.⁴⁰ De soennieten, die de vorige provinciale verkiezingen in groten getale hadden geboycot, namen nu wel deel aan het democratisch proces en zullen evenrediger worden vertegenwoordigd in de nieuwe provinciale raden. Verwacht wordt dat in de noordelijke provincies van Centraal-Irak de machtsbalans hierdoor in het voordeel van de soennitische Arabieren zal verschuiven. Een andere

³⁵ Reuters, *Iraq-U.S. pact leaves PM Maliki stronger than ever*, 28 november 2008; Global Insight, *Emboldened Iraqi Premier Lashes Out at U.S. Dominance*, 11 februari 2009.

³⁶ International Herald Tribune (IHT), *Iraqi Parliament speaker resigns*, 23 december 2008.

³⁷ Global Insight, *After Months of Delay Iraqi MPs Elect New Speaker*, 20 april 2009.

³⁸ Reuters, *Iraq passes poll law, vote urged before Jan 31*, 24 september 2008; VN, *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1830 (2008)*, S/2008/688, 6 november 2008.

³⁹ VN, *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1830 (2008)*, S/2009/102, 20 februari 2009.

⁴⁰ S/2009/102.

belangrijke ontwikkeling was de winst, met name in Bagdad en Basra, voor de sjjiitische *State of Law* coalitie van premier Al-Maliki, die overigens zelf geen kandidaat was bij deze verkiezingen, ten koste van de *Supreme Iraqi Islamic Council* (SIIC).⁴¹

Aanwezigheid van buitenlandse troepen

Met het aflopen van het VN-mandaat op 31 december 2008 was er een nieuwe wettelijke regeling nodig voor de aanwezigheid van de buitenlandse troepen in Irak. In november werd in dit kader de veiligheidsrelatie tussen Irak en de Verenigde Staten opnieuw vormgegeven in het *Status of Forces Agreement* (SOFA), dat na langdurige onderhandelingen tot stand is gekomen. Het SOFA bepaalt onder meer dat de Amerikanen zich medio 2009 moeten hebben teruggetrokken uit de Iraakse steden en dat alle Amerikaanse troepen voor het einde van 2011 Irak moeten hebben verlaten. Voorts mogen de Amerikanen na 31 december 2008 geen gevangenen meer in detentie houden zonder aanklacht en is het hun uitdrukkelijk verboden om hun aanwezigheid in Irak te gebruiken voor aanvallen op buurlanden, behalve in geval van zelfverdediging.⁴²

Het SOFA werd vooral door de soennitische partijen sterk bekritiseerd. De aanhangers van de sjjiitische geestelijke Moqtada Al-Sadr verwierpen iedere overeenkomst die Amerikanen het recht zou geven militairen in Irak te houden. Het soennitische *Tawafiq Iraqi Front* ging, na de belofte van de regering dat het in een referendum aan de Iraakse bevolking zou worden voorgelegd, op 27 november wel akkoord met het SOFA, zodat het door een overtuigende meerderheid van het Iraakse parlement werd goedgekeurd.⁴³

Voor de aanwezigheid van de overige buitenlandse, met name Britse, troepen in Irak moest een speciale wet worden aangenomen. Deze wet staat de aanwezigheid van niet-Amerikaanse buitenlandse troepen toe tot eind juli 2009 op basis van bilaterale akkoorden met de betreffende landen.⁴⁴ De Britse premier Gordon Brown kondigde in december 2008 al het vertrek van alle Britse troepen aan voor eind mei 2009.⁴⁵

⁴¹ New York Times, *Prime Minister's Party Wins in Iraqi Vote but Will Need to Form Coalitions*, 6 februari 2009, BBC, *UN hails Iraq election results*, 6 februari 2009; Le Monde, *Un parti proche de l'Iran sort affaibli des élections provinciales en Irak*, 7 februari 2009; Global Insight, *Final Results of Iraq's Provincial Elections Confirm Preliminary Counts*, 20 februari 2009.

⁴² Global Insight, *Iraqi Parliament Passes U.S. Security Deal*, 28 november 2008.

⁴³ Global Insight, *Iraqi Parliament Passes U.S. Security Deal*, 28 november 2008.

⁴⁴ Le Monde, *L'Irak évite de justesse une nouvelle crise politique*, 24 december 2008.

⁴⁵ ANP, *Britse premier bezoekt Irak*, 17 december 2008.

Relatie tussen Erbil en Bagdad

Er is onverminderd sprake van spanningen tussen de KRG en de Koerdische partijen in het federale parlement enerzijds en de federale regering in Bagdad, gesteund door sjiiitische en soennitische partijen in de Raad van Afgevaardigden, anderzijds. Het geschil tussen de KRG en de centrale regering over de bevoegdheidsverdeling voor het afsluiten van oliecontracten is nog altijd niet beslecht. De KRG heeft een eigen oliewet, op grond waarvan zij een aantal controversiële exploratie- en productieovereenkomsten heeft afgesloten, die door de federale minister van Olie nietig zijn verklaard.⁴⁶

Ook de status van Kirkuk is nog steeds een heet hangijzer in de Iraakse politiek. Op basis van artikel 140 van de grondwet had vóór 31 december 2007 een referendum over de status van de olierijke regio rondom Kirkuk en die van een aantal andere gebieden die grenzen aan de Koerdische regio moeten worden gehouden. Dit referendum heeft ook in deze verslagperiode niet plaats gevonden. Het onderwerp ligt in de Iraakse politiek zeer gevoelig.⁴⁷ Een groot deel van de Turkmeense en Arabische bevolking verzet zich tegen het houden van een referendum, onder andere vanwege vermeende demografische manipulatie door de Koerden.⁴⁸

Het compromis inzake de provinciale kieswet voorziet in een commissie bestaande uit twee Koerden, twee Turkmenen, twee Arabieren en één christen, die werkt aan een formule voor het organiseren van verkiezingen in Ta'mim, de provincie van Kirkuk. De *United Nations Assistance Mission for Iraq* (UNAMI) ondersteunt deze commissie en, in bredere zin, het proces van demarcatie van de betwiste gebieden, die zich bevinden in de provincies Nineveh, Ta'mim, Salah-ad-Din, Diyala en Wasit.⁴⁹ Op beide terreinen is tijdens de verslagperiode echter geen vooruitgang geboekt.

2.3 Veiligheidssituatie

Hoewel de veiligheidssituatie in Irak in 2008 en begin 2009 aanzienlijk is verbeterd ten opzichte van 2007, was zij ook gedurende deze verslagperiode over het algemeen zeer ernstig. Er was sprake van etnisch en/of religieus gemotiveerd geweld, politiek geweld en zware misdaad. Het geweld kwam voor in de vorm van bomaanslagen, schiet- en steekpartijen, ontvoeringen, intimidatie en andere mensenrechtenschendingen. Volgens officiële Iraakse cijfers eiste het geweld in

⁴⁶ Economist Intelligence Unit (EIU), *Country Report Iraq*, oktober 2008; EIU, *Country Report Iraq*, november 2008.

⁴⁷ ICG, *Oil for soil: Toward a grand bargain on Iraq and the Kurds*, 28 oktober 2008.

⁴⁸ Zie 2.3.

⁴⁹ S/2008/688; S/2009/102.

2008 meer dan 5.700 burgerslachtoffers, een daling van tweederde ten opzichte van de ruim 16.000 burgerdoden in 2007.⁵⁰

Over het algemeen kan worden gesteld dat het geweld multi-dimensionaal (etnisch, religieus, politiek, crimineel) en soms willekeurig is. Het grootste deel van het geweld is gericht tegen personeel van het Iraakse veiligheidsapparaat en de Multi-National Force-Iraq (MNF-I). Het sektarische geweld treft met name sjiieten in door soennieten gedomineerde gebieden en soennieten in door sjiieten gedomineerde gebieden. Ook komt geweld tegen minderheidsgroepen in Centraal-Irak, zoals christenen of yezidi's, voor. Doelwit van geweld zijn verder onder meer politici en hun familie, ambtenaren, tolken of Irakezen die op andere wijze voor de regering of internationale organisaties en bedrijven in Irak werken, rechters, advocaten, journalisten, artsen en verpleegkundigen, academici en studenten, artiesten en sportlieden.⁵¹ Het is niet altijd duidelijk in individuele gevallen of een persoon doelwit was vanwege zijn of haar (al dan niet vermoede) religie, etniciteit, werkzaamheden, inkomsten of een combinatie van factoren. Evenmin is steeds duidelijk wie verantwoordelijk was voor individuele veiligheidsincidenten. Bovendien varieerde de veiligheidssituatie sterk per gebied.⁵²

Koerdische regio (Dohuk, Erbil en Sulaymaniya)

De veiligheidssituatie in de drie provincies formeel onder bestuur van de *Kurdistan Regional Government* (KRG) was gedurende de verslagperiode over het algemeen stabiel.⁵³ Er vond een beperkt aantal gewelddadigheden plaats, waaronder een aantal moordaanslagen gepleegd in Sulaymaniya op de burgemeester van het Qalawa tentenkamp door de terroristische organisatie Jund-al-Islam⁵⁴ en het politieoptreden tijdens een demonstratie in Erbil op 17 augustus waarbij een jongen werd gedood en vier personen gewond raakten.⁵⁵ Daarnaast meldden bronnen dat bedreigingen jegens minderheidsgroepen voorkwamen.

De veiligheid in de Koerdische regio werd voorts ondermijnd door militaire acties van het Turkse en Iraanse leger, hoewel het aantal slachtoffers hiervan voor zover bekend klein was. Het Turkse leger voerde ook in deze verslagperiode militaire acties uit gericht tegen strijders van de Koerdische Arbeiderspartij (PKK). De

⁵⁰ BBC, *Iraq civilian deaths down in 2008*, 29 december 2008. De niet-gouvernementele organisatie Iraq Body Count (IBC) spreekt van dezelfde daling, maar schat het aantal burgerdoden in 2008 tussen de 8.315 en 9.028. US Department of State noemt het cijfer van 6.787 burgerslachtoffers in 2008 als gevolg van terrorisme.

⁵¹ S/2008/688.

⁵² EIU, *Country Report Iraq*, november 2008.

⁵³ US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008; IOM, *Governorate profiles: Dahuk, Erbil & Sulaymaniyah*, december 2008. S/2009/102.

⁵⁴ IOM, *Governorate profiles: Dahuk, Erbil & Sulaymaniyah*, december 2008.

⁵⁵ Reuters, *Police fire on demo in Iraqi Kurdistan, 1 killed*, 17 augustus 2008. US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

Turkse luchtmacht bombardeerde verscheidene malen PKK-doelen in het noordelijk grensgebied van de Koerdische regio. Voor zover bekend zijn er bij deze aanvallen geen slachtoffers gevallen. Er vond geen nieuwe grondoperatie plaats.⁵⁶ Volgens een aantal bronnen waren Iraanse troepen nog steeds actief in Irak en hebben deze militaire acties, waaronder bombardementen, uitgevoerd tegen Iraans Koerdische strijders rond de plaatsen Sulaymaniya en Erbil. Ook melden bronnen dat geregeld in het noorden van Irak door de Iraanse Revolutionaire Garde aanvallen op Iraans Koerdische opstandelingen worden uitgevoerd.⁵⁷

In het KRG-gebied is de ordehandhaving in handen van de provinciale politie en de Peshmerga's (militaire eenheden die onder de KRG vallen). Deze veiligheidsorganisaties zijn zichtbaar aanwezig.⁵⁸ Verschillende bronnen hebben aangegeven dat de Peshmerga's de drie KRG-provincies strak onder controle hebben. De veiligheidsorganisaties in de Koerdische regio zijn doorgaans in staat bescherming te bieden aan burgers.

Noorden van Centraal-Irak (Nineveh, Ta'mim, Salah-ad-Din en Diyala)

In de vier provincies onder bestuur van de federale regering in Bagdad die grenzen aan de Koerdische regio was de veiligheidssituatie gedurende de verslagperiode zeer onstabiel.⁵⁹ Er vonden geregeld ernstige geweldsincidenten plaats, waaronder zware bomaanslagen in Mosul,⁶⁰ Tall' Afar,⁶¹ Kirkuk,⁶² Dujail,⁶³ Baladruz,⁶⁴ Baquba⁶⁵ en Jalawla.⁶⁶ In het hele gebied hadden burgers te maken met

⁵⁶ AFP, *Raids aériens turcs contre des positions du PKK dans le nord irakien*, 26 september 2008; AFP, *Nouveau raid aérien turc contre le PKK dans le nord de l'Irak*, 10 oktober 2008; Global Insight, *Iran and Turkey Shell Northern Iraq in Hunt for Kurdish Rebels*, 18 december 2008; US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008. S/2009/102; IOM, *Governorate profiles: Dahuk, Erbil & Sulaymaniyah*, december 2008; BBC, *Turkey hits Kurdish bases in Iraq*, 30 april 2009.

⁵⁷ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009. S/2009/102; IOM, *Governorate profiles: Dahuk, Erbil & Sulaymaniyah*, december 2008.

⁵⁸ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

⁵⁹ US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008; VN, *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1830 (2008)*, S/2008/688, 6 november 2008; IOM, *Governorate profiles: Kirkuk, Ninewa & Salah-al-Din*, december 2008.

⁶⁰ AP, *Bombs kill more than 30 in Baghdad, Mosul*, 1 december 2008.

⁶¹ BBC, *Car bomb kills 21 in Iraq market*, 8 augustus 2008.

⁶² Global Insight, *Bombing Causes Mass Casualties in Iraq's Oil-Rich Kirkuk*, 12 december 2008; UNAMI, *SRSB Strongly Condemns the Bombing of a Popular Restaurant near Kirkuk*, 13 november 2008.

⁶³ BBC, *'Many killed' in Iraq car bombing*, 12 september 2008.

⁶⁴ BBC, *Suicide bombing kills 22 in Iraq*, 15 september 2008.

⁶⁵ IHT, *Suicide bombers kill 35 Iraqi recruits*, 15 juli 2008.

bomaanslagen, schietpartijen, moordaanslagen, ontvoeringen, bedreigingen en intimidatie.⁶⁷

Naast willekeurig geweld bedoeld om de regio te destabiliseren en het gezag van de autoriteiten te ondermijnen, was er sprake van gericht geweld tegen leden van verschillende religieuze en/of etnische groepen en van Iraakse veiligheidsorganisaties.⁶⁸ In juli 2008 werd een leider van de Shabak gemeenschap in het noorden van Nineveh vermoord.⁶⁹ Op 28 juli 2008 werden in Kirkuk 28 mensen gedood en meer dan 200 gewond door een zelfmoordaanslag op een Koerdische demonstratie tegen voorstellen voor machtsdeling en de daaropvolgende rellen tussen Koerden en Turkmene, die verantwoordelijk werden gehouden voor de aanslag.⁷⁰ Begin oktober 2008 vonden tussen de vijf en vijftien christenen de dood in een reeks van moorden in Mosul. Als gevolg hiervan zijn naar schatting ruim 10.000 personen gevlucht, ondanks de inzet van 1.000 extra politiemensen om christelijke buurten in Mosul te beveiligen.⁷¹ In december 2008 kwamen zeven leden van een yezidi familie in Sinjar, 100 km ten westen van Mosul, bij een moordaanslag om het leven.⁷²

Diverse bronnen melden dat, met het oog op de provinciale en landelijke verkiezingen in 2009,⁷³ verschillende Arabische en Koerdische groeperingen zijn overgegaan tot actieve beïnvloeding van de bevolkingssamenstelling. Vele families zijn bedreigd en gedwongen tot verkoop van hun onroerende goederen. Ook is er gerapporteerd over minderheden die gedwongen werden om zich te

⁶⁶ Los Angeles Times, *Iraq bombing kills 28 at police station*, 27 augustus 2008; UNAMI, *The SRSG condemns in the strongest terms the suicide bomb attack at a condolence house*, 24 maart 2009.

⁶⁷ IOM, *Governorate profiles: Kirkuk, Ninewa & Salah-al-Din*, december 2008.

⁶⁸ US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008; IOM, *Governorate profiles: Kirkuk, Ninewa & Salah-al-Din*, december 2008.

⁶⁹ UN News Service, *UNAMI condemns the killing of Abbas Kadhim and extends condolences to his family*, 17 juli 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

⁷⁰ New York Times, *Kurdish Control of Kirkuk Creates a Powder Keg*, 18 augustus 2008; IRIN, *Iraq: Threat of ethnic tension, violence in Kirkuk*, 19 augustus 2008. US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices - Iraq*, 25 februari 2009.

⁷¹ AFP, *L'Église dénonce une « campagne de liquidations » contre les chrétiens en Irak*, 10 oktober 2008; BBC, *Iraq PM vows to shield christians*, 12 oktober 2008; NRC Handelsblad, *Geweld jaagt christenen uit Mosul*, 13 oktober 2008. S/2008/688; IRIN, *Christian displacement slows in Ninevah*, 26 oktober 2008; US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008; IOM, *Governorate profiles: Kirkuk, Ninewa & Salah-al-Din*, december 2008.

⁷² AFP, *Sept membres d'une famille de yazidis tués dans le nord de l'Irak*, 15 december 2008.

⁷³ Hierbij zij opgemerkt dat de voorstellen van UNAMI om de status van betwiste gebieden te bepalen voor een deel berusten op de verkiezingsuitslagen, waarbij ervan uit wordt gegaan dat kiezers langs etnische lijnen hebben gestemd.

identificeren als Koerd of Arabier, bijvoorbeeld om toegang te krijgen tot voorzieningen, en niet langer hun eigen taal mochten spreken.⁷⁴

Volgens verschillende bronnen concentreert Al-Qaida in Irak zijn activiteiten op de door Arabieren en Koerden betwiste gebieden in het noorden van Centraal-Irak. De stad Mosul wordt door de Amerikanen beschouwd als een knooppunt van de activiteiten van Al-Qaida in Irak. Voorts zijn er andere, voornamelijk soennitische, milities aanwezig, waaronder aanhangers van het voormalige bewind van Saddam Hoessein. De verantwoordelijkheid voor de veiligheid in de vier provincies is nog altijd in handen van de Amerikanen. Naast Amerikaanse en MNF-I troepen, zijn zowel Iraakse veiligheidsdiensten als Koerdische Peshmerga's in het gebied aanwezig.⁷⁵ Ook de zogenaamde burgerwachten of 'Awakening Councils', gewapende soennitische groeperingen die in 2006 en 2007 de kant van de Iraakse regering hebben gekozen tegen onder meer Al-Qaida in Irak, zijn in het gebied actief.⁷⁶

Zowel in en rond Mosul als in de provincie Diyala hebben de Iraakse veiligheidsdiensten, ondersteund door de MNF-I, hun offensief tegen Al-Qaida in Irak en andere terroristische groeperingen voortgezet.⁷⁷ Zij zijn echter in het algemeen nog altijd niet in staat voldoende bescherming te bieden aan burgers in deze regio's. Functionarissen en rekruten van de Iraakse veiligheidsorganisaties, alsmede van de MNF-I, zijn bovendien zelf doelwit van geweld.⁷⁸

Bagdad

De veiligheidssituatie in en rond Bagdad was gedurende de verslagperiode nog altijd zeer ernstig. Ongeveer een derde van de burgerslachtoffers in Irak in 2008 viel in Bagdad, waar ongeveer een kwart van de bevolking woonachtig is.⁷⁹ Burgers hebben er te maken met bomaanslagen, schietpartijen, moordaanslagen, ontvoeringen, bedreigingen en intimidatie. Er vonden geregeld ernstige geweldsincidenten plaats, waaronder zware bomaanslagen in de districten Karrada,⁸⁰ Adhamiya,⁸¹ Kadhimiya⁸² en Nieuw Bagdad.⁸³ Ook in de districten

⁷⁴ S/2008/688.

⁷⁵ US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008.

⁷⁶ Zie algemeen ambtsbericht Irak, juni 2008.

⁷⁷ US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008; IOM, *Governorate profiles: Anbar, Baghdad & Diyala*, december 2008.

⁷⁸ IHT, *Suicide bombers kill 35 Iraqi recruits*, 15 juli 2008;

⁷⁹ BBC, *Iraq civilian deaths down in 2008*, 29 december 2008; IBC, *Post-surge violence: its extent and nature*, 28 december 2008.

⁸⁰ Reuters, *Security developments in Iraq*, 28 juli 2008; BBC, *Many killed in Baghdad bombings*, 28 september 2008; BBC, *Baghdad shaken by suicide attacks*, 2 oktober 2008.

⁸¹ Global Insight, *Mass Casualties in Iraq Bombings*, 10 november 2008; UNAMI, *SRSR condemns the criminal bombings of innocent civilians calling them repugnant*, 10 november 2008.

Thawra (*Sadr City*), Rasheed en Mansour kwam veel geweld voor. In de districten Rusafa en Karkh was het relatief rustig.

Diverse bronnen signaleerden gedurende de verslagperiode een afname van het geweldsniveau, met name voor wat betreft het sektarische geweld.⁸⁴ Deze ontwikkeling is mede het gevolg van het feit dat steeds meer stadsdelen, in belangrijke mate als gevolg van het sektarische geweld, een meer homogene samenstelling hebben gekregen. Er vond evenwel nog altijd veel gericht geweld plaats, met name tegen leden van verschillende religieuze groepen en/of van Iraakse veiligheidsorganisaties.⁸⁵ Soennitische burgerwachten, die onder meer actief zijn in de overwegend soennitische districten Adhamiya en Rasheed, hebben door hun strijd tegen gewapende groeperingen een belangrijke bijdrage geleverd aan de afname van het geweld, hoewel sommige ook beschuldigd worden van geweld en intimidatie.⁸⁶

De verantwoordelijkheid voor de veiligheid is nog altijd in handen van de Amerikanen, hoewel deze per 1 januari 2009 de verantwoordelijkheid voor de internationale zone aan de ISF hebben overgedragen.⁸⁷ In alle negen districten van de hoofdstad zijn Iraakse veiligheidsorganisaties aanwezig. Zij zijn echter over het algemeen niet in staat voldoende bescherming te bieden aan burgers. Bovendien zijn zij ook zelf vaak doelwit van geweld.

West-Irak (Anbar)

De veiligheidssituatie in de overwegend soennitische provincie Anbar was gedurende de verslagperiode relatief stabiel. Er vonden evenwel geregeld geweldsincidenten plaats, met name in de steden Falluja en Ramadi.⁸⁸ Het grootste

⁸² BBC, *Baghdad bomb kills Shia pilgrims*, 4 januari 2009;

⁸³ BBC, *Baghdad shaken by suicide attacks*, 2 oktober 2008;

⁸⁴ US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008; IHT, *'A great day' in Bagdad as a symbol of division is reopened*, 11 november 2008; Reuters, *Influence wanes for followers of Iraq's Sadr*, 25 november 2008; IOM, *Governorate profiles: Anbar, Baghdad & Diyala*, december 2008.

⁸⁵ US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008; S/2009/102; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

⁸⁶ IHT, *On safer streets in Baghdad, friction infiltrates patrols by Awakening groups*, 23 september 2008; BBC, *Iraqi views on Awakening handover*, 25 november 2008; New York Times, *Guns Go Silent After 24-Hour Face-Off in Baghdad, but Tensions Remain High*, 30 maart 2009.

⁸⁷ US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008.

⁸⁸ New York Times, *As Bombs Fall Silent, an Iraqi City Rebuilds*, 3 oktober 2008; US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008; IOM, *Governorate profiles: Anbar, Baghdad & Diyala*, december 2008.

deel van de geweldsincidenten was gericht tegen leden van de Iraakse veiligheidsorganisaties (politie) en/of van de soennitische burgerwachten.⁸⁹

De verantwoordelijkheid voor de veiligheid in de provincie Anbar is op 1 september 2008 door de Amerikanen overgedragen aan de Iraakse autoriteiten. De veiligheid is in de praktijk echter in belangrijke mate in handen van de *Awakening Councils*, waarvan een deel tegelijkertijd werkzaam is voor de provinciale politiemacht. Hoewel deze soennitische burgerwachten door hun strijd tegen Al-Qaida in Irak en andere gewapende groeperingen een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan de afname van het geweld, maken zij de situatie tegelijkertijd kwetsbaar, aangezien de *Awakening Councils* onderling strijden om politieke macht en controle over bepaalde gebieden. De burgerwachten zijn in feite milities die in de eerste plaats loyaal zijn aan hun stam en weinig vertrouwen hebben in hun nieuwe werkgever, de in hun ogen door sjiieten gedomineerde federale regering, die sinds eind 2008 de verantwoordelijkheid voor de burgerwachten, waaronder de uitbetaling van hun salarissen, van de Amerikanen heeft overgenomen.⁹⁰

Iraakse veiligheidsorganisaties in West-Irak zijn over het algemeen niet in staat voldoende bescherming te bieden aan burgers. Zij zijn ook zelf vaak doelwit van geweld. De bescherming die *Awakening Councils* aan burgers kunnen bieden is betrekkelijk en sterk afhankelijk van de relatie tussen de betreffende burger en burgerwacht.

Zuid-Irak (Kerbala, Babylon, Wasit, Najaf, Qadissiya, Muthanna, Thi-Qar, Maysan en Basra)

De veiligheidssituatie in de negen overwegend sjiitische provincies van Zuid-Irak was gedurende de verslagperiode relatief stabiel.⁹¹ Burgers hadden met name te maken met bedreigingen en intimidatie, terwijl ernstige geweldsincidenten vooral plaatsvonden in het aan Bagdad grenzende noorden van de provincie Babylon en in de door Koerden en Arabieren betwiste gebieden van de provincie Wasit.⁹² Gericht geweld vond met name plaats tegen religieuze groepen en ISF en MNF-I.

⁸⁹ S/2009/102.

⁹⁰ IHT, *U.S. to hand over security in Anbar to the Iraqis*, 28 augustus 2008; AFP, *La région sunnite d'Al-Anbar aux mains des Irakiens au 1er jour du ramadan*, 1 september 2008; Reuters, *U.S. hands over former Iraqi insurgent flashpoint*, 1 september 2008; S/2008/688; IHT, *After Iraq elections, the next big test is acceptance*, 10 februari 2009.

⁹¹ Reuters, *Voters want people, not parties in Iraq's Basra*, 9 december 2008. US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008; IOM, *Governorate profiles: Basrah, Muthanna & Thi-Qar*, december 2008; IOM, *Governorate profiles: Missan, Wasit & Qadissiya*, december 2008; IOM, *Governorate profiles: Babylon, Kerbala & Najaf*, december 2008.

⁹² Washington Post, *Suicide Bomber Kills 18 In Iraq*, 15 augustus 2008; IOM, *Governorate profiles: Babylon, Kerbala & Najaf*, december 2008

Sinds het offensief tegen de milities in Zuid-Irak in de vorige verslagperiode voeren de Iraakse veiligheidsorganisaties voor zover bekend daadwerkelijk de controle over het gehele gebied. Diverse bronnen melden echter dat er nog steeds milities in Zuid-Irak actief zijn, waaronder (delen van) het Badr-corps en facties van het Mehdi-leger van Moqtada Al-Sadr, dat officieel nog altijd een wapenstilstand in acht houdt, en dat deze deels zijn geïnfiltreerd in de provinciale politiemachten.⁹³ Sinds 1 oktober 2008 is de verantwoordelijkheid voor de veiligheid in alle negen provincies in handen van de Iraakse autoriteiten.⁹⁴ Het is niet bekend in hoeverre de Iraakse veiligheidsorganisaties in Zuid-Irak in de praktijk bescherming kunnen bieden aan burgers.

Iraqi Security Forces (ISF)

De Iraakse veiligheidsorganisaties of *Iraqi Security Forces* (ISF) omvatten drie politiediensten onder verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken, drie krijgsmachtonderdelen onder verantwoordelijkheid van de minister van Defensie en een Counter-Terrorism Force. Zij bestonden op 31 oktober 2008 in totaal uit ruim 600.000 personen.⁹⁵ Voorts beschikt een aantal ministeries, waaronder het Ministerie van Olie, over eigen, zeer beperkte politiemachten. De ISF zijn alleen in Centraal-Irak actief.

De Iraakse reguliere politie bestaat uit ongeveer 300.000 agenten en is opgebouwd uit achttien provinciale politiekorpsen, die verantwoordelijk zijn voor het handhaven van de wet en de openbare orde en het voorzien in veiligheid op lokaal niveau. Diverse bronnen geven aan dat verschillende provinciale korpsen voor een deel zijn geïnfiltreerd door milities, stammen en andere groeperingen. Daarnaast vormt corruptie bij de politie, evenals bij veel andere onderdelen van de overheid, een ernstig probleem. De Nationale Politie vormt een snel inzetbare aanvullende politiemacht die als doel heeft snel en adequaat op te treden tegen burgerlijke ongehoorzaamheid en oproer op grote schaal. Deze politiemacht is overwegend samengesteld uit sjiïeten. De Grenspolitie (*Directorate of Border Enforcement and Ports of Entry Directorate*) bewaakt de 3.650 km lange Iraakse grens en haar 28 toegangswegen. Zowel de Nationale Politie als de Grenspolitie beschikken over ongeveer 40.000 agenten.⁹⁶

⁹³ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009; IOM, *Governorate profiles: Basrah, Muthanna & Thi-Qar*, december 2008; IOM, *Governorate profiles: Babylon, Kerbala & Najaf*, december 2008.

⁹⁴ S/2008/688; US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008.

⁹⁵ US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008.

⁹⁶ US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008. US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

De Iraakse krijgsmacht bestaat uit een landmacht (*Iraqi Army*) van ongeveer 196.000 man, een luchtmacht (*Iraqi Air Force*) van ongeveer 2.000 man en een marine (*Iraqi Navy*) van ongeveer 2.000 man en staat onder leiding van een *Joint Head Quarters* (JHQ).⁹⁷ Diverse bronnen geven aan dat, vanwege het geweldsniveau en de infiltratie van de reguliere politie, de *Iraqi Army* in verschillende delen van Centraal-Irak voorziet in politietaken als handhaving van de wet en de openbare orde.

Binnenlands gewapend conflict

Volgens de Raad van State, bij uitspraak van 20 juli 2007 (200608939/1), is sprake van een binnenlands gewapend conflict “indien een georganiseerde gewapende groep met een verantwoordelijk bevel in staat is op het grondgebied van een land of een gedeelte daarvan militaire operaties uit te voeren jegens de strijdkrachten van de autoriteiten van dat land. Deze operaties dienen dan aanhoudend en samenhangend van aard te zijn.” Deze definitie werd aangevuld bij uitspraak van 3 april 2008 (200701108/1), zeggende dat ook sprake is van een binnenlands gewapend conflict indien “een georganiseerde gewapende groep met een verantwoordelijk bevel in staat [is] jegens de strijdkrachten van de autoriteiten [van dat land] dan wel van een andere groepering aanhoudende en samenhangende militaire operaties uit te voeren”.

Voor Irak geldt dat zowel groepen die opereren onder de noemer van Al-Qaida in Irak als andere gewapende groeperingen op Iraaks grondgebied gewelddadige aanslagen uitvoeren jegens de strijdkrachten van de Iraakse autoriteiten. Daarbij ging het gedurende de gehele verslagperiode in het noorden van Centraal-Irak, Bagdad, West-Irak en enkele delen van Zuid-Irak om honderden gewelddadige aanslagen per maand, waarvan het grootste deel gericht was tegen de *Iraqi Security Forces* (ISF) en de daarmee samenwerkende *Multi-National Force-Iraq* (MNF-I) en *Awakening Councils*. Voor deze gewelddadige aanslagen werden vaak vergelijkbare methoden gebruikt en konden veelal vergelijkbare doelwitten worden aangewezen. De aanslagen waren bovendien zodanig aanhoudend en samenhangend van aard dat ook gedurende deze verslagperiode de Iraakse autoriteiten, bijgestaan door de MNF-I, zich genoodzaakt zagen het geweld door middel van militaire operaties te bestrijden.⁹⁸

Het is niet duidelijk in hoeverre de gewapende groepen die verantwoordelijk werden gehouden voor de gewelddadige aanslagen onder een verantwoordelijk bevel stonden. Bronnen noemen Al-Qaida in Irak en de als *Special Groups* aangeduide nog actieve gewapende delen van het Mehdi-leger evenwel

⁹⁷ US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008.

⁹⁸ US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008.

georganiseerde groeperingen.⁹⁹ Daarnaast duiden de manier waarop zelfmoordenaars werden gerecruteerd en in Bagdad en andere plaatsen religieuze zuivering werd uitgevoerd wel degelijk op een zekere mate van organisatie.¹⁰⁰ Bovendien zijn enkele gewapende groeperingen, waaronder Al-Qaida in Irak, in voorgaande verslagperiodes in staat gebleken feitelijk de controle uit te oefenen over delen van het grondgebied van Centraal-Irak.¹⁰¹

Hoewel in Irak niet gesproken kan worden van militaire operaties, maar van gewelddadige aanslagen, vertoonden deze aanslagen een zodanige aanhoudendheid, samenhang en organisatie dat in zijn algemeenheid gesteld kan worden dat volgens de criteria van de Raad van State in het noorden van Centraal-Irak, Bagdad, West-Irak en enkele delen van Zuid-Irak gedurende de verslagperiode sprake was van een binnenlands gewapend conflict.¹⁰²

⁹⁹ Combating Terrorism Center (CTC), *Iranian Strategy in Iraq: Politics and "Other Means"*, 13 oktober 2008; CTC, *Dysfunction and Decline: Lessons Learned From Inside Al-Qa'ida in Iraq*, 16 maart 2009.

¹⁰⁰ Zie 3.4.6 en 3.4.10.

¹⁰¹ Zie de algemene ambtsberichten Irak, december 2005, december 2006, juni 2007.

¹⁰² Voor wat betreft Zuid-Irak was er gedurende de verslagperiode in ieder geval geen sprake van een binnenlands gewapend conflict in de provincies Najaf, Qadissiya, Muthanna, Thi-Qar en Maysan.

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en protocollen

Irak is partij bij diverse internationale mensenrechtenverdragen,¹⁰³ waaronder:

- Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (ICCPR);
- Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (CESCR);
- Verdrag inzake de Uitbanning van Rassendiscriminatie (ICERD);
- Verdrag inzake de Voorkoming en Bestrafing van Genocide;
- Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW);
- Verdrag inzake de Rechten van het Kind (CRC),¹⁰⁴
- Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing (CAT).¹⁰⁵

Irak is geen partij bij het Vluchtelingenverdrag van Genève, noch het bijbehorende Protocol.

3.1.2 Nationale wetgeving

De grondwet biedt op papier waarborgen voor een aantal fundamentele vrijheden, zoals de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van vereniging en vergadering en vrijheid van godsdienst en overtuiging. Irak kent volgens de grondwet een scheiding der machten. De islam is de officiële godsdienst en geldt als een fundamentele rechtsbron voor de Iraakse wetgeving. Wet- en regelgeving zullen, zo luidt de grondwet, niet in strijd zijn met de principes van de islam, democratische grondslagen, noch met ‘universele beginselen van de

¹⁰³ UN Office of the High Commissioner on Human Rights; <http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/newhvstatusbycountry?OpenView>; geraadpleegd op 25 april 2008. Irak heeft het voorbehoud gemaakt bij de CEDAW en bij de CRC, dat deze conventies de werking van de bepalingen van sharia-wetgeving niet beperken. Irak heeft bij de ICERD het voorbehoud gemaakt de aan de conventie verbonden rechtsmacht van het Internationaal Gerechtshof niet te aanvaarden. Irak komt niet voor in de lijst van ‘*States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol as of 1 November 2007*’, www.unhcr.org, geraadpleegd op 25 april 2007.

¹⁰⁴ Irak heeft de twee optionele protocollen bij het Verdrag inzake de rechten van het kind, m.b.t. kinderen in gewapend conflict en m.b.t. de kinderhandel, kinderprostitutie en kinderpornografie, geratificeerd. Zij zijn op 3 juli 2007 in Irak in werking getreden. Zie ook UNAMI, *Human Rights Report, 1 July – 31 December 2007*.

¹⁰⁵ S/2009/102.

mensenrechten'.¹⁰⁶ Volgens de grondwet genieten alle Irakezen gelijke rechten en is iedereen gelijk voor de wet. De grondwet garandeert administratieve, culturele en politieke rechten van alle burgers.¹⁰⁷

Uit artikel 13 van de grondwet volgt dat de grondwet de hoogste wet is en dat alle met de grondwet conflicterende wetten en regelgeving ongeldig zijn. De *Coalition Provisional Authority* (CPA) heeft in de interim-periode bindende verordeningen uitgevaardigd. Bestaande wetgeving en CPA-regelgeving zijn van kracht gebleven na de machtsoverdracht van juni 2004, tenzij of totdat de regering deze opschort dan wel wijzigingen erin aanbrengt.¹⁰⁸ De grondwet houdt eveneens bestaande wet- en regelgeving in stand, tot het moment dat zij met inachtneming van de in de grondwet gestelde wetgevingsprocedure zijn ingetrokken of gewijzigd.¹⁰⁹ Indien CPA-regelgeving, stammend uit de periode voor de soevereiniteitsoverdracht aan de interim-regering, niet toereikend is, kan worden teruggedrepen op oorspronkelijke Iraakse nationale wetgeving.

De decentrale uitvoerende, wetgevende en rechtsprekende macht in de KRG-gebieden opereert sinds 1991 onafhankelijk van Bagdad. Veel onderdelen van de Iraakse wetgeving zijn in deze gebieden na 1991 ongewijzigd van kracht gebleven. Slechts politiek repressieve wetgeving en op wetgeving betrekking hebbende RCC-decreten¹¹⁰ zijn ongeldig verklaard. In de periode 1991 – 2003 zijn door KRG/KDP en KRG/PUK diverse nieuwe wetten aangenomen die afwijken van wetgeving uitgevaardigd door het voormalige regime te Bagdad. Deze nieuwe wetgeving is nog altijd van kracht. Delen van de Koerdische wetgeving dienen te worden geharmoniseerd met de centrale wetgeving van Bagdad. Het is niet bekend wanneer dit proces gereed zal zijn.¹¹¹ In de grondwet is vastgelegd dat de KRG de uitvoering van haar taken voortzet, met uitzondering van de taken die onder de exclusieve verantwoordelijkheid van de centrale regering vallen.¹¹²

Nationale veiligheidswetgeving

De minister-president kan de noodtoestand afkondigen. De duur van de noodtoestand is grondwettelijk beperkt tot dertig dagen.¹¹³ De noodtoestand kan telkens met dertig dagen worden verlengd.¹¹⁴

¹⁰⁶ Zie sectie 1 van de grondwet.

¹⁰⁷ Zie sectie 2 van de grondwet.

¹⁰⁸ CPA-verordening 100 (2004).

¹⁰⁹ Grondwet, artikel 127.

¹¹⁰ Zie over de Revolutionaire Commandoraad (RCC) het algemeen ambtsbericht Irak, december 2006 en het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

¹¹¹ In Irak bestaat centrale en decentrale regelgeving. De KRG kan zelfstandig decentrale wetgeving aannemen op de terreinen waarop de decentrale overheid, i.c. de KRG, bevoegd is.

¹¹² Zie artikel 117 van de grondwet.

¹¹³ Zie artikel 61 lid 9 van de grondwet.

Strafwetgeving en strafrechtprocedure

Het Wetboek van Strafrecht (*Penal Code*, no. 111, van 1969) en het Wetboek van Strafvordering (*Law on Criminal Proceedings*, no. 23, van 1971) zijn, volgens CPA-verordening 7 van 9 juni 2003, onverminderd van toepassing, met uitzondering van enkele onderdelen.¹¹⁵ De doodstraf is in 2004 opnieuw ingevoerd.¹¹⁶

Het Iraakse wetboek van strafrecht onderscheidt drie soorten delicten:

- *Al-Ekhlal (infractions)* – overtredingen die kunnen worden bestraft met gevangenisstraffen tot drie maanden;
- *Al-Junah (misdemeanours)* – misdrijven die kunnen worden bestraft met gevangenisstraffen van drie maanden tot vijf jaar,¹¹⁷
- *Al-Jenayat of Al-Jara'im (felonies of crimes/offences)* – misdrijven die kunnen worden bestraft met gevangenisstraffen van vijf jaar en meer.

Een onderzoeksrechter of rechter-commissaris onderzoekt de zaak en verwijst deze, afhankelijk van de verdenking, naar de bevoegde rechtbank. Misdrijven in de categorie *felonies* worden behandeld in het *felony court (Mahkamat Al-Jenayat)* of worden, in sommige gevallen, verwezen naar het *investigative court* van het *Central Criminal Court of Iraq (CCCI)*. Het *misdemeanour court (Mahkamat Al-Junah)* heeft de bevoegdheid om misdrijven in de categorie *misdemeanors* te behandelen. De onderzoeksrechter kan overtredingen (*infractions*) in sommige gevallen zelf afdoen of deze doorverwijzen naar het *misdemeanour court*.

Tegen een uitspraak van de onderzoeksrechter kan niet in beroep worden gegaan, tenzij deze uitspraak een gevangenisstraf tot gevolg heeft. In deze gevallen kan hoger beroep worden aangetekend bij het *felony court*. Tegen beslissingen van het

¹¹⁴ Tevens kan dienen als basis voor deze besluiten de *Order of safeguarding national security* van 7 juli 2004, op basis waarvan op lokaal niveau de noodtoestand kan worden uitgeroepen voor een periode van maximaal zestig dagen, met mogelijkheid tot periodieke verlenging met dertig dagen. Zie hierover ook UNAMI, *Human Rights Report, 1 November – 31 December 2006*; VN, *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004)*, S/2006/945, 5 december 2006. UNHCR, *Guidelines Relating to the Eligibility of Iraqi Asylum-Seekers*, oktober 2005; UNHCR, *Country of Origin Information Iraq*, oktober 2005.

¹¹⁵ In CPA-verordening 7 (2003) zijn delen van de Iraakse strafwetgeving buiten werking gesteld: 1.2. deel 2, hoofdstuk 3, sectie 1, 225 (7 jaar celstraf inzake belediging van de president). Ook verbiedt deze verordening mishandeling en foltering alsmede straffen die beschouwd kunnen worden als inhumain en in strijd met de rechten van de mens (sectie 3 lid 2).

¹¹⁶ Zie verder 3.3.11. Voor eerdere wijzigingen zie ook de algemene ambtsberichten Irak, januari en juni 2004.

¹¹⁷ Sommige *infractions* en *misdemeanors* kunnen ook bestraft worden met een geldboete.

misdemeanour court staat beroep open bij het Hof van Beroep (*Mahkamat Al-Este 'naf*) dat in deze gevallen als hoogste instantie optreedt. Tegen uitspraken van het *felony court* kan beroep worden aangetekend bij het Hof van Cassatie.

Het *misdemeanor court* en het *felony court* hebben de absolute competentie in strafzaken, voorzover het CCCI die niet heeft. De zaken waarover het CCCI de absolute competentie heeft zijn in de onderstaande paragraaf vermeld.

Central Criminal Court of Iraq (CCCI)

Te Bagdad is in juli 2003 het *Central Criminal Court of Iraq (Al-Mahkama Al-Jana'iyah Al-Markaziya Fi Al-Iraq)* ofwel centrale strafrechtbank ingesteld, teneinde effectiever op te kunnen treden tegen criminele activiteiten die de veiligheid en stabiliteit van Irak ondermijnen. Deze rechtbank heeft vertegenwoordigingen in diverse andere steden. De rechtbank bestaat uit twee afdelingen; een onderzoeksgerecht (*investigative court*) onder leiding van een onderzoeksrechter en een *felony court*.¹¹⁸

De centrale strafrechtbank berecht personen die ervan worden verdacht:

- een strafbaar feit te hebben gepleegd dat erop gericht is regeringsinstellingen en -activiteiten te destabiliseren;
- een strafbaar feit te hebben gepleegd waarbij discriminatie op grond van ras, nationaliteit, etniciteit of religie een motief was;
- een strafbaar feit te hebben gepleegd dat betrekking heeft op het op gewelddadige wijze afzetten van de autoriteiten;

of ervan worden verdacht:

- uit hoofde van een invloedrijke positie onder het voormalige regime nog steeds de rechterlijke macht of andere overheidsinstellingen te beïnvloeden;
- alleen of in groepsverband betrokken te zijn bij criminele en/of terroristische activiteiten tegen de bevolking of legaal opererende strijdkrachten in Irak.¹¹⁹

Zittingen van de rechtbank zijn openbaar. Beslissingen van het *felony court* van het CCCI kunnen worden aangevochten bij het Hof van Cassatie.¹²⁰ Verdachten hebben in strafprocedures recht op juridische bijstand.¹²¹

¹¹⁸ Human Rights Watch (HRW), *The Quality of Justice, Failings of Iraq's Central Criminal Court*, december 2008.

¹¹⁹ CPA-verordening 13 (*revised, amended*, 2004); HRW, *The Quality of Justice, Failings of Iraq's Central Criminal Court*, december 2008.

¹²⁰ Onder meer CPA-verordening 13 (*revised, amended*, 2004); TAL, artikel 46, zie ook UNHCR, *Country of Origin Information Iraq*, oktober 2005.

Het Iraaks Hoogerechtshof in Strafzaken

Het Iraakse Hoogerechtshof in Strafzaken (het *Supreme Iraqi Criminal Tribunal*, SICT)¹²² richt zich op de vervolging en berechting van onder meer personen die zich tijdens het regime van Saddam Hoessein schuldig hebben gemaakt aan genocide, misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden, gepleegd tussen 17 juli 1968 en 1 mei 2003.¹²³ Vanuit de VN en mensenrechtenorganisaties is kritiek geuit op het tribunaal vanwege het feit dat de doodstraf tot de mogelijke straffen behoort.¹²⁴ Amnesty International en Human Rights Watch zetten vraagtekens bij de onafhankelijkheid van het hof en voeren onder meer aan dat er onvoldoende waarborgen zouden bestaan tegen zelfbeschuldiging door de verdachten en voor het voeren van een adequate verdediging.¹²⁵ In april 2008 zijn vier rechters van dit hof ontslagen omdat zij in het verleden betrokken waren geweest bij de Ba'ath partij.¹²⁶ Daarnaast blijkt de veiligheid van raadslieden en andere betrokkenen niet te kunnen worden gegarandeerd.¹²⁷

Het SICT was onder meer verantwoordelijk voor de veroordeling van Saddam Hoessein in 2006 voor misdaden tegen de menselijkheid met betrekking tot de moord op 148 mensen in Dujail in 1982.¹²⁸ In december 2008 werden Ali Hassan Al-Majid, alias Ali Chemicali, en Abdul Ghani Abdul Ghafour door het SICT ter dood veroordeeld voor hun betrokkenheid bij het bloedig neerslaan van een opstand in Zuid-Irak tegen het regime van Saddam Hoessein in 1991. Andere

¹²¹ Zie artikel 19 lid 11 van de grondwet; Iraaks Wetboek van Strafvordering, artikel 144. Zie over de praktijk 3.3.6.

¹²² In oktober 2005 heeft de Iraakse *Transitional National Assembly* (TNA) het statuut van het Iraaks Speciaal Tribunal (IST) gewijzigd. Hierbij is het IST hernoemd tot het *Supreme Iraqi Criminal Tribunal* (SICT).

¹²³ Het SICT bestaat uit drie lagen: een *Investigative Tribunal* met 24 rechters, een *Trial Tribunal* bestaande uit 14 rechters verdeeld over twee kamers met 5 roterende rechters en een *Appellate Tribunal* met 9 rechters. Aan dit hof wordt ook wel gerefereerd met de naam *Iraqi High Tribunal*; US Department of State, *2005 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 8 maart 2006.

¹²⁴ HRW, *Iraq: Tribunal's flaws raise fair-trial concerns*, 17 december 2004.

¹²⁵ HRW verwijst naar geachte onvoldoende mogelijkheden voor de verdediging om getuigen te ondervragen en geachte moeizame toegang door de raadslieden tot de verdachten en tot het bewijsmateriaal dat wordt aangevoerd. HRW, *World Report 2006 – Iraq*, 17 januari 2006; HRW, *Iraq: Halt New Dujail Trail Executions*, 8 januari 2007; HRW, *Iraq: Anfal Proceedings Raise Concerns*, 25 maart 2007.

¹²⁶ New York Times, 28 april 2008.

¹²⁷ HRW, *Iraq: Court Must Act to Protect Defense Counsel*, 27 juni 2006.

¹²⁸ NRC Handelsblad, 6 november 2006; The Guardian, 6 november 2006; Reuters, ANP, AFP, 5 november 2006.

verdachten werden veroordeeld tot gevangenisstraffen. Het was de tweede keer dat Al-Majid de doodstraf opgelegd kreeg.¹²⁹

Wetgeving inzake alcohol

Volgens de Iraakse wet is verkoop van alcoholische drank niet strafbaar.¹³⁰ Wat betreft gebruik van alcoholhoudende drank zijn bepaalde gedragingen strafbaar, die zijn gedefinieerd in het Iraakse Wetboek van Strafrecht van 1969. Strafbaar is bijvoorbeeld degene die:

- in dronken toestand overlast bezorgt in het openbaar;
- alcoholische dranken aanbiedt aan minderjarigen of minderjarigen aanzet tot gebruik van alcoholische dranken;
- als eigenaar of medewerker van een horecagelegenheid een minderjarige drank aanbiedt.¹³¹

In Irak wordt weinig of geen alcoholhoudende drank in het openbaar gebruikt. Dit gebeurt binnenskamers of in ieder geval zoveel mogelijk zonder dat derden er aanstoot aan kunnen nemen.¹³² In sommige hotels die onder het ministerie van Toerisme vallen – zoals het Al-Rasheed hotel te Bagdad – wordt geen alcohol geschonken. Op de luchthaven van Bagdad, die onder het ministerie van Transport valt, wordt geen alcohol verkocht.

Traditioneel zijn de meeste slijters, drankhandelaren en -producenten van christelijke huize. Ook zijn er moslims die slijterijen beheren of anderszins drank verkopen. Er was ook gedurende deze verslagperiode sprake van bedreigingen en aanslagen gericht tegen slijters.¹³³

Wetgeving inzake gokken

Volgens artikel 389 van het Iraakse Wetboek van Strafrecht is gokken een strafbaar feit.¹³⁴ Gokken komt in Irak op beperkte schaal voor. Aangezien dit

¹²⁹ Amnesty International (AI), “*Chemical Ali*” sentenced to death a second time, 2 december 2008.

¹³⁰ Zie de *Spirituuous Liquors Law* uit 1931. Hierin is geregeld waar verkoop van alcohol mag plaatsvinden, welke vergunningen nodig zijn en welke regels men in acht moet nemen.

¹³¹ Sectie 6 – paragraaf 386 t/m 388.

¹³² Zie ook 3.4.10.3 inzake islamisering.

¹³³ UNHCR, *UNHCR’s Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

¹³⁴ De persoon die zich hieraan schuldig maakt, riskeert een straf van maximaal één maand. Het openen van een casino of gokhuis toegankelijk voor het publiek is eveneens een strafbaar feit. Hierop staat een gevangenisstraf van maximaal één jaar. Dezelfde straf riskeert iemand die er werkt.

overwegend in zeer besloten (huiselijke dan wel clandestiene) kring plaatsvindt, is hierover weinig bekend.¹³⁵

Amnestiewet

Op grond van de amnestiewet van februari 2008 zijn tijdens de verslagperiode enkele duizenden gevangenen vrijgelaten.¹³⁶ Hoewel de reikwijdte van de wet niet precies bekend is, geldt de amnestieregeling globaal voor plegers van delicten niet zijnde misdaden, terroristische activiteiten, volkerenmoord, oorlogsmisdaden of misdaden tegen de menselijkheid. De wet is evenmin van toepassing op gedetineerden in MNF-I detentie.¹³⁷

Nationaliteitswetgeving

Uit de Iraakse Nationaliteitswet no. 26 van 2006, die gedurende de verslagperiode van kracht was, volgt dat de volgende personen de Iraakse nationaliteit bezitten:

- een kind geboren in Irak van een Iraakse vader of moeder;
- een vondeling die in Irak wordt gevonden, tenzij het tegendeel kan worden bewezen.¹³⁸

Op basis van artikel 7 j° 6 van de nationaliteitswet no. 26 uit 2006 kunnen de Iraakse autoriteiten een persoon die de Iraakse nationaliteit heeft verloren, de nationaliteit teruggeven.

Enkele aspecten inzake nationaliteit zijn tevens opgenomen in artikel 18 van de Grondwet. Het artikel stelt onder meer dat de Iraakse nationaliteit enkel kan worden ontnomen indien een tot Iraaks staatsburger genaturaliseerde persoon in de naturalisatieprocedure onjuiste gegevens heeft verstrekt of valsheid in geschrifte heeft gepleegd. Dubbel staatsburgerschap is toegestaan. Dit was voorheen verboden ofschoon het in de praktijk wel voorkwam.

Voorts is vastgelegd dat Irakezen van wie eerder de Iraakse nationaliteit was ontnomen om politieke, raciale of religieuze redenen (artikel 18 nationaliteitswet) of omdat de betrokkene een andere nationaliteit had verkregen als Iraakse staatsburgers zullen worden beschouwd. Personen die op basis van RCC-decreet

¹³⁵ Zie verder het algemeen ambtsbericht Irak april 2006.

¹³⁶ HRW, *World Report 2009 – Iraq*, 14 januari 2009; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

¹³⁷ AI, MDE 14/001/2008, maart 2008.

¹³⁸ Artikel 3 nationaliteitswet. Daarnaast kunnen personen geboren buiten Irak uit een Iraakse moeder en een onbekende of staatloze vader, dan wel een persoon geboren in Irak uit een onbekende vader kiezen voor de Iraakse nationaliteit, artikel 4-5 nationaliteitswet. Naar verluidt zou overigens artikel 3 (meer in het bijzonder de overdracht van de nationaliteit van moeder op kind) in de praktijk niet in alle gevallen worden toegepast. Meer informatie is hierover niet beschikbaar.

666, dat al eerder ongeldig is verklaard, de Iraakse nationaliteit zijn kwijtgeraakt, worden als Iraaks staatsburger beschouwd (artikel 17 nationaliteitswet). Zij kunnen in principe een nieuw nationaliteitscertificaat en een nieuwe identiteitskaart aanvragen. Overigens kan de Iraakse nationaliteit onder de grondwet ook door de moeder worden overgedragen, zonder verdere vereisten aan de nationaliteit van de vader. De buitenlandse partner van een Irakese man of vrouw kan de Iraakse nationaliteit verkrijgen na vijf jaar aaneengesloten verblijf in Irak. Eventuele geschillen inzake toekenning van de Iraakse nationaliteit kunnen worden voorgelegd aan de bestuursrechter.¹³⁹

Palestijnen in Irak komen niet in aanmerking voor de Iraakse nationaliteit.¹⁴⁰ Het is evenmin mogelijk voor Palestijnen een Iraaks paspoort te verkrijgen. Wel kunnen de Iraakse autoriteiten speciale reisdocumenten afgeven om het reizen voor Palestijnen van en naar Irak te faciliteren.¹⁴¹

Personen- en familierecht

De *Iraqi Law of Personal Status* (ILPS) no. 188 uit 1959 is nog steeds van kracht zolang de bepalingen niet in strijd zijn met principes als vastgelegd in de grondwet.¹⁴² Het Iraakse personen- en familierecht is grotendeels gebaseerd op de sharia en regelt de familierechtelijke aangelegenheden van moslims.¹⁴³ Artikel 2 C j° artikel 14 van de grondwet impliceren dat wet- en regelgeving in strijd met het gelijkheidsbeginsel nietig zijn. De rechter zal de bepalingen van de ILPS ook bij huwelijk en echtscheiding moeten toetsen aan het gelijkheidsbeginsel tussen man en vrouw. Of dit gestalte krijgt in de praktijk, is maar zeer de vraag.¹⁴⁴ De ILPS bepaalt dat geschillen betreffende huwelijk en echtscheiding vallen onder de jurisdictie van de *Personal Status Courts*. Zowel civiele rechters als de zogenaamde *qadi's* (islamitische rechters) kunnen in deze rechtbanken een rol spelen. Bij een geschil tussen niet-moslims zal in eerste aanleg de civiele rechter de zaak behandelen. De ILPS is niet van toepassing op joden en christenen.¹⁴⁵ Hun

¹³⁹ Artikel 19-20 nationaliteitswet.

¹⁴⁰ Artikel 6 nationaliteitswet.

¹⁴¹ Bij uitzondering kunnen deze ook worden afgegeven aan Palestijnen die niet woonachtig zijn in Irak. Hiervoor is de speciale toestemming van de Iraakse minister van Binnenlandse Zaken nodig.

¹⁴² Deze wet werd in 1959 aangenomen en er zijn tussen 1963 en 1999 elf amendementen aangenomen. De meeste van deze veranderingen hadden te maken met wijzigingen in procedures. In de grondwet zijn de amendementen op de ILPS niet expliciet buiten werking gesteld, noch zijn er in de CPA-verordeningen nadere instructies hiertoe gegeven.

¹⁴³ Voor niet-moslims is deze wet slechts van toepassing als het erfenissen betreft. Naar verluidt moet wel ieder huwelijk, gesloten door moslims en door niet moslims, om rechtsgeldig te zijn, worden bevestigd door een rechtbank. Zie voor meer informatie over wetgeving betreffende het huwelijk, huwelijk met de handschoen, scheiding en documenten hieromtrent het algemeen ambtsbericht Irak van december 2004.

¹⁴⁴ Zie hieromtrent ook 3.4.6.

¹⁴⁵ ILPS, artikel 2.

zaken worden gehoord door het *Personal Matters Court*; beroep staat open bij het Hof van Cassatie.

In KRG-gebied worden zaken in het personen- en familierecht in het algemeen behandeld door de burgerlijke rechter (*Civil Courts*) die dan wel de *Personal Status Law* maar ook sharia (sjafiiitische school) toepassen.¹⁴⁶ Wettelijk gezien komt de voogdij over een kind in geval van scheiding van de echtgenoten tot de leeftijd van 14 jaar aan de moeder toe. De moeder kan verzoeken dit te verlengen tot de leeftijd van 18 jaar. In de praktijk ligt de voogdij over de kinderen doorgaans bij de vader.¹⁴⁷ Het is niet bekend of het Iraaks familierecht onderscheid maakt tussen voogdij en zorgrecht over de kinderen na een echtscheiding.

Eigendomsrechten / Commission for Resolution of Real Property Disputes
De *Commission for Resolution of Real Property Disputes* (CRRPD), voorheen de *Iraqi Property Claims Commission* (IPCC), beoordeelt claims en eigendomsrechten van personen die hun eigendommen zoals roerende goederen en grond onder dwang zijn kwijt geraakt en recht zouden hebben op teruggave dan wel compensatie.¹⁴⁸

De CRRPD beschikt over 30 regionale kantoren waar onafhankelijke, regionale commissies aanspraken en claims van gedupeerden ontvangen. In principe heeft elk kantoor een onafhankelijke regionale rechterlijke commissie bestaande uit een rechter, twee lokale vertegenwoordigers van het *State Property Office* en de *National Registry Office*. Zij oordelen over de gegrondheid van de claims.¹⁴⁹

De afhandeling van claims heeft in de vorige verslagperiodes grote vertraging opgelopen doordat de Iraakse wetgeving niet toestaat aanspraken met dezelfde achtergrond als collectieve zaak af te handelen. Ook was er sprake van geweld

¹⁴⁶ UNHCR, *Country of Origin Information Iraq*, oktober 2005.

¹⁴⁷ Onder meer UNHCR, *UNHCR's Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, augustus 2007.

¹⁴⁸ *Statute of the Commission for Resolution of Real Property Disputes* (2006). De CRRPD buigt zich over claims die betrekking hebben op de periode 1968 tot 9 april 2003. Het betreft met name de eigendomsrechten ten aanzien van onroerend goed die zijn ontnomen onder het Ba'athregime of die als gevolg van acties van het Ba'athregime verloren zijn gegaan (zie algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002), maar tevens claims die zijn ontstaan in de periode na de machtsoverdracht op 30 juni 2004. Claims konden worden ingediend tot 30 juni 2007; Deze termijn zou verlengd zijn, US Department of State, *2007 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 11 maart 2008. Er zou overigens een groep mensen bestaan wiens eigendom (vaak hun huis) wel is afgenomen maar die niet onder de genoemde regeling vallen. Zij kunnen geen claim indienen bij het CRRPD, maar moeten hun vordering indienen bij een gewone burgerlijke rechtbank.

¹⁴⁹ Zie www.ipcciraq.org, geraadpleegd op 28 april 2008.

tegen medewerkers en mensen die zitting nemen in de commissie.¹⁵⁰ Samen met de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), die bijstand verleent aan de CRRPD, wordt gewerkt aan het bespoedigen van de beroepsprocedure.

De kwestie rond onteigende bezittingen draagt bij aan spanningen tussen bepaalde groeperingen (zoals Koerden, Assyriërs, Turkmene). Deze spanningen doen zich vooral voor in Kirkuk. In 2007 zijn er meer dan 36.000 Kirkuk-gerelateerde claims ingediend.¹⁵¹

3.2 Toezicht

Het Iraakse ministerie van Mensenrechten is belast met bevordering van de bescherming van de mensenrechten alsmede het onderzoeken van mensenrechtenschendingen gepleegd onder Saddam Hoessein. Klachten over mensenrechtenschendingen kunnen thans worden ingediend bij het ministerie van Mensenrechten en worden door dat ministerie ook daadwerkelijk onderzocht, zij het op beperkte schaal. Sinds augustus 2005 is voorts een inspecteur-generaal actief die onder meer toezicht houdt op gevangnissen en detentiefaciliteiten.¹⁵²

In november 2008 is bij wet een *Independent High Commission for Human Rights* ingesteld. Deze dient onder meer klachten met betrekking tot mensenrechtenschendingen te onderzoeken.¹⁵³ Voor zover bekend was deze commissie gedurende de verslagperiode echter nog niet operationeel.

Ook de VN richten zich op de verbetering van de mensenrechtensituatie in Irak. Het mensenrechtenbureau van de *United Nations Assistance Mission for Iraq* (UNAMI) is in Irak operationeel met nationale en internationale staf.¹⁵⁴ De mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch (HRW) is in Irak actief. Op lokaal en regionaal niveau zijn verschillende Iraakse instellingen actief op het gebied van mensenrechten en democratisering.¹⁵⁵

¹⁵⁰ Zo werd op 20 september 2008 een lid van het cassatiepanel van de CRRPD neergeschoten in Bagdad. UNAMI, *Human Rights Report, 1 July – 31 December 2007*.

¹⁵¹ US Department of State, *2007 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 11 maart 2008.

¹⁵² UNAMI, *Human Rights Report, 1 July – 31 August 2006*.

¹⁵³ S/2009/102; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

¹⁵⁴ UNAMI, *Human Rights Report, 1 July – 31 December 2007*.

¹⁵⁵ UNAMI, *Human Rights Report, 1 July – 31 August 2006*.

3.3 Naleving en schendingen

3.3.1 Recht op privacy, persoonlijke levenssfeer

Op 13 februari 2007 kondigde premier Al-Maliki nieuwe noodwetgeving af, waarbij veiligheidsorganisaties huiszoeking kunnen uitvoeren zonder expliciet gerechtelijk bevelschrift daartoe, alsmede alle poststukken en andere vormen van communicatie kunnen doorzoeken of in beslag kunnen nemen.¹⁵⁶

Veiligheidsorganisaties respecteren het recht op persoonlijke levenssfeer in veel gevallen niet.¹⁵⁷

3.3.2 Vrijheid van meningsuiting

Met de val van Saddam Hoessein is voor het eerst sinds ruim dertig jaar formeel sprake van vrijheid van meningsuiting in geheel Irak.¹⁵⁸ In de praktijk wordt deze vrijheid echter beperkt door geweld en intimidatie door extremistische en/of gewapende groeperingen en door de overheid.

Persvrijheid

In Irak is formeel sprake van persvrijheid, voor zover niet wordt opgeroepen tot haat of geweld. CPA-verordening 14, hoofdstuk 2 maakt het mogelijk op te treden tegen dergelijke oproepen.¹⁵⁹ In de grondwet is eveneens een bepaling omtrent persvrijheid opgenomen.¹⁶⁰

In Irak bestaat thans een groot aantal dag- en weekbladen alsook televisie- en radiozenders. In de KRG-gebieden zijn de media meer ontwikkeld dan elders in Irak. Slechte infrastructuur, distributieproblemen, gebrek aan investeringen en

¹⁵⁶ US Department of State, *2007 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 11 maart 2008. Zie ook HRW, *Iraq: New Martial Law Powers Threaten Basic Rights*, 23 februari 2007.

¹⁵⁷ Onder meer US Department of State, *2007 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 11 maart 2008.

¹⁵⁸ Grondwet, artikel 38: “*The State shall guarantee in a way that does not violate public order and morality: A. Freedom of expression using all the means; B. Freedom of press, printing, advertisement, media and publication.*”

¹⁵⁹ CPA-verordening 14, hoofdstuk 2, ‘*Prohibited Media Activity*’, van 10 juni 2003. Indien het verbod op oproepen tot geweld wordt overschreden kan zonder voorafgaande verwittiging tot sluiting van de redactie, intrekking van de licentie, inbeslagname van de goederen en zelfs arrestatie en veroordeling (maximaal 1 jaar) van de redactieleden worden overgegaan. De redactie kan, in het geval van sluiting en dergelijke, bezwaar aantekenen. In eerdere verslagperiodes zijn bijvoorbeeld televisiezenders gesloten door de autoriteiten.

¹⁶⁰ Zie artikel 38 van de grondwet.

slechte apparatuur ondermijnen de ontwikkeling van de mediasector. De journalistieke kwaliteit is laag in vergelijking met internationale normen. Er is relatief weinig evenwichtige en objectieve berichtgeving. Veel kranten en televisiestations zijn in eigendom van politieke partijen of religieuze groeperingen. Er bestaat in Irak ook geen code voor ethische journalistiek. Journalisten kunnen ook niet ter verantwoording worden geroepen voor het (bewust) verstrekken van onjuiste informatie.¹⁶¹

Hoewel er officieel persvrijheid bestaat, past de Iraakse pers uit zelfbehoud zelfcensuur toe. Geweld en intimidatie jegens journalisten vond ook gedurende deze verslagperiode in heel Irak plaats. Ook het gevaar van ontvoering is aanwezig. Diverse Iraakse en buitenlandse journalisten zijn om het leven gekomen ten gevolge van (gericht) geweld. Voor journalisten kan het riskant zijn kritiek te uiten op militante extremistische groeperingen. Aanslagen, vergeldingsacties en bedreigingen hebben plaatsgevonden.¹⁶²

Ook werden journalisten in verband met hun werk door de Iraakse overheid gedetineerd en vervolgd.¹⁶³ Er is bovendien sprake van beperkingen opgelegd door de Iraakse autoriteiten met betrekking tot de plaats en het onderwerp van nieuwsgaring.¹⁶⁴ In de KRG-gebieden is nog altijd sprake van intimidatie, arrestatie van en juridische procedures tegen journalisten die rapporteren over onder meer (veronderstelde) corruptie door de regering.¹⁶⁵

Eind september 2008 heeft het Koerdische parlement een nieuwe mediawet aangenomen, nadat een eerdere versie van december 2007 door de Koerdische president Barzani was verworpen. In deze wet zijn diverse bepalingen opgenomen die, met redelijk algemeen geformuleerde delictomschrijvingen, handelingen specifiek voor journalisten en andere personen werkzaam in de media strafbaar stellen, zoals 'angst zaaien', 'aanmoedigen van terrorisme' en 'verstoren van de

¹⁶¹ BBC, *Iraq media in 'business of death'*, 29 september 2008.

¹⁶² UN News Service, *UNESCO condemns latest killing of Iraqi journalists and support workers*, 24 september 2008; BBC, *Iraq media in 'business of death'*, 29 september 2008; UN News Service, *Latest killing of Iraqi journalist draws condemnation from UNESCO chief*, 16 oktober 2008; RSF, *Another interior ministry initiative to protect journalists*, 21 oktober 2008; S/2008/688; CPJ, *Attacks on the Press in 2008: Iraq*, 10 februari 2009; S/2009/102; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

¹⁶³ Committee to Protect Journalists (CPJ), *Annual Prison Census 2008: Iraq*, 4 december 2008; Reporters Sans Frontières (RSF), *Kurdish president pardons doctor who was jailed for writing about homosexuality*, 8 december 2008; CPJ, *Attacks on the Press in 2008: Iraq*, 10 februari 2009

¹⁶⁴ RSF, *Annual Report 2008*, 13 februari 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

¹⁶⁵ S/2008/688; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

veiligheid'. De mogelijkheden gevangenisstraffen op te leggen en media-activiteiten op te schorten zijn echter uit de wet verdwenen, alsmede het verplichte lidmaatschap van het Koerdische Journalisten Syndicaat. De wet werd gedurende de verslagperiode nog niet altijd door rechters toegepast.¹⁶⁶

3.3.3 Vrijheid van vereniging en vergadering

Vrijheid van vergadering, bijeenkomst en demonstratie is in CPA-regelgeving formeel gegarandeerd, door uitvaardiging van besluit 19 van 9 juli 2003, mits aan een aantal administratieve en logistieke voorwaarden is voldaan.¹⁶⁷ Alle bepalingen uit het Wetboek van Strafrecht van 1969 die toezien op het verbod op vergadering, bijeenkomst, demonstratie en openbare meningsuiting (deel 2, hoofdstuk 2, artikelen 220 t/m 222) zijn met besluit 19 komen te vervallen. Op 13 februari 2007 heeft premier Al-Maliki noodwetgeving uitgevaardigd, op basis waarvan openbare bijeenkomsten van verenigingen, vakbonden of anderszins kunnen worden verboden.¹⁶⁸ Over het algemeen wordt de vrijheid van vereniging en vergadering door de Iraakse autoriteiten gerespecteerd.¹⁶⁹

Er vinden geregeld demonstraties plaats in Irak. In juli en augustus demonstreerden voornamelijk Koerdische tegenstanders van de voorstellen voor machtsdeling in Kirkuk.¹⁷⁰ In de provincie Erbil vielen in augustus één dode en vier gewonden toen de politie het vuur opende op demonstranten die betere watervoorziening eisten.¹⁷¹ Aanhangers van de sjiiitische geestelijke Moqtada al-Sadr gingen eind november in Bagdad de straat op om te protesteren tegen het nieuwe *Status of Forces Agreement* tussen Irak en de Verenigde Staten.¹⁷²

Maatschappelijke organisaties

De proliferatie van politieke partijen in Irak werd nog eens onderstreept door de deelname van meer dan 400 lijsten aan de provinciale verkiezingen van januari 2009.¹⁷³ Naast politieke partijen zijn ook talloze maatschappelijke organisaties in

¹⁶⁶ Jordan Times, *Kurdistan parliament passes softer media law*, 25 september 2008. UNAMI, *Human Rights Report, 1 July – 31 December 2008*.

¹⁶⁷ Zie ook het algemeen ambtsbericht Irak, juni 2004.

¹⁶⁸ HRW, *Iraq: New Martial Law Powers Threaten Basic Rights*, 23 februari 2007.

¹⁶⁹ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

¹⁷⁰ New York Times, *Kurdish Control of Kirkuk Creates a Powder Keg*, 18 augustus 2008;

IRIN, *Iraq: Threat of ethnic tension, violence in Kirkuk*, 19 augustus 2008.

¹⁷¹ Reuters, *Police fire on demo in Iraqi Kurdistan, 1 killed*, 17 augustus 2008.

¹⁷² BBC, *Iraqis protest against troop deal*, 21 september 2008.

¹⁷³ Washington Institute for Near East Policy, *Provincial Elections Kick Off Iraq's Year of Choices*, 26 januari 2009.

Irak actief.¹⁷⁴ Zo is in het noorden van Irak sinds 1991 de *Society of political prisoners in Iraqi Kurdistan* actief. Deze beoogt de belangen van Koerdische ex-gedetineerden en hun familieleden te behartigen. Voorts zijn er in Irak studenten-, mensenrechten- en vrouwenorganisaties opgericht. Veel organisaties hebben ondanks hun groei in aantal sterk te lijden onder de gebrekkige veiligheidssituatie.

3.3.4 Vrijheid van godsdienst en overtuiging

De grondwet van Irak erkent de islam als officiële godsdienst van het land en als juridische bron. Zij garandeert echter eveneens de vrijheid van godsdienst en verbiedt discriminatie op grond van geloof.¹⁷⁵ Hoewel de overheid over het algemeen deze grondwettelijke bepalingen respecteert, werd de vrijheid van godsdienst gedurende de verslagperiode sterk beperkt door geweld, bedreigingen en intimidatie, veelal door gewapende groeperingen. Er hebben zich aanslagen voorgedaan op geestelijken, politici verbonden aan religieuze partijen, pelgrims en moskeeën en kerken. Door het hele land werden leden van religieuze minderheden bedreigd teneinde hen een bepaald gebied te doen verlaten. De autoriteiten waren veelal niet in staat bescherming te bieden tegen aanvallen op leden van religieuze minderheden. Ook waren er, net als in de voorgaande verslagperiodes, berichten die duiden op islamisering in de samenleving.¹⁷⁶

3.3.5 Bewegingsvrijheid

Binnenlands personenverkeer

Burgers mogen zich formeel volledig vrij bewegen binnen Irak. Er zijn echter veel controleposten in geheel Irak op zowel vaste als wisselende locaties. Over het algemeen zijn lokale politiefunctionarissen en in voorkomende gevallen het Iraakse leger of Koerdische Peshmerga's belast met de controles. Ook milities en burgerwachten hebben blokkades en controleposten opgeworpen. Op controleposten tussen voormalig Centraal-Irak en de KRG-gebieden wordt intensief gecontroleerd.

De algemene bewegingsvrijheid wordt voorts in de praktijk beperkt door de onzekere veiligheidssituatie. Verplaatsing over de weg van het zuiden van Irak en van Bagdad naar de KRG-gebieden geldt als zeer riskant.¹⁷⁷ Geregeld worden

¹⁷⁴ Zie hierover het algemeen ambtsbericht Irak juni 2007 en voorgaande.

¹⁷⁵ Zie artikelen 2, 10 en 43 van de grondwet.

¹⁷⁶ US Department of State, *International Religious Freedom Report 2008 – Iraq*, 19 september 2008; S/2008/688.

¹⁷⁷ UNHCR, *UNHCR's Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

uitgaansverboden afgekondigd. Onder de noodtoestand kunnen tevens maatregelen worden getroffen zoals tijdelijke sluiting van de landsgrenzen, beperkt autoverkeer, opzetten van cordons, fouilleren van mensen en het instellen van een avondklok.¹⁷⁸

Hoewel men formeel vrij is zich in verschillende provincies in Irak te vestigen, is niet aan te geven in hoeverre dit voor diverse groepen in verschillende gebieden in de praktijk mogelijk is. Sinds juli en augustus 2007 wierpen diverse provincies, waaronder Babylon, Basra, Dohuk, Erbil, Kerbala, Maysan, Sulaymaniya en Wasit, beperkingen op aan de vestiging van Iraakse ontheemden, onder meer door langdurige administratieve procedures.¹⁷⁹ Bovendien is volgens verschillende bronnen op lokaal en regionaal niveau sprake van spontane of door geweld en intimidatie uitgelokte religieuze en/of etnische segregatie.

Mensen die zich vanuit Centraal-Irak in de KRG-gebieden vestigen, hebben er veelal familieleden wonen. Personen die niet van Koerdische afkomst zijn en niet zijn geboren in KRG-gebied, dienen echter toestemming van de KRG te krijgen, alvorens zij zich in een van de drie noordelijke provincies kunnen vestigen. Hieraan voorafgaand dienen zij een uitgebreid veiligheidsonderzoek te ondergaan. Volgens UNHCR kunnen personen de uitkomst van een veiligheidsonderzoek in KRG-gebied afwachten.¹⁸⁰ Bronnen melden dat zij sinds kort niet meer over een sponsor of garantsteller in KRG gebied hoeven te beschikken.¹⁸¹

Iraqi Airlines voert commerciële binnenlandse vluchten uit tussen de KRG-gebieden en Centraal-Irak.

Buitenlands personenverkeer

Momenteel zijn Baghdad International Airport en de luchthavens van Basra, Erbil, Sulaymania en Najaf bevoegd om internationale burgervluchten te faciliteren. Voor vluchten van en naar het buitenland kan onder andere gebruik gemaakt worden van lijnvluchten van Iraqi Airways, Royal Jordanian Airlines en Turkish Airlines van en naar Baghdad International Airport. Enkele kleine maatschappijen vliegen op Erbil. Daarnaast voert Austrian Airlines lijnvluchten op Erbil uit.¹⁸²

¹⁷⁸ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

¹⁷⁹ IOM, *Iraq Displacement & Return 2008 Mid-Year Review*, 30 juni 2008; UNAMI, *Human Rights Report, 1 January – 30 June 2008*.

¹⁸⁰ UNHCR, *UNHCR's Eligibility Guidelines for the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

¹⁸¹ IOM, *Emergency Needs Assessments, Post-February 2006 Displacement in Iraq*, 1 januari 2009.

¹⁸² www.aua.com, geraadpleegd op 18 februari 2009.

Verskillende grensovergangen tussen Irak en de buurlanden zijn tijdens de verslagperiode geregeld gesloten geweest.

Jordanië

Personenverkeer over land vindt plaats via de grensovergang bij Karameh (Jordanië) – Trebeel (Irak). Iraqi Airways en Royal Jordanian verzorgen dagelijks vluchten tussen Amman en Bagdad. Vanaf 1 mei 2008 geldt in Jordanië een nieuw visumregime voor Irakezen, waarbij visumaanvragen vóór binnenkomst moeten zijn ingediend bij de Jordaanse autoriteiten. In de praktijk blijkt het verkrijgen van een visum moeilijk en afgifte op willekeurige basis te geschieden.¹⁸³

Jordanië voerde eerder al verscherpte controles in, teneinde de smokkel van mensen en middelen ten behoeve van opstandelingen in Irak te verminderen. Ook in het kader van extra beveiligingsmaatregelen na de bomaanslagen in Amman in november 2005 vinden verscherpte grenscontroles plaats. Onopgemerkte overschrijding van de grens wordt moeilijk geacht. Illegale grensoverschrijding van Irak naar Jordanië kan evenwel niet worden uitgesloten.

Syrië

Voor het personenverkeer tussen Irak en Syrië wordt gebruik gemaakt van de drie officiële grensovergangen tussen Syrië en Centraal-Irak: de meest zuidelijke grensovergang bij Al Tenf (Syrië) – Al Walid (Irak), de centraal gelegen grensovergang bij Abu Kamal (Syrië) – Al Qa'im (Irak) en de noordelijke grensovergang bij Al Ya'urubiya (Syrië) – Al Sa'ida (Irak). Hier vindt intensief goederen- en personenverkeer plaats. De grensovergang bij Al Qamishleh (Syrië) – Fish Khabour (Irak/KRG-gebied) is niet langer in gebruik voor regulier personenverkeer.

De grens tussen Irak en Syrië is meer dan 600 km lang. Grensbewaking is georganiseerd door middel van wachtposten om de paar kilometer. Illegaal grensverkeer wordt niet uitgesloten.

¹⁸³

Op een aantal plaatsen in Irak zijn locaties ingericht waar de aanvragen kunnen worden ingediend. Aan het aanvragen van een visum zijn behandelingskosten van circa 10 USD verbonden. Met een private koeriersdienst zijn door de Jordaanse autoriteiten afspraken gemaakt over het faciliteren van aanvragen en doorzending van visumaanvragen door Irakezen. Iraakse aanvragers krijgen bij goedkeuring van het Jordaanse ministerie van Binnenlandse Zaken via de private koeriersdienst in Irak een schriftelijke bevestiging uitgereikt, waarin staat dat zij over een entree visum beschikken. Indien Irakezen, zonder over dit document te beschikken naar Jordanië reizen zullen zij in principe niet worden toegelaten. Indien betrokkene wel over een dergelijk document beschikt is het evenwel niet uitgesloten, dat de immigratiedienst aan de grens alsnog weigert hen toe te laten. In de praktijk verloopt deze procedure van aanvragen en al dan niet verlenen van een visum trager dan de officiële termijn van 14 dagen, en kan inmiddels 4 tot 5 weken in beslag nemen.

Iraqi Airways en de recent opgerichte Syrische maatschappij Sham Wings vliegen op Bagdad. Iraqi Airways vliegt vanuit Damascus tevens op Erbil, Sulaymania en Basra.

Syrië erkent S-paspoorten.¹⁸⁴ Irakezen dienen sinds 17 oktober 2007 in bezit te zijn van een visum, indien ze Syrië willen inreizen. Een visum zou aan de grens moeten kunnen worden gekocht. Amnesty International stelt evenwel dat de visa slechts in Bagdad bij de Syrische ambassade verkrijgbaar zijn.¹⁸⁵ Visa worden verstrekt aan een beperkt aantal categorieën Irakezen, zoals ondernemers en handelaren, docenten, studenten, Irakezen met een geldige verblijfsvergunning in een derde land, zieken die een behandeling willen ondergaan en echtgenoten of echtgenotes van personen die in Syrië een geldige verblijfstitel hebben. De aanvrager moet de reden van verblijf met documenten onderbouwen. De visa zijn drie maanden geldig, kosten momenteel omgerekend 50 USD en kunnen worden verlengd in het geval van schoolgaande kinderen of medische behandeling. Ook de reeds in Syrië verblijvende Irakezen dienen zich te melden bij de immigratiedienst. Personen die zich niet laten registreren lopen de kans opgepakt en uitgezet te worden.

Turkije

Via de officiële grensovergang bij Habur (Turkije) - Ibrahim Khalil (Irak), aan Iraakse kant bewaakt door de KDP, vindt personen- en goederenverkeer plaats. De controle aan Turkse zijde is intensief. Daarnaast is er een kleinere grensovergang nabij het zogenoemde drie-landen-punt (Irak, Iran en Turkije) vlakbij de plaats Şemdinli in het uiterste zuidoosten van Turkije. Deze grensovergang was tijdens de verslagperiode naar verluidt vaker gesloten dan geopend vanwege gevechten tussen de Turkse krijgsmacht en de PKK. Het is mogelijk de grens tussen Irak en Turkije illegaal over te steken. Het grote aantal Turkse militairen dat gelegerd is aan de grens met Irak bemoeilijkt het illegaal passeren van de grens.

Vanuit Istanbul wordt er meermaals per week naar Erbil en Sulaymania gevlogen. Deze vluchten worden evenwel dikwijls afgelast.

Irakezen die naar Turkije willen reizen, dienen daartoe een Turks visum aan te schaffen. Dit visum kan worden aangevraagd bij de Turkse ambassade te Bagdad. Irakezen die reizen op een ander reisdocument dan een paspoort dienen voor hun reis naar Irak vanuit Turkije toestemming te vragen bij het Turkse ministerie van Buitenlandse Zaken.¹⁸⁶

¹⁸⁴ Voor de verschillende typen Iraakse nationale paspoorten, zie hierna: 'Documenten'.

¹⁸⁵ AI, MDE 14/041/2007, september 2007. Zie ook UN News Service, 11 september 2007. Het gestelde kan niet worden bevestigd.

¹⁸⁶ Ongeacht of dit een Iraaks reisdocument anders dan een paspoort is dan wel een reisdocument van een andere nationaliteit.

Iran

Er zijn drie grensovergangen tussen Iran en Centraal-Irak: tussen Mundhiriyya (Irak) en Khusravi (Iran), tussen Badra (Irak) en Mehran (Iran) bij de plaats Zurbatia, en tussen Basra en Khoramshahr (Iran) bij de plaats Shalamche (Iran). De grensovergangen tussen Iran en Noord-Irak zijn in principe voor personenverkeer gesloten.¹⁸⁷ De grens tussen Iran en Irak is 2.400 km lang en vooral in de noordelijke berggebieden moeilijk te beveiligen. Het is dan ook mogelijk om de grens illegaal te passeren.

Tijdens de verslagperiode waren er verscheidene vluchten per week tussen Teheran en Bagdad, uitgevoerd door Iraqi Airways en enkele malen per week tussen Teheran en Erbil, uitgevoerd door Mahan Airlines.

Irakezen die Iran willen inreizen, kunnen een visum aanvragen bij de Iraanse ambassade te Bagdad. Iran accepteert het S-paspoort nog. Iraakse vluchtelingen die willen terugkeren naar Irak hebben een laissez-passer van de Iraanse autoriteiten nodig. Dit wordt afgegeven door de BAFIA (*Bureau of Aliens and Foreign Immigrants Affairs*) te Teheran.

Saoedi-Arabië

Er is geen regulier legaal personenverkeer over land mogelijk tussen Saoedi-Arabië en Irak, daar de grens bij Arar gesloten is. De grens wordt wel tijdelijk geopend voor pelgrims op reis naar Mekka en Medina. Voor het overige krijgen Irakezen slechts sporadisch een visum. In de meeste gevallen is dit voor familiebezoek. Er is geen rechtstreeks burgerluchtvaartverkeer tussen beide landen. Het Iraakse S-paspoort wordt door de Saoedische autoriteiten erkend. Oude paspoortenseries zonder aantekening van de interim-regering worden niet erkend. Hoewel er wel pogingen zijn om van Iraakse zijde illegaal de streng bewaakte Saoedi grens over te steken, lijken deze te stranden in de ontoegankelijke zandwoestijn dan wel opgemerkt te worden door de grensbewaking. Bij arrestatie worden betrokkenen teruggestuurd.

Koeweit

Er vindt civiel personenverkeer plaats tussen Koeweit en Irak bij Al Abdaly. Tijdens de verslagperiode verzorgde Gryphone Airlines een vlucht per week tussen Koeweit en Bagdad. De in- en uitreis mogelijkheden voor Irakezen zijn zeer beperkt. Er kan alleen naar Koeweit worden gereisd op uitnodiging, bijvoorbeeld voor handelsdoeleinden of familiebezoek. Het wordt uitgesloten geacht dat

¹⁸⁷

Een bron meldt echter dat er plannen zijn een of meerdere grensovergangen tussen Iran en KRG-gebied te openen.

Irakezen met louter een reisdocument via deze grens naar Koeweit kunnen reizen. Niet alle Iraakse paspoorten uit de S-serie worden erkend door Koeweit.¹⁸⁸

Documenten

De Iraakse identiteitskaart kan worden aangevraagd bij de afdeling burgerlijke stand in de provincie waar men geregistreerd staat. De kaart vermeldt onder meer de burgerlijke staat en religie. Daarnaast is vrijwel iedereen geregistreerd in het zogenaamde voedseldistributiesysteem (*Public Distribution System*, PDS), teneinde aanspraak te kunnen maken op voedseldistributie. Voor vele formele of zakelijke aangelegenheden wordt bijgevolg naar verluidd een kopie van de voedselrantsoenkaart gevraagd. Deze kaarten worden uitgegeven door het Ministerie van Handel.

Het Iraakse nationaliteitsbewijs wordt doorgaans aangevraagd tussen 14- en 18-jarige leeftijd. Deze kaart kan worden aangevraagd bij de afdeling burgerlijke stand van de provincie waar men geregistreerd staat. Hiervoor dient de aanvrager in ieder geval een bewijs te overleggen dat één van beide ouders Irakees is.¹⁸⁹

Paspoorten

Thans zijn de volgende typen Iraakse nationale paspoorten in gebruik: de H-serie, de M-serie, de N-serie, sinds 1 juli 2004 de S-serie en sinds 11 april 2006 de G-serie.¹⁹⁰ De paspoorten van de series H en M blijven geldig tot de datum van verstrijking (de geldigheidsduur) zoals genoteerd in het paspoort. Nadien kunnen deze niet worden verlengd.¹⁹¹ N-paspoorten kunnen met vier jaar worden verlengd. Paspoorten van de S-serie, afgegeven vanaf 1 januari 2005 hebben een geldigheidsduur van twee jaar. Paspoorten van de S-serie, afgegeven vóór 1 januari 2005 zijn geldig voor de duur van een jaar en kunnen verlengd worden met een periode van twee jaar.¹⁹²

¹⁸⁸ Koeweit maakt onderscheid al naar gelang het nummer of de nummerreeks van het paspoort. Meer is hierover niet bekend.

¹⁸⁹ Het is onbekend in hoeverre Iraakse nationaliteitsbewijzen en identiteitsbewijzen ook door Iraakse ongedocumenteerden in Nederland verkregen kunnen worden.

¹⁹⁰ Er is geen minimumleeftijd voor het aanvragen van een G-paspoort. Bij de aanvraag zijn evenwel een identiteitskaart en een nationaliteitscertificaat vereist. Nederland erkent het G-paspoort. Sinds 17 november 2006 wordt het S-paspoort niet meer erkend door de Benelux.

¹⁹¹ Veel paspoorten uit de M- en N-serie zijn tot 1 juli 2004 verlengd met twee (indien het paspoort was verlopen) dan wel vier (indien het nog geldig was) jaar. De H-serie paspoorten zijn geldig voor acht jaar en zijn afgegeven tussen medio 2002 en 9 april 2003. Deze series zullen dus nog enige jaren in omloop zijn. Naar verluidd zullen de Iraakse autoriteiten eerdags de paspoorten uit de N-, H-, en S-serie niet langer verlengen. Data zijn nog niet bekend. Het paspoort uit de M-serie wordt niet langer door Nederland geaccepteerd.

¹⁹² Een S-paspoort kan vanaf de leeftijd van 13 jaar worden aangevraagd.

Paspoorten worden uitgegeven door het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Voor de aanvraag kan men in de hoofdstad van elke provincie terecht bij het zogenaamde *Census Office*. De aanvrager dient een Iraaks nationaliteitsbewijs, een geboortebewijs, een *residence card* en een voedselrantsoenkaart te overleggen, alsmede enkele kleurenpasfoto's.¹⁹³ De originele documenten zijn vereist, doch worden niet ingenomen, en de aanvrager dient in persoon te verschijnen. De procedure voor het verkrijgen van een paspoort duurt officieel enkele weken en kost 25.000 IQD.¹⁹⁴ Voor zover bekend volgen de autoriteiten in de KRG-gebieden thans, ten aanzien van regelgeving inzake Iraakse reisdocumenten, de instructies uit Bagdad. Na 1 juli 2004 werd ook in KRG-gebieden het S-paspoort afgegeven.¹⁹⁵

Niet uitgesloten wordt dat een vrouw in de praktijk in sommige gevallen schriftelijke toestemming van haar man nodig heeft om een paspoort aan te kunnen vragen.¹⁹⁶ De situatie kan in de praktijk afhangen van plaatselijke omstandigheden en de positie van de vrouw in kwestie.

Naar verluidt zijn Iraakse documenten nog altijd op eenvoudige wijze illegaal verkrijgbaar.¹⁹⁷ Het betreft hier veelal na 9 april 2003 uit Iraakse overheidsinstellingen gestolen echte documenten, die aan alle vereisten, met uitzondering van de wijze van afgifte, voldoen. Handelaren zijn veelal ook in het bezit van de officiële stempels en zegels. Verder komt het voor dat door corruptie binnen Iraakse overheidsinstellingen documenten onrechtmatig afgegeven worden. Meer informatie is thans niet beschikbaar.

Iraakzen in het buitenland die legaal terug willen keren naar Irak met Iraakse documenten hebben voor hun inreis een geldig Iraaks paspoort of een ander geldig reisdocument nodig.

¹⁹³ De *residence card* kan worden verkregen bij de plaatselijke politie en bevestigt dat een persoon op een bepaald adres woonachtig is. Meer informatie is hierover niet bekend.

¹⁹⁴ Iraakzen die buiten Irak verblijven kunnen terecht bij de Iraakse ambassade, waarbij dezelfde procedure geldt, met dien verstande dat van hen geen *residence card* en voedselrantsoenkaart kan worden verlangd en de procedure officieel één tot twee maanden in beslag kan nemen.

¹⁹⁵ Het is onbekend of en in hoeverre de KRG ook het nieuwe G-paspoort afgeeft.

¹⁹⁶ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

¹⁹⁷ Onder meer in Jordanië en Syrië zijn aanzienlijke hoeveelheden valse paspoorten aangetroffen, met name paspoorten van de S-serie. Ook van paspoorten uit de G-serie zouden blanco exemplaren en vervalsingen voor enkele honderden dollars te koop zijn.

3.3.6 **Rechtsgang**

Het Iraakse rechtssysteem is gebaseerd op het Franse model in combinatie met islamitische regels, zoals vastgelegd in sharia-wetgeving.¹⁹⁸ In algemene zin kunnen drie rechtsgangen onderscheiden worden:

- civielrechtelijke procedures;¹⁹⁹
- strafrechtelijke procedures;²⁰⁰
- familierechtelijke procedures.²⁰¹

In deze drie rechtsgangen zijn er drie niveaus: eerste aanleg, hoger beroep en beroep in cassatie.

Sinds begin oktober 2003 is de *Iraqi Council of Judges of Higher Juridical Council* wederom werkzaam, nadat Saddam Hoessein deze raad had ontbonden in 1979. De raad opereert onafhankelijk van het Ministerie van Justitie en dient toezicht te houden op de onafhankelijkheid, kwaliteit en integriteit van het gerechtelijke apparaat. Voorts is de raad verantwoordelijk voor de benoeming van rechters en openbare aanklagers. Zij staat onder leiding van de voorzitter van het Hooggerechtshof en bestaat uit acht personen. Tegen beslissingen van de raad staat bezwaar open; de uitspraak op bezwaar is echter onherroepelijk en bindend.²⁰²

De effectiviteit van de rechterlijke macht is nog altijd aan beperkingen onderhevig als gevolg van capaciteitsproblemen, corruptie, gebrekkige transparantie en de algehele veiligheidssituatie in Irak. Het rechtssysteem heeft te kampen met overbelasting en de rechterlijke macht is veelal niet in staat zaken binnen de gestelde termijn af te handelen. Tribale banden en familienetwerken staan in voorkomende gevallen de onafhankelijkheid van rechters in de weg. Daarnaast kampt de strafrechtsprocedure met gebrek aan ondersteunend forensisch onderzoek voor bewijsvergaring. Ook verloopt de samenwerking tussen de rechterlijke macht, politie en het gevangeniswezen niet optimaal.²⁰³ Voorts zijn

¹⁹⁸ Onder andere de *Law of Judicial Organization* (no. 160, 1979) en de *Law of Public Prosecution* (no. 159, 1979) zijn op het Iraakse rechtssysteem van toepassing.

¹⁹⁹ Civiele rechtbanken behandelen civielrechtelijke procedures in eerste aanleg, welke betrekking hebben op commerciële en burgerlijkrechtelijke geschillen alsmede op familiezaken die een niet-islamitisch persoon betreffen.

²⁰⁰ Zie ook 3.1.2.

²⁰¹ Zie ook 3.1.2.

²⁰² Zie voor de definiëring van de taken van de *Council of Judges* het algemeen ambtsbericht Irak, december 2005. Zie ook UNHCR, *Country of Origin Information Iraq*, oktober 2005.

²⁰³ US Department of State, *2007 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 11 maart 2008; UNAMI, *Human Rights Report, 1 January – 30 June 2008*; HRW, *The Quality of Justice, Failures of Iraq's Central Criminal Court*, december 2008.

rechters slachtoffer van aanslagen, ontvoering en moord, en worden er bomaanslagen gepleegd bij rechtbanken en hoven.²⁰⁴

De betrokken justitiële autoriteiten hebben inmiddels getracht hun capaciteit te vergroten voor wat betreft de beslissing inzake voorarrest. Niettemin blijkt dat veel verdachten te lang in voorarrest worden gehouden, mede als gevolg van het onvermogen van de autoriteiten om verslagen en/of bewijs te verifiëren alsmede de dossiers te verwerken.²⁰⁵

Verdachten hadden tijdens de verslagperiode geen of beperkte toegang tot een advocaat. Als verdachten worden bijgestaan door een raadsman, wordt deze dikwijls door de rechterlijke instantie aangewezen en hebben verdachten doorgaans geen contact met hun raadsman gehad om de zaak voor te kunnen bereiden voor de terechtzitting. Voorts gaat de mogelijkheid van appel vaak verloren op procedurele gronden. Doorgaans bestaat pas lange tijd na de uitspraak de mogelijkheid tot contact met een raadsman. Hierdoor is de beroepstermijn dikwijls verstreken. Het recht op een eerlijk proces van verdachten voor het *Central Criminal Court of Iraq* (CCCI) dan wel andere rechterlijke instanties in strafzaken wordt momenteel niet gegarandeerd.²⁰⁶

Onofficiële rechtbanken

In de Iraakse strafrechtprocedures bestaat de mogelijkheid om buiten de rechter om geschillen tussen partijen op een andere wijze op te lossen. Het Iraakse Wetboek van Strafvordering definieert wanneer in plaats van of naast de strafrechtelijke procedures, alternatieve geschillenbeslechting mag worden toegepast. Deze procedure wordt wel conciliatie genoemd. Een andere vorm van alternatieve geschillenbeslechting geregeld bij wet is de mogelijkheid van strafkwijtschelding op verzoek van de benadeelde, welke meestal plaatsvindt nadat de rechter een vonnis heeft geveld.²⁰⁷

In Irak komt ook tribale geschillenbeslechting voor. Onenigheden tussen leden van dezelfde stam of geschillen tussen leden van verschillende clans worden veelal door een neutrale stamoudste of sjeik beslecht. Regels ten aanzien van de eerder beschreven alternatieve geschillenbeslechting zijn van overeenkomstige

²⁰⁴ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁰⁵ UNAMI, *Human Rights Report, 1 January – 30 June 2008*; HRW, *The Quality of Justice, Failures of Iraq's Central Criminal Court*, december 2008.

²⁰⁶ S/2008/688; HRW, *The Quality of Justice, Failures of Iraq's Central Criminal Court*, december 2008.

²⁰⁷ Zie over conciliatie en kwijtschelding het algemeen ambtsbericht Irak, december 2006.

toepassing, maar vaak wordt de tussenkomst van een rechter, ook daar waar wettelijk verplicht, vermeden.²⁰⁸

Veel zaken worden nooit gerapporteerd, maar worden exclusief afgehandeld tussen de families en stammen. Geografisch gezien zou tribale geschillenbeslechting meer voorkomen in de zuidelijke provincies van Irak en rurale gebieden elders in Irak. Er zijn aanwijzingen dat sinds de val van Saddam Hoessein in grotere mate wordt teruggevallen op tribale geschillenbeslechting, ook in de stedelijke gebieden. Dit heeft deels te maken met het gebrek aan vertrouwen in de nieuwe rechtsorde en in de rechterlijke macht, maar ook met de meer traditionele gedachte dat hiermee problemen tussen verschillende stammen en families kunnen worden voorkomen. Ook in de KRG-gebieden komen alternatieve vormen, in tribaal of familieverband, van geschillenbeslechting voor.

In deze onofficiële procedures is het moeilijk om een eerlijke en objectieve procedure voor zowel de aangeklaagde als de benadeelde te garanderen. Er bestaan geen openbare en geschreven regels of procedurevoorschriften, die consistent kunnen worden toegepast.

Een bron bevestigt het bestaan van illegale rechtbanken, los van deze tribale geschillenbeslechting, openlijk dan wel heimelijk opgezet door verschillende milities. Er waren eerder bovendien aanwijzingen dat er zich illegale islamitische rechtbanken in moskeeën bevinden, dan wel dat zittingen van deze illegale rechtbanken in moskeeën worden gehouden. Bronnen in Irak spraken eerder van een illegaal parallel systeem van vervolging en berechting.²⁰⁹

3.3.7 Arrestaties en detenties

Het Wetboek van Strafvordering van 1971 geldt als het enige wetboek inzake procesrecht en biedt formeel rechtswaarborgen.²¹⁰ Zo is er de 24-uursregeling, die voorschrijft dat arrestanten binnen 24 uur voor een onderzoeksrechter moeten worden gebracht. De onderzoeksrechter wijst dan de verdachte op zijn rechten. Op basis van een eerste feitenanalyse bepaalt de onderzoeksrechter vervolgens of de verdachte wordt vrijgelaten, of er borg wordt gesteld of dat de verdachte in voorarrest blijft. Verder mogen arrestanten 72 uur na arrestatie juridische bijstand

²⁰⁸ UNHCR, *Country of Origin Information Iraq*, oktober 2005.

²⁰⁹ Het betreft hierbij zowel sjiiitische als soennitische moskeeën. 'Verdachten' van het niet naleven van strenge islamitische regels worden er 'berecht' na te zijn ontvoerd door extremistische groepen of milities. Opgelegde straffen worden in de moskeeën uitgevoerd of ergens in de buurt, bijvoorbeeld in geval van een executie. Er zijn geen indicaties dat deze situatie gedurende de verslagperiode is gewijzigd.

²¹⁰ Repressieve bepalingen uit dit wetboek, toegevoegd na 1971, zijn komen te vervallen.

inschakelen. Onder de noodtoestand, kan de premier toestemming verlenen om verdachten vast te houden zonder arrestatiebevel.²¹¹ Verder is vastgelegd dat verdachten recht hebben op bezoek van vertegenwoordigers van het *International Committee of the Red Cross* (ICRC). De periode die verdachten in voorarrest doorbrengen, wordt afgetrokken van de eventuele gevangenisstraf.

Zowel de Iraakse autoriteiten als de KRG als de MNF-I houden gedetineerden zonder aanklacht vast. In het geval van de MNF-I is er sprake van langdurige detentie zonder rechterlijke toets en met een administratieve beoordeling van de detentie die niet aan de internationale vereisten van een eerlijke procesgang voldoet.²¹² Er is daarnaast sprake van voortgezette detentie door MNF-I op basis van zogenaamde “doorlopende risicobeoordeling” van verdachten die zijn vrijgesproken of ontslagen van rechtsvervolging.²¹³ Een soortgelijke situatie doet zich eveneens in Asayish-detentie (KRG) voor.²¹⁴

In Irak bestaan detentiecentra onder de verantwoordelijkheid van de MNF-I en van verschillende Iraakse ministeries, zoals die van Binnenlandse Zaken,²¹⁵ van Justitie, van Defensie en van Arbeid en Sociale Zaken.²¹⁶ Ook onder de verantwoordelijkheid van de KRG bestaan detentiecentra.²¹⁷ Over regels met betrekking tot de plaatsing van een gedetineerde in een bepaald soort detentiecentrum is niets bekend. Eind 2008 bevonden zich naar schatting tussen de 27.000 en 40.000 personen in Iraakse detentie, waarvan meer dan 2.000 in KRG-gebied.²¹⁸

De *Status of Forces Agreement* (SOFA) beëindigt de bevoegdheid van de MNF-I om mensen in detentie te houden. De gedetineerden onder de verantwoordelijkheid van de MNF-I moeten worden overgedragen aan de Iraakse autoriteiten dan wel worden vrijgelaten. De MNF-I hielden begin februari 2009 nog ongeveer 15.000

²¹¹ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²¹² S/2008/688.

²¹³ HRW, *The Quality of Justice, Failures of Iraq’s Central Criminal Court*, december 2008; RSF, *US military refuses to comply with court order to free Reuters photographer*, 10 december 2008.

²¹⁴ UNAMI, *Human Rights Report, 1 January – 30 June 2008*; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²¹⁵ Naast de detentiecentra van Binnenlandse Zaken hebben ook de zogenaamde speciale eenheden van het ministerie van Binnenlandse Zaken hun eigen detentiecentra.

²¹⁶ Deze laatste betreffen met name jeugdstrafinrichtingen.

²¹⁷ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009; UNAMI, *Human Rights Report, 1 January – 30 June 2008*.

²¹⁸ S/2008/688; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

personen in detentie, tegenover meer dan 23.000 aan het eind van de vorige verslagperiode.²¹⁹

Zowel in mensenrechtenrapporten als in de media wordt nog altijd gewezen op zorgelijke omstandigheden in detentiecentra van de Iraakse overheid in heel Irak. Zo wordt onder meer melding gemaakt van willekeur bij arrestaties, mishandeling, eenzame opsluiting, incommunicado-detentie en slechte en overvolle detentiefaciliteiten.²²⁰ Dit geldt voor mannen en vrouwen,²²¹ waarvan een deel met kinderen is gedetineerd. In veel gevallen wordt de 24-uursregeling niet in acht genomen en worden arrestanten onrechtmatig vastgehouden.²²² Het ICRC bezoekt officiële detentiecentra.

Er zijn sterke indicaties dat naast de circa 450 officiële detentiecentra ook niet-officiële detentiecentra bestaan, zowel in Centraal-Irak als in KRG-gebied.²²³ Ook milities zouden hun eigen locaties hebben waar mensen worden vastgehouden en/of verhoord.

3.3.8 Mishandeling en foltering

Alle vormen van geestelijke en lichamelijke marteling en onmenselijke behandeling zijn bij artikel 37 van de Iraakse grondwet verboden. Voorts stelt het artikel dat onder marteling verkregen bekentenissen niet toelaatbaar zijn.²²⁴ Niettemin komt marteling veel voor in Irak. Zowel statelijke als niet-statale actoren maakten zich gedurende de verslagperiode schuldig aan mishandeling en

²¹⁹ AI, *Security agreement puts 16,000 Iraqi detainees at risk of torture*, 28 november 2008; US Department of Defense, *Detainees released under new Security Agreement*, 3 februari 2009.

²²⁰ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009; The Guardian, *Inmates tell of sexual abuse and beatings in Iraq’s overcrowded juvenile prison system*, 8 september 2008; BBC, *Iraq jails ‘terribly overcrowded’*, 25 november 2008; HRW, *The Quality of Justice, Failures of Iraq’s Central Criminal Court*, december 2008.

²²¹ Hoewel vrouwen gescheiden van mannen zouden moeten worden gedetineerd in Irak, is dit in de praktijk niet altijd het geval.

²²² US Department of State, *2007 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 11 maart 2008; S/2008/688; HRW, *The Quality of Justice, Failures of Iraq’s Central Criminal Court*, december 2008.

²²³ Reformatorisch Dagblad, *“Irakezen in het geheim mishandeld”*, 31 oktober 2008; UNAMI, *Human Rights Report, 1 January – 30 June 2008*.

²²⁴ Zie artikel 37, lid 1 onder c, van de grondwet.

foltering.²²⁵ Er zijn weinig gevallen bekend van disciplinaire maatregelen of vervolging van (vermoedelijke) daders.²²⁶

Tijdens de verslagperiode was op grote schaal sprake van ernstige gewelddadigheden, waarbij zowel militairen van de Iraakse veiligheidsdiensten (ook in KRG-gebied), als milities en andere extremistische groepen, alsook gewapende individuen, zich aan mishandeling schuldig gemaakt hebben. Er werd ook melding gemaakt van mishandeling tijdens operaties van de MNF-I. Voorts vond in detentiecentra van de Iraakse overheid veelvuldig marteling plaats.²²⁷ Onderzoeken in strafzaken berusten vaak in grote mate op onder foltering verkregen bewijs.²²⁸ Stoffelijke overschotten, die geregeld in Irak worden gevonden, dragen vaak sporen van foltering.²²⁹

3.3.9 Verdwijningen

Ontvoeringen kwamen tijdens de verslagperiode vaak voor. Het betrof zowel ontvoeringen in ruil voor losgeld door criminelen en/of bendes, als politiek of sektarisch gemotiveerde ontvoeringen.²³⁰ Er waren aanwijzingen dat criminele bendes volwassenen en kinderen ontvoeren en de gijzelaars voor veel geld ‘doorverkopen’ aan personen met politieke motieven.

Sommige ontvoerden worden vrijgelaten, velen verdwijnen of worden dood teruggevonden. Ontvoeringen vinden plaats tijdens aanslagen, hinderlagen en bij valse, niet-officiële controleposten. Ook worden mensen uit hun huizen gehaald. Zowel Irakezen als buitenlanders zijn het slachtoffer van ontvoeringen. Naast de vele burgers waren Iraakse militairen en politiefunctionarissen geregeld het

²²⁵ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009; S/2008/688; S/2009/102.

²²⁶ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²²⁷ AFP, *Irak: Le ministère des Droits de l'homme veut voir jugés les tortionnaires*, 19 augustus 2008; The Guardian, *Inmates tell of sexual abuse and beatings in Iraq's overcrowded juvenile prison system*, 8 september 2008; IRIN, *Iraq: Calls to ensure detainees' rights*, 2 november 2008; AI, *Security agreement puts 16,000 Iraqi detainees at risk of torture*, 28 november 2008; S/2008/688; HRW, *The Quality of Justice, Failures of Iraq's Central Criminal Court*, december 2008.

²²⁸ HRW, *The Quality of Justice, Failures of Iraq's Central Criminal Court*, december 2008.

²²⁹ US Department of State, *2007 Country Report on Human Rights Practices – Iraq*, 11 maart 2008; AI, MDE 14/001/2008, maart 2008.

²³⁰ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

slachtoffer van ontvoeringen. Er zijn echter ook aanwijzingen dat ontvoeringen worden gepleegd door mensen in politie-uniform.²³¹

3.3.10 Buitengerechtelijke executies en moorden

Naast willekeurig geweld was er in Irak gedurende de verslagperiode nog altijd sprake van gerichte moordaanslagen op burgers. Bronnen melden dat onder anderen Iraakse veiligheidsfunctionarissen, overheidspersoneel, journalisten, politici, advocaten en academici tijdens de verslagperiode slachtoffer zijn geworden van gericht geweld. Daarnaast lopen leden van diverse religieuze en/of etnische minderheden en vrouwen al naargelang de lokale omstandigheden een verhoogd risico te worden vermoord.²³²

Ook buitengerechtelijke executies komen nog steeds voor in Irak. Er worden geregeld stoffelijke overschotten gevonden, vaak in groepen omgebracht, met duidelijke aanwijzingen van buitengerechtelijke executie. Slachtoffers zijn bijvoorbeeld geboeid, door het hoofd geschoten, dragen sporen van marteling of zijn onthoofd.²³³

Volgens verschillende bronnen hebben Iraakse veiligheidsfunctionarissen zich ook gedurende deze verslagperiode schuldig gemaakt aan buitengerechtelijke executies en zijn er nog steeds doodseskaders actief in Irak.²³⁴ Ook zijn er aanwijzingen dat er nog altijd dodenlijsten circuleren.

3.3.11 Doodstraf

Op 8 augustus 2004 hebben de Iraakse autoriteiten per direct de doodstraf ingevoerd, naar eigen zeggen ten behoeve van de stabiliteit van het land.²³⁵ De

²³¹ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²³² S/2008/688; The Guardian, *The battle against brutality*, 28 januari 2009; New York Times, *Three Candidates Are Killed in Iraq*, 30 januari 2009; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²³³ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²³⁴ US Department of State, *2007 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 11 maart 2008; The Independent, *Secrets of Iraq's death chamber*, 7 oktober 2008; UNAMI, *Human Rights Report, 1 January – 30 June 2008*; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²³⁵ De doodstraf was onder de CPA opgeschort. Zie verder algemeen ambtsbericht Irak, juni 2004.

doodstraf zou gelden voor een dertigtal misdrijven.²³⁶ De wet heeft geen terugwerkende kracht. De nieuwe noodwetgeving van februari 2007 brengt een aantal delicten, zoals diefstal en het vernielen van publiek en privaat eigendom, onder de anti-terrorisme wet uit 2005, waardoor ook deze bestraft kunnen worden met de doodstraf.²³⁷

Als de doodstraf wordt uitgesproken door een rechter wordt automatisch een beroep in cassatie ingesteld. Wordt in cassatie de doodstraf gehandhaafd dan zal de zaak worden doorgeleid naar de Presidentiele Raad die een decreet moet uitvaardigen waarin:

- de doodstraf wordt gehandhaafd, waarmee uitvoering ervan mogelijk wordt;
- óf de doodstraf wordt omgezet in levenslange gevangenisstraf;
- óf amnestie wordt verleend.²³⁸

De doodstraf is sinds de herinvoering in 2004 geregeld uitgesproken.²³⁹ Volgens Amnesty International zijn in Irak in 2008 ten minste 285 personen ter dood veroordeeld en 34 ter dood gebracht.²⁴⁰

3.4 Positie van specifieke groepen

3.4.1 Koerden

Koerden nemen sinds de val van Saddam Hoessein deel aan het nationale politieke proces en bekleden diverse ministersposten in de nationale regering, waaronder die van vice-premier. Bovendien is de president van de Republiek Irak een Koerd. In de grondwet is het Koerdisch naast het Arabisch opgenomen als officiële taal. De drie noordelijke, overwegend Koerdische provincies zijn verenigd in een regio met verregaande zelfstandigheid.²⁴¹ De *Kurdistan Regional Government* (KRG) heeft

²³⁶ De doodstraf kan onder meer worden opgelegd in geval van moord, ontvoering, gewapend verzet tegen de strijdkrachten en drugshandel ten behoeve van de financiering van terroristische activiteiten; Reuters, *Iraq reimposes death penalty*, 8 augustus 2004; IRIN, *AI criticises reinstatement of death penalty*, 12 augustus 2004.

²³⁷ UNAMI, *Human Rights Report, 1 January – 31 March 2007*.

²³⁸ In de KRG-gebieden dient een gelijke procedure te worden gevolgd met als uitzondering dat niet de presidentiële raad maar de president van de KRG het decreet moet ondertekenen.

²³⁹ Ook tegen meerdere vrouwen met jonge kinderen, AI, MDE 14/005/2007, 9 februari 2007. Zie ook AI, MDE 14/028/2007, 9 mei 2007. Zie verder ook het algemeen ambtsbericht Irak, december 2006 en UNAMI, *Human Rights Report, 1 January – 31 March 2007*.

²⁴⁰ AI, *Death sentences and executions in 2008*, 24 maart 2009.

²⁴¹ Zie 2.1.3.

onder meer de beschikking over de provinciale politiekorpsen en de Peshmerga's.²⁴²

De veiligheidssituatie in de KRG-gebieden was gedurende de verslagperiode rustiger dan in de rest van het land. Buiten de KRG-gebieden hebben zich gewelddadigheden gericht tegen Koerden voorgedaan, onder meer in Kirkuk en Mosul.²⁴³

Over het algemeen zijn de spanningen tussen Koerden en Arabieren (en Turkmene) gedurende de verslagperiode toegenomen. De terugkeer van Koerden die ten gevolge van de arabiseringspolitiek uit hun huizen verdreven waren, vormt nog altijd een bron van spanning in het noorden van het land, in het bijzonder in Kirkuk. In Arabische en Turkmeense kring bestaat onvrede over de terugkeer van Koerden, omdat velen van hen van mening zijn dat zeker niet alle 'teruggekeerde' Koerden oorspronkelijk uit Kirkuk afkomstig zijn. Zij zouden door de KRG onder druk worden gezet om naar Kirkuk te verhuizen om daarmee de bevolkingssamenstelling te beïnvloeden, mede met het oog op het door de Koerden gewenste referendum over de toekomstige status van Kirkuk.²⁴⁴

Aan Koerdische zijde groeit de frustratie over het uitblijven van een referendum over de status van Kirkuk en van de demarcatie van betwiste gebieden. Bovendien bezien Koerden met enig wantrouwen de steeds sterker wordende positie van premier Al-Maliki en daarmee het centrale gezag in Bagdad. In het najaar van 2008 trokken Iraakse militairen in het kader van militaire operaties tegen opstandelingen in Diyala, en in opdracht van premier Al-Maliki, het door Peshmerga's gecontroleerde noordelijke deel van de provincie in. Het kwam hierbij niet tot gevechten tussen het Iraakse leger en Peshmerga's.²⁴⁵

3.4.2 Fayli-Koerden en Irakezen van Iraanse afkomst.

Het regime van Saddam Hoessein heeft veel Fayli-Koerden hun Iraakse nationaliteit ontnomen. De RCC-decreten (onder meer decreet 666 van 1980), die de ontneming van het Iraakse staatsburgerschap betroffen, zijn met de inwerkingtreding van de *Transitional Administrative Law* (TAL) herroepen. De nieuwe nationaliteitswet bevat voorwaarden om nationaliteitsrechten weer te laten gelden.²⁴⁶

²⁴² Zie 2.3.

²⁴³ Zie 2.3.

²⁴⁴ ICG, *Oil for soil: Toward a grand bargain on Iraq and the Kurds*, 28 oktober 2008.

²⁴⁵ ICG, *Oil for soil: Toward a grand bargain on Iraq and the Kurds*, 28 oktober 2008.

²⁴⁶ Zie 3.1.2.

Volgens bronnen hebben gedurende de verslagperiode geen Fayli-Koerden de Iraakse nationaliteit herkregen. Fayli-Koerden zonder de Iraakse nationaliteit die zich buiten Irak bevinden, worden momenteel niet toegelaten tot Irak.²⁴⁷ Er is geen informatie beschikbaar over mogelijk gericht geweld tegen Fayli-Koerden tijdens deze verslagperiode. Uit een aantal bronnen blijkt echter dat zeer weinig Fayli-Koerden naar Irak willen terugkeren vanwege de onveilige situatie.

Er was gedurende de verslagperiode niets bekend over de situatie van de circa 190 Iraanse Koerden in het niemandsland tussen Irak en Jordanië.

3.4.3 Turkmenen

De Turkmeense gemeenschap in Irak is politiek verdeeld. Er zijn tenminste vijf Turkmeense politieke organisaties bekend, met het *Iraqi Turkmen Front* (ITF) als grootste partij. Deze Turkmeense lijst heeft één zetel in het nationale parlement. Gesteld wordt dat wellicht veel Turkmenen bij de verkiezingen van december 2005 langs religieuze en minder langs etnische lijnen hebben gestemd.

Niet alleen in Kirkuk, maar ook onder de grote groep binnenlands ontheemden rondom deze stad bevinden zich Turkmenen.²⁴⁸ Aanwezige spanningen in Kirkuk en Mosul, in de wijken waar veel Turkmenen wonen, vloeien vaak voort uit de terugkeer van Koerden die onder de arabiseringspolitiek van Saddam Hoessein waren verdreven en uit de onvrede onder Turkmenen over mogelijke ‘koerdisering’ van Kirkuk.

Het *US Department of State* maakt melding van berichten dat Koerdische autoriteiten in het noorden minderheden, waaronder Turkmenen, gedurende de verslagperiode hebben gediscrimineerd, gearresteerd en gedetineerd op onbekende locaties.²⁴⁹ Ook zouden Turkmeense scholen zijn gedwongen les te geven in het Koerdisch.²⁵⁰

²⁴⁷ Evenwel wordt niet uitgesloten dat enkele Fayli-Koerden zijn teruggekeerd. Zie ook 3.3.5. m.b.t. inreizen in Irak.

²⁴⁸ Naar verluidt bevinden zich meer dan 100.000 binnenlands ontheemden (Koerden, Arabieren en Turkmenen) rondom de stad Kirkuk. UNHCR stelde overigens ook dat enkele duizenden Koerden en Turkmenen sinds de val van Saddam Hoessein zijn teruggekeerd naar Kirkuk, UNHCR, *Country of Origin Information Iraq*, oktober 2005. Zie ook UNAMI, *Human Rights Report, 1 April – 30 June 2007*.

²⁴⁹ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁵⁰ Zie ook 2.3.

3.4.4 Palestijnen

Het aantal Palestijnen in Irak wordt geschat tussen 10.000 en 15.000.²⁵¹ Palestijnen hadden onder Saddam Hoessein een bevoorrechte positie. Sinds de val van Saddam Hoessein is hun situatie verslechterd. Volgens diverse bronnen zijn Palestijnen een doelwit vanwege die vroegere bevoorrechte positie en kwetsbaar omdat zij niet tot een inheemse religieuze groep of stam behoren. Naast gerichte aanslagen om redenen van etniciteit wordt echter tevens criminaliteit om geldelijk gewin als motief genoemd.²⁵²

Hoewel er volgens het *US Department of State* sprake was van een verbetering van de veiligheidssituatie voor Palestijnen, hadden zij gedurende de verslagperiode nog altijd te maken met gerichte bedreigingen en aanvallen. Hieraan zouden niet alleen extremistische en criminele groepen, maar ook Iraakse veiligheidsfunctionarissen zich schuldig hebben gemaakt. Tevens zijn er berichten van willekeurige arrestatie, waarbij ook huizen worden binnengevallen, en van afpersing van Palestijnen door politieagenten.²⁵³

In mei 2008 startte de Iraakse regering in samenwerking met UNHCR een registratieprocedure voor Palestijnse vluchtelingen die tussen 1948 en 1967 in Irak zijn aangekomen en hun nakomelingen. Volgens het Ministerie van Ontheemden en Migranten krijgen de geregistreerde Palestijnen een identiteitskaart, waarmee ze erkend worden als vluchteling. Met deze kaart zouden de Palestijnse vluchtelingen aanspraak kunnen maken op hulpprogramma's van de Iraakse overheid. Het ministerie had naar eigen zeggen eind augustus al meer dan 10.000 Palestijnse vluchtelingen geregistreerd.²⁵⁴

Van de Palestijnen die de afgelopen jaren hebben getracht Centraal-Irak te verlaten, bevinden zich momenteel nog ten minste 2.500 in vluchtelingenkampen op de grens met Syrië. De omstandigheden in de kampen zijn slecht.²⁵⁵

²⁵¹ UNHCR News Stories, *UNHCR concerned about situation of Palestinians on Iraq Border*, 18 maart 2008; US Committee for Refugees and Immigrants (USCRI), *World Refugee Survey 2008 – Iraq*, 19 juni 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁵² IRIN, *Iraq: Fresh hope for 3,000 stranded Palestinian refugees*, 30 juli 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁵³ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁵⁴ IRIN, *Iraq: Some Palestinian refugees to get special IDs*, 27 augustus 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁵⁵ Zie 4.1.

3.4.5 Dienstplichtigen / militairen

Tijdens de verslagperiode zijn rekruten en militairen van het nieuwe Iraakse leger alsook Iraakse politiefunctionarissen frequent het slachtoffer geworden van aanslagen en ontvoeringen.²⁵⁶ Militante islamitische groeperingen hebben de verantwoordelijkheid voor verschillende moorden en aanslagen op Iraakse militairen opgeëist. Andere blijven onopgehelderd.

Volgens artikel 11 van CPA-verordening 23 ‘*Creation of a Code of Military Discipline for the New Iraqi Army*’ kan een deserteur zeven dagen vrijheidsstraf opgelegd krijgen of moet hij een boete betalen, extra taken verrichten of kan hij in rang worden teruggezet.

Dienstplicht

De dienstplicht is door de CPA afgeschaft. Indiensttreding is vrijwillig. Thans is in Irak sprake van een beroepsleger. De minimumleeftijd voor toetreding is 18 jaar. Er zijn tijdens de verslagperiode geen voornemens geuit tot invoering van de dienstplicht. Men mag na toetreding tot het leger niet politiek actief zijn en men dient zich te onthouden van politieke uitlatingen. In vrijwel alle Iraakse steden zijn rekruteringsbureaus waar men zich kan melden voor opname in het nieuwe Iraakse leger; deze zijn dikwijls doelwit van aanslagen.

3.4.6 Vrouwen

Volgens de grondwet zijn alle Irakezen gelijk voor de wet ongeacht hun geslacht. De wet- en regelgeving kan op basis van de nieuwe grondwet echter slechts tot stand komen indien zij niet in strijd is met de gevestigde islamitische regels. Daarnaast zijn op basis van de grondwet aanhangers van elke religie vrij hun persoonlijke aangelegenheden te regelen volgens hun eigen geloof of ideologie.²⁵⁷ Gevreesd wordt dat de uitwerking van deze bepalingen in de praktijk een beperking behelst van de rechten van de vrouw.²⁵⁸ Er zijn uit deze verslagperiode geen wijzigingen bekend in de rechtspositie van vrouwen.

De grondwet streeft naar een vertegenwoordiging van vrouwen in de *Council of Representatives* van ten minste 25%.²⁵⁹ In de kieswet voor de provinciale

²⁵⁶ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009. Zie ook 2.3. Ook personen die na 2003 in dienst van de krijgsmacht zijn getreden, maar deze inmiddels weer verlaten hebben, lopen een vergelijkbaar risico.

²⁵⁷ Zie artikelen 2, 14 en 45 van de grondwet.

²⁵⁸ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁵⁹ Zie artikel 49 lid 4 van de grondwet.

verkiezingen van januari 2009 is een bepaling opgenomen met dezelfde strekking. Ondanks onduidelijkheden omtrent deze bepaling wordt naar verluidt nagenoeg een kwart van de zetels in de nieuwe provinciale raden door vrouwen ingenomen.²⁶⁰ In de federale regering bekleden vrouwen de functies van minister voor Milieu, minister voor Mensenrechten en staatsminister voor Vrouwenzaken. De in juli 2008 aangetreden staatsminister voor Vrouwenzaken diende in februari 2009 echter haar ontslag in. Het is nog onduidelijk wat hiervan de reden was.²⁶¹

De veiligheidssituatie, strenge leefregels en conservatieve normen en waarden hebben de deelname van vrouwen aan politieke activiteiten en het publieke leven over het algemeen negatief beïnvloed. Vanuit conservatieve islamitische kringen wordt gepleit voor strengere kledingvoorschriften voor vrouwen en een scheiding van de seksen in openbare ruimtes. Uit veiligheidsoverwegingen en om intimidatie en commentaar te vermijden dragen steeds meer vrouwen en meisjes in het openbaar een hoofddoek en andere bedekkende kleding.²⁶²

Decennia van geweld in Irak hebben tot gevolg gehad dat er relatief veel alleenstaande vrouwen aan het hoofd staan van een huishouden. Over het algemeen is hun positie kwetsbaar. De vaak noodgedwongen rol van de vrouw als kostwinner of verantwoordelijke voor het gezin wordt door mannen niet altijd geaccepteerd in de sociale structuur waarin deze vrouwen zich bevinden.²⁶³ Daarnaast zijn er berichten dat meisjes niet langer onderwijs kunnen volgen, omdat zij in het huishouden moeten meehelpen wanneer de moeder voor het inkomen moet zorgen.

Geweld

Vrouwen in geheel Irak zijn slachtoffer van gericht geweld, zowel in huiselijke kring als daarbuiten.²⁶⁴ Met name het niet naleven van strikte islamitische (leef)regels werd gedurende de verslagperiode genoemd als reden voor aanvallen tegen vrouwen.²⁶⁵ Bijzonder doelwit vormen onder meer vrouwenactivisten en

²⁶⁰ Dit geldt op nationaal niveau. Enkele provincies, waaronder Bagdad en Nineveh, halen dit cijfer in de voorlopige uitslag niet.

²⁶¹ IRIN, *Iraq: Minister of women's affairs tenders resignation*, 9 februari 2009; Le Figaro, *Irak: Madame la Ministre rend son tablier*, 10 maart 2009.

²⁶² HRW, *World Report 2009 – Iraq*, 14 januari 2009; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁶³ IRIN, *Iraq: Warning over plight of Iraqi widows*, 1 januari 2009; IHT, *With aid scant, Iraq's war widows struggle*, 23 februari 2009.

²⁶⁴ UNICEF, *Humanitarian Action Update Iraq*, 19 januari 2009.

²⁶⁵ HRW, *World Report 2009 – Iraq*, 14 januari 2009; The Guardian, *The battle against brutality*, 28 januari 2009.

alleenstaande vrouwen.²⁶⁶ Er werd gedurende de verslagperiode melding gemaakt van geweld tegen vrouwen in detentie.²⁶⁷

Vrouwen werden gedurende de verslagperiode in Centraal-Irak steeds vaker door gewapende groeperingen ingezet voor het plegen van zelfmoordaanslagen.²⁶⁸ Naar verluidt wordt hierbij ingespeeld op wraakgevoelens die leven bij vrouwen die hun man of een mannelijk familielid hebben verloren door geweld, maar komt het ook voor dat vrouwen worden gedwongen of gedrogeerd.²⁶⁹ In januari 2009 werd een vrouw aangehouden die bekende tientallen vrouwen te hebben gerecruteerd en ingezet voor het plegen van zelfmoordaanslagen.²⁷⁰

Vrouwenbesnijdenis

In het Koerdische deel van Irak komt vrouwenbesnijdenis voor, met name in rurale gebieden.²⁷¹ Over vrouwenbesnijdenis in Centraal-Irak is niets bekend. Besnijdenis vindt naar verluidt vooral plaats op jonge leeftijd. Formeel valt deze gedraging onder de delictsomschrijving van artikel 412 van het Iraakse Wetboek van Strafrecht, maar in de praktijk wordt hier geen gebruik van gemaakt. Er is geen specifieke wet die vrouwenbesnijdenis strafbaar stelt. Voor zover bekend bieden KRG-autoriteiten geen bescherming tegen (de dreiging van) besnijdenis. Er bestaan organisaties die in Noord-Irak activiteiten ontplooiën om vrouwenbesnijdenis tegen te gaan.²⁷²

Eerwraak

Eergerelateerd geweld, waaronder moord, komt in verschillende delen van Irak voor, met name in KRG-gebied, in het zuiden van Irak en op het platteland.²⁷³ Met

²⁶⁶ IRIN, *Iraq: Warning over plight of Iraqi widows*, 1 januari 2009; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁶⁷ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁶⁸ RFE/RL, *Female suicide bomber kills 22 in Iraq*, 15 september 2008; New York Times, *Iraqi Woman Carries Out Suicide Blast in Diyala*, 9 oktober 2008; RFE/RL, *Triple blasts in Baghdad kill 28, teenaged girl becomes suicide bomber*, 10 november 2008; The Guardian, *Female suicide bombings in Iraq over the last year*, 3 februari 2009; The Independent, *Female suicide bomber kills 39 Shia on pilgrimage*, 14 februari 2009.

²⁶⁹ Reformatorisch Dagblad, *Politie pakt ronselaar zelfmoordenaressen*, 8 oktober 2008; The Guardian, *Violent province's 27 female suicide bombers who set out to destroy Iraqi hopes of peace*, 12 november 2008.

²⁷⁰ Global Insight, *Woman Confesses to Recruiting over 80 Suicide Bombers in Iraq*, 4 februari 2009.

²⁷¹ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009; UNAMI, *Human Rights Report, 1 July – 31 December 2008*.

²⁷² UNHCR, *UNHCR's Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

²⁷³ HRW, *World Report 2009 – Iraq*, 14 januari 2009; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

eerwraak beoogt de dader de eer van de familie te herstellen door het ongewenste gedrag van een familielid te bestraffen. Hoewel ook mannen slachtoffer kunnen worden van eerwraak, hebben vrouwen disproportioneel te lijden onder deze vorm van geweld. Eergerelateerd geweld kan bestaan uit het lijfelijk straffen, maar ook het vermoorden van het slachtoffer komt voor. Tevens komt het voor dat vrouwen door hun eigen familie worden verstoten of zelfmoord plegen, omdat zij de druk van de familie vanwege de door hen ervaren schande niet meer kunnen verdragen. In KRG-gebied is verbranding een veel gebruikte methode voor eerwraak.

Personen die voor eerwraak moeten vrezen kunnen niet of nauwelijks terecht in opvanghuizen. In Dohuk, Erbil en Sulaymaniya bestaat op kleine schaal opvang voor vrouwen die slachtoffer zijn van geweld, zij het voor korte duur. Volledige veiligheid kunnen deze opvanghuizen echter niet bieden.²⁷⁴ Over opvangmogelijkheden in Centraal-Irak is niets bekend.

In Centraal-Irak geeft het motief van eer bij de moord op een vrouw reden tot strafvermindering; deze misdaad is strafbaar met een gevangenisstraf tot drie jaar. De minister voor Mensenrechten van de KRG gaf in december 2008 nogmaals aan dat de KRG officieel geen onderscheid maakt tussen een eergerelateerde moord en een andersoortige moord. Het is onbekend of dit in de rechtspraak ook het geval is.

3.4.7 Minderjarigen

De leeftijd waarop meerderjarigheid wordt bereikt is achttien jaar. De minimum arbeidsgerechtigde leeftijd voor arbeid is formeel vijftien jaar, maar kinderen jonger dan vijftien jaar worden geregeld ingezet voor al dan niet fysieke arbeid, bijvoorbeeld in de bouw, de landbouw of de straathandel.²⁷⁵

Minderjarigen hebben ernstig te lijden onder het aanhoudende en willekeurige geweld, ontvoering en de gebrekkige veiligheidssituatie. Dit geldt in het bijzonder voor ontheemde minderjarigen. Bronnen melden dat gewapende groeperingen gedurende de verslagperiode gebruik maakten van kinderen als strijders of als afleidingsmanoeuvre voor passerende militairen of bij controleposten.²⁷⁶

²⁷⁴ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁷⁵ US Department of Labor, *2007 Findings on the Worst Forms of Child Labor – Iraq*, 27 augustus 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁷⁶ United Nations Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, OSRSG/PR080425, 25 april 2008; UNAMI, *Human Rights Report, 1 July – 31 December 2008*.

Volgens UNICEF leiden de veiligheidssituatie en beperkte primaire gezondheidszorg en essentiële voorzieningen tot een toenemend risico op infectieziekten en ondervoeding van kinderen. Slechts een derde van de kinderen in Centraal-Irak heeft toegang tot gezondheidszorg en slechts de helft van de kinderen in Centraal-Irak gaat naar de basisschool. Hoewel de verbeterde veiligheidssituatie meer schoolgang mogelijk maakt, is de infrastructuur in heel Irak over het algemeen ontoereikend. Klassen zitten overvol en de hygiëne laat vaak veel te wensen over. Veel scholen geven klassen in meerdere ploegendiensten per dag les.²⁷⁷

Bronnen geven aan dat kinderarbeid, kinderhandel en huiselijk geweld tegen kinderen voorkomen in Irak, maar er is weinig informatie over beschikbaar.²⁷⁸ Over de situatie van lichamelijk of geestelijk gehandicapte minderjarigen in Irak is niets bekend.

Er zijn in Irak opvangmogelijkheden voor alleenstaande minderjarigen, maar de capaciteit is zeer beperkt.²⁷⁹ Voor zover bekend bestaan er geen geïnstitutionaliseerde middelen om kinderen te herenigen met hun familie.

3.4.8 Leden van de voormalige Ba'athpartij

CPA-administrateur Paul Bremer voerde bij zijn aantreden in Irak in 2003 een nationaal beleid van de-Ba'athisering in.²⁸⁰ Functionarissen die behoorden tot de hoogste vier rangen van de voormalige Ba'athpartij werden uit hun functie ontheven.²⁸¹ Het was hen niet toegestaan weer een overheidsfunctie te bekleden.²⁸² Op 12 januari 2008 is de Wet op de Hoge Nationale Commissie voor Rekenschap en Rechtvaardigheid, die de de-ba'athificatiewet van 2003 vervangt, aangenomen door het Iraakse parlement. De wet is bekrachtigd door de Iraakse presidentiële raad op 3 februari 2008.

Deze wet bepaalt dat een uit zeven personen bestaande Hoge Nationale Commissie voor Rekenschap en Rechtvaardigheid toeziet op de uitvoering van de wet en bepaalt wie weer in aanmerking komt voor indienstname. Beroep is mogelijk

²⁷⁷ UNICEF, *Humanitarian Action Update Iraq*, 19 januari 2009; UNICEF, *Humanitarian Action Update Iraq*, 17 februari 2009.

²⁷⁸ UNICEF, *Humanitarian Action Update Iraq*, 19 januari 2009; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁷⁹ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁸⁰ CPA-verordening 1, *De-Ba'athification of Iraqi Society*, 16 mei 2003.

²⁸¹ Hiermee doelde de CPA op de rangen van divisielid, sectielid, afdelingslid en landelijk lid. Zie ook: actualisering algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, 28 februari 2003.

²⁸² Zie over de de-ba'athificatie verder de algemene ambtsberichten juni 2007 en voorgaande.

bij een uit zeven rechters bestaand Cassatie Panel voor Rekenschap en Rechtvaardigheid. In beide organen kunnen alleen Iraakse onderdanen zitting hebben. Terugkeer naar of behoud van functie binnen de ministeries van Buitenlandse Zaken, Defensie, Binnenlandse Zaken, de inlichtingendienst, de functie van nationale veiligheidsadviseur, de staf van de President, de Ministerraad, het voorzitterschap van het Parlement en de Hoge Juridische Raad zijn voor voormalig werknemers vanaf de rang Divisielid binnen de Ba'athpartij, uitgesloten.²⁸³

De positie van leden van de voormalige Ba'athpartij dan wel van functionarissen verbonden aan het regime van Saddam Hoessein is niet in algemene zin vast te stellen. Er zijn aanwijzingen dat leden van de voormalige Ba'athpartij en hun familieleden ook gedurende deze verslagperiode slachtoffer zijn geworden van geweld. Niet in alle gevallen van geweld tegen voormalig Ba'athleden kan bevestigd worden dat er een direct verband bestaat met hun partijverleden. Voorts werd gedurende de verslagperiode melding gemaakt van geweldplegingen door aanhangers van de voormalige Ba'athpartij, met name in het noordelijk deel van Centraal-Irak.

Er zijn aanwijzingen dat voormalige medewerkers van het regime en hun familie al dan niet bij terugkeer in Irak worden geweigerd voor bepaalde functies, bijvoorbeeld binnen bepaalde overheidsdiensten of leger.

3.4.9 Werknemers van de coalitie, de regering, internationale organisaties, ambassades en militairen

Personen die kenbaar werkzaam zijn of waarvan wordt vermoed dat zij werkzaam zijn voor de coalitie, de regering, de MNF-I, internationale organisaties, waaronder hulporganisaties, buitenlandse overheden, buitenlandse journalisten en persagentschappen, westerse bedrijven en ambassades of het Iraakse leger en hun directe familieleden, lopen een zeer hoog risico doelwit te worden van aanslagen, ontvoering of moord. (Verondersteld) werkzaam zijn in de Internationale Zone in Bagdad of (verondersteld) op een andere manier iets hebben gedaan voor genoemde organisaties of instanties kan al een ernstige risicofactor vormen.

Westerse ambassades en internationale organisaties hebben lokale staf in dienst, bijvoorbeeld als administratieve staf en bewakingspersoneel.²⁸⁴ Bekend is dat

²⁸³ Artikel 6 lid 6 van de nieuwe wet; onder meer ICTJ, *Briefing Paper: Iraq's New "Accountability and Justice" Law*, 22 januari 2008. Zie ook HRW, *Iraq: Fix Flaws in Reconciliation Law*, 21 februari 2008.

²⁸⁴ Enkele ambassades hebben een iets uitgebreidere lokale staf in dienst, waarbij valt te denken aan klusjesmannen, schoonmakers en tuinlieden.

sommige internationale troepen in Irak lokale medewerkers zoals tolken in dienst hebben.²⁸⁵ Tevens zijn er Irakezen als lokale kracht in dienst bij de Amerikaanse *Provincial Reconstruction Teams* (PRT's).²⁸⁶

Internationale en Amerikaanse bedrijven zijn veelal werkzaam in Irak als aannemer en hebben derhalve geen vestiging in Irak. Onder anderen de Amerikaanse bedrijven KBR, L-3 Communications, Triple Canopy, DynCorp International en Parsons Corporation hebben in Irak lokale werknemers in dienst.

Lokale medewerkers van internationale troepen kunnen slechts op bescherming rekenen zolang zij bij deze troepen zijn. Eenmaal thuis worden zij niet door de betreffende internationale troepen beschermd.

3.4.10 Religieuze groepen

3.4.10.1 Sjiïeten

Iraakse sjiïeten vormen geenszins een homogene gemeenschap en zijn politiek en religieus verdeeld.²⁸⁷ Enkele invloedrijke sjiïitische actoren zijn groot-ayatollah Al Sistani, de beweging van Muqtada al Sadr en partijen als Al Da'wa en de SIIC.²⁸⁸ Met het wegvallen van het regime van Saddam Hoessein is de onderdrukking van het sjiïitische leiderschap beëindigd.²⁸⁹ Sjiïeten bekleeden de functies van premier en vice-president en diverse ministersposten.

Er hebben zich tijdens de verslagperiode gerichte gewelddadigheden voorgedaan jegens sjiïitische burgers en doelen, zoals geestelijken, moskeeën, pelgrims en politici, waarbij doden zijn gevallen. De verantwoordelijkheid voor aanslagen op deze sjiïitische doelen is vaak toegeschreven aan soennitische extremisten die verdeeldheid zouden willen zaaien.²⁹⁰

Veel van de sjiïeten in het soennitische midden en noorden van Centraal-Irak zijn naar de meer zuidelijke en overwegend sjiïitische provincies getrokken. Binnen

²⁸⁵ Het is aannemelijk dat aan MNF-I deelnemende troepen, waaronder ook de VS, bijvoorbeeld ook Iraakse schoonmakers in dienst hebben.

²⁸⁶ Alle Irakezen die in Irak voor de Amerikanen werken zijn gescreend. Documenten met de resultaten van deze screening worden vaak door de Amerikaanse autoriteiten in Irak aan de betreffende Irakezen verstrekt.

²⁸⁷ EIU, *Iraq Country Profile 2008*.

²⁸⁸ De *Supreme Islamic Iraqi Council* (SIIC) of *Islamic Supreme Council of Iraq* (ISCI) was voorheen bekend als de *Supreme Council for the Islamic Revolution in Iraq* (SCIRI).

²⁸⁹ Zie ook het algemeen ambtsbericht Centraal-Irak, november 2002.

²⁹⁰ S/2008/688; S/2009/102; US Department of State, *International Religious Freedom Report 2008 – Iraq*, 19 september 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

Bagdad en andere grote steden vindt religieuze segregatie plaats; veel wijken hebben een homogener soennitische of sjiitische samenstelling dan enkele jaren geleden.²⁹¹

Voorts is er, met name in Zuid-Irak, sprake van geweld en intimidatie tussen sjiieten onderling, voornamelijk als gevolg van de rivaliteit tussen (facties van) de verschillende sjiitische gewapende groeperingen, veelal ontstaan uit het Mehdi-leger (Al Sadr) en het Badr-corps (SIIC). De bescherming die milities kunnen bieden is betrekkelijk, mede als gevolg van onderlinge twisten tussen de diverse sjiitische facties. Ook sjiitische burgers worden het slachtoffer van deze twisten en de terreur die (leden van) deze milities tegen de bevolking uitoefenen, door bijvoorbeeld hun eigen normen op te leggen, in het bijzonder onder meer aan vrouwen.

3.4.10.2 Soennieten

De soennitische gemeenschap in Irak is, net als de sjiitische, heterogeen.²⁹² Zo is er sprake van etnische verschillen onder soennieten, zoals het onderscheid tussen soennitische Arabieren en Koerden.²⁹³ Soennitische Arabieren hangen verschillende politieke stromingen aan. Soennieten bekleden de functies van vice-premier en vice-president en diverse ministersposten, alsmede het voorzitterschap van de *Council of Representatives*.

Er hebben zich tijdens de verslagperiode gerichte incidenten voorgedaan, waarbij soennitische geestelijken, politici en moskeeën, maar ook gewone burgers omwille van hun religieuze achtergrond, doelwit waren. De verantwoordelijkheid voor aanslagen op deze soennitische doelen wordt wel toegeschreven aan sjiitische milities en aan soennitische extremistische groeperingen als Al-Qaida in Irak en aanhangers van het voormalige bewind van Saddam Hoessein.²⁹⁴

Veel van de soennieten in het sjiitische zuiden van Irak zijn naar het meer soennitische midden en noorden van Centraal-Irak getrokken. Binnen Bagdad en andere grote steden vindt religieuze segregatie plaats; veel wijken hebben een homogener soennitische of sjiitische samenstelling dan enkele jaren geleden.²⁹⁵

²⁹¹ IOM, *Iraq Displacement & Return 2008 Mid-Year Review*, 30 juni 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁹² EIU, *Iraq Country Profile 2008*.

²⁹³ Voor de volledigheid diene dat deze paragraaf zich concentreert op de positie van soennitische Arabieren; zie 3.4.1 voor de positie van Koerden.

²⁹⁴ S/2008/688; S/2009/102; US Department of State, *International Religious Freedom Report 2008 – Iraq*, 19 september 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

²⁹⁵ IOM, *Iraq Displacement & Return 2008 Mid-Year Review*, 30 juni 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

De gewapende soennitische burgerwachten, ook wel aangeduid als *concerned citizens*, *Awakening Councils*, *Sons of Iraq* of *Sahwa (Councils)*, trachten leden van hun eigen bevolkingsgroep te beschermen. Hun optreden richt zich tegen extremistische organisaties als Al-Qaida en andere (sjiitische) gewapende groeperingen, maar ze worden ook wel beschuldigd van geweld en intimidatie jegens gewone burgers. Sinds 2006 hebben zij met hulp van de MNF-I in delen van Irak Al-Qaida en andere extremistische organisaties, waaronder voormalig Ba'athisten, verdeven.²⁹⁶ Zij zijn veelal tribaal georganiseerd en zijn in de eerste plaats loyaal aan leiders van hun eigen stam. Eind 2008 heeft de Iraakse regering de verantwoordelijkheid voor deze burgerwachten van de Amerikanen overgenomen. Het beleid van de regering is om het grootste deel van deze groeperingen te integreren in de ISF en andere delen op andere plaatsen binnen de overheid aan een baan te helpen.²⁹⁷ Het is onbekend hoever men hiermee is gevorderd.

3.4.10.3 Christenen

Schattingen van het aantal christenen in Irak varieerden in de verslagperiode van 500.000 tot 800.000 personen.²⁹⁸ Twee Assyrische christenen bekleden ministersposten. Ondanks de verbetering op het gebied van wetgeving in de afgelopen jaren en van de veiligheid in de verslagperiode, is de positie van christenen in Centraal-Irak over het algemeen nog altijd slecht.

Ook in deze verslagperiode hebben verschillende gevallen van intimidatie, bedreiging, aanslagen, moorden, ontvoeringen en bomaanslagen gericht tegen christenen plaatsgevonden. Dit geweld past deels in het kader van het multi-dimensionale geweld in Centraal-Irak, maar er zijn aanwijzingen dat het deels ook tot doel had deze personen te dwingen zich te bekeren tot de islam of islamitische voorschriften met betrekking tot kleding, drankverkoop en dergelijke op te leggen.²⁹⁹ Daarnaast wordt het verjagen van religieuze minderheden uit bepaalde gebieden als reden genoemd, onder meer in het kader van de manipulatie van de bevolkingssamenstelling in door Arabieren en Koerden betwiste gebieden.³⁰⁰

²⁹⁶ US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008.

²⁹⁷ IHT, *U.S. to hand over security in Anbar to the Iraqis*, 28 augustus 2008; AFP, *La région sunnite d'Al-Anbar aux mains des Irakiens au 1er jour du ramadan*, 1 september 2008; Reuters, *U.S. hands over former Iraqi insurgent flashpoint*, 1 september 2008; S/2008/688; IHT, *After Iraq elections, the next big test is acceptance*, 10 februari 2009.

²⁹⁸ US Department of State, *International Religious Freedom Report 2008 – Iraq*, 19 september 2008.

²⁹⁹ IHT, *Christian businessman killed in Mosul*, 13 oktober 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

³⁰⁰ UNHCR, *UNHCR's eligibility guidelines for the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

Over het algemeen waren de Iraakse autoriteiten gedurende de verslagperiode niet in staat aan burgers voldoende bescherming te bieden tegen gericht dan wel willekeurig geweld. Volgens een bron was er ook nauwelijks sprake van vervolging in gevallen van tegen religieuze minderheden gericht geweld.

In oktober 2008 vond een door bronnen als goed georganiseerd omschreven campagne tegen de christelijke gemeenschap in Mosul plaats.³⁰¹ Binnen enkele weken werden tussen de vijf en vijftien christenen vermoord en werd in christelijke wijken de boodschap verspreid dat christenen die niet uit Mosul zouden vertrekken, hetzelfde lot zou wachten. Hierop vluchtten meer dan 2000 christelijke families van Mosul naar de Nineveh-vlakte en, in sommige gevallen, naar Syrië of KRG-gebied.³⁰² De verantwoordelijkheid voor de campagne wordt door verschillende bronnen aan soennitische gewapende groeperingen toegeschreven.³⁰³ Ondanks de inzet van eenheden van de Nationale Politie werden in november 2008 opnieuw twee christenen vermoord.³⁰⁴ Evenwel maakten diverse bronnen vanaf eind oktober melding van een gestage terugkeer van christenen naar Mosul.³⁰⁵ Volgens een bron was aan het eind van de verslagperiode 80% van de gevluchte christenen weer naar Mosul teruggekeerd.

In KRG-gebied worden de mensenrechten van christenen over het algemeen gerespecteerd.³⁰⁶ De veiligheidsorganisaties in de Koerdische regio zijn doorgaans in staat bescherming te bieden aan burgers. Bronnen melden echter dat discriminatie van religieuze en etnische minderheden door de Koerdische autoriteiten voorkomt.³⁰⁷

³⁰¹ AFP, *Irak : L'Eglise dénonce une « campagne de liquidations » contre les chrétiens*, 10 oktober 2008; BBC, *Iraq PM vows to shield Christians*, 12 oktober 2008; Reuters, *Iraqi Christians say forced to flee Mosul*, 13 oktober 2008; UNAMI, *SRSF Staffan de Mistura Condemns the Targeting of Christian and Other Minorities and Offers Assistance to Displaced Families*, 13 oktober 2008.

³⁰² IRIN, *Iraq: More food needed for displaced Christians*, 13 oktober 2008; IRIN, *Christian displacement slows in Ninevah*, 26 oktober 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

³⁰³ US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008.

³⁰⁴ UNAMI, *The SRSF shocked and outraged at the continuous killings targeting religious minorities*, 13 november 2008.

³⁰⁵ IRIN, *Iraq: Christian displacement slows in Ninevah*, 26 oktober 2008; IRIN, *Iraq: Christians trickling back to their homes in Mosul*, 6 november 2008; UN News Service, *Displaced Christians in northern Iraq begin to return home*, 11 november 2008.

³⁰⁶ UNHCR, *UNHCR's Eligibility Guidelines for the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

³⁰⁷ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009; UNHCR, *UNHCR's Eligibility Guidelines for the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

In verschillende delen van Irak is sprake van verdere islamisering van het openbare leven. Dit doet zich met name voor in het zuiden van Irak. Ook christelijke vrouwen worden er in toenemende mate gedwongen om gesluierd over straat te gaan.³⁰⁸

3.4.10.4 Overige religieuze minderheden

De positie van de overige religieuze minderheden in Centraal-Irak, waaronder mandeërs, yezidi's, Shabak, kaka'i en joden, is over het algemeen slecht. Er was gedurende de verslagperiode sprake van gerichte intimidatie, bedreiging, ontvoering en geweld jegens personen die deel uitmaken van een religieuze minderheid, vaak met als doel om deze personen te dwingen zich te bekeren tot de islam of om islamitische voorschriften met betrekking tot kleding en dergelijke op te leggen. Daarnaast wordt het verjagen van religieuze minderheden uit bepaalde gebieden als reden genoemd, onder meer in het kader van de manipulatie van de bevolkingssamenstelling in de door Arabieren en Koerden betwiste gebieden.³⁰⁹

Over het algemeen waren de Iraakse autoriteiten gedurende de verslagperiode niet in staat aan burgers voldoende bescherming te bieden tegen gericht dan wel willekeurig geweld. Volgens een bron was er ook nauwelijks sprake van vervolging in gevallen van tegen religieuze minderheden gericht geweld.

In KRG-gebied worden de mensenrechten van religieuze minderheden over het algemeen gerespecteerd.³¹⁰ De veiligheidsorganisaties in de Koerdische regio zijn doorgaans in staat bescherming te bieden aan burgers. Bronnen melden echter dat discriminatie van religieuze en etnische minderheden door de Koerdische autoriteiten voorkomt.³¹¹

³⁰⁸ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

³⁰⁹ US Department of State, *International Religious Freedom Report 2008 – Iraq*, 19 september 2008; IHT, *Followers of an ancient faith are caught in Iraq's fault lines*, 14 oktober 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

³¹⁰ UNHCR, *UNHCR's Eligibility Guidelines for the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

³¹¹ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009; UNHCR, *UNHCR's Eligibility Guidelines for the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

3.4.11 Homoseksuele mannen en vrouwen

Er rust een sociaal taboe op homoseksualiteit in Irak.³¹² Over het algemeen wordt homoseksualiteit verborgen gehouden voor de omgeving aangezien de eer van de familie bij openbaarmaking zou worden aangetast. Homoseksuelen hebben net als andere groepen ernstig te lijden onder de gebrekkige veiligheidssituatie, relatieve straffeloosheid en lokaal toenemende invloed van conservatieve islamitische stromingen in Irak.³¹³

Aangenomen wordt dat men over het algemeen afwijzend staat tegenover homoseksualiteit indien men er openlijk mee wordt geconfronteerd. Het is mogelijk dat, daar waar homoseksuele geaardheid wordt vermoed, de betrokkene in een sociaal isolement geraakt, bijvoorbeeld doordat deze beschimpt, vernederd of gemeden wordt.³¹⁴ Er kan vanuit worden gegaan dat overheidsinstanties noch derden bescherming bieden aan homoseksuelen die slachtoffer van eerwraak of ander geweld zijn geworden of dreigen te worden.

Een verbod op homoseksualiteit is niet in het Iraakse Wetboek van Strafrecht opgenomen.³¹⁵ Seksuele handelingen tussen mensen van gelijk geslacht tegen de wil van de andere man of vrouw en homoseksuele handelingen met personen jonger dan 18 jaar zijn strafbaar en kunnen worden bestraft met gevangenisstraf.³¹⁶

³¹² Het betreft hier contacten zowel tussen mannen onderling als tussen vrouwen onderling. Deze contacten worden veelal binnenshuis onderhouden. Overigens betekenen deze contacten niet noodzakelijkerwijs dat betrokkenen homoseksueel geaard zijn of zichzelf als homoseksueel beschouwen. De beperkte mogelijkheden voor seksueel verkeer tussen man en vrouw voorafgaand aan het huwelijk en de grote mate van sociale controle op contact tussen ongetrouwden spelen hierbij een rol. Overigens zou het taboe op seksueel contact tussen niet-getrouwden of overspel groter zijn dan dat op homoseksuele contacten. Zie hierover ook UNHCR, *UNHCR's Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, augustus 2007.

³¹³ UNHCR, *UNHCR's Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

³¹⁴ Over de specifieke positie van transseksuelen en travestieten is geen informatie beschikbaar.

³¹⁵ UNHCR vermeldt overigens in zijn *Guidelines Relating to the Eligibility of Iraqi Asylum-Seekers*, oktober 2005, dat homoseksualiteit onder sharia-recht strafbaar is.

³¹⁶ Artikel 393 lid 1 van het Iraakse Wetboek van Strafrecht stelt dat eenieder die homoseksuele handelingen verricht met een man of met een vrouw zonder zijn of haar toestemming wordt gestraft met een gevangenisstraf van maximaal 15 jaar. In lid 2 zijn enkele strafverzuwarende omstandigheden opgenomen, zoals de jonge leeftijd van het slachtoffer, dood van het slachtoffer, medeplegen, etc. Artikel 394 lid 1 van het Iraakse Wetboek van Strafrecht stelt dat eenieder die homoseksuele handelingen verricht met een man of een vrouw met zijn of haar instemming, en deze daad vond plaats op het moment dat het slachtoffer wel de leeftijd van 15 maar niet die van 18 jaar had bereikt, zal worden gestraft met gevangenisstraf van maximaal 7 jaar. De straf zal maximaal 10 jaar bedragen indien het slachtoffer jonger is dan 15 jaar.

Bronnen maken melding van geweldplegingen en discriminatie jegens personen vanwege hun seksuele geaardheid. Zo zou gedurende de verslagperiode onder anderen een medewerker van de *Iraqi Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Organization* zijn vermoord door sjiiitische militieleden.³¹⁷

In november 2008 werd een Koerdische arts en freelance journalist in Erbil veroordeeld voor schennis van de openbare zeden naar aanleiding van een artikel over homoseksualiteit in het Koerdische weekblad *Hawlati*. Hem werd in december door president Barzani van de KRG amnestie verleend.³¹⁸

³¹⁷ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009; UNHCR, *UNHCR's Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

³¹⁸ RSF, *Kurdish president pardons doctor who was jailed for writing about homosexuality*, 8 december 2008; CPJ, *Journalist jailed for sodomy article released*, 9 december 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

4 Migratie

4.1 Migratiestromen

Sinds de door de Verenigde Staten geleide militaire interventie in Irak in 2003 zijn naar schatting ongeveer 2 miljoen Irakezen hun land ontvlucht, terwijl meer dan 1,8 miljoen mensen binnenslands ontheemd zijn geraakt. Volgens schattingen van UNHCR keerden in 2008 circa 25.000 vluchtelingen en 195.000 binnenlands ontheemden terug, tegen circa 45.000 vluchtelingen en 36.000 ontheemden in 2007.³¹⁹

IOM faciliteert de vrijwillige terugkeer van Irakezen, waaronder ex-asielzoekers, vanuit verschillende landen (Nederland, Duitsland, Verenigd Koninkrijk, Denemarken, Noorwegen, Libanon).³²⁰ Er is geen Terug- en Overname Overeenkomst tussen Nederland en Irak, noch voor zover bekend, tussen Irak en zijn buurlanden. Zweden is voor zover bekend het enige land dat met de Iraakse federale regering een *Memorandum of Understanding* over de terugkeer van Iraakse asielzoekers vanuit Zweden naar Irak is overeengekomen.

Van Iraks buurlanden hebben alleen Turkije en Iran het Geneefse vluchtelingenverdrag van 1951 en de bijbehorende Protocollen ondertekend. Irakezen die zich legaal in Syrië, Jordanië en Koeweit bevinden hebben dan ook geen officiële vluchtelingenstatus; hun verblijf is gereguleerd op basis van visa.³²¹ Over de situatie van Irakezen in Saudi-Arabië gedurende deze verslagperiode is niets bekend.³²²

Syrië

Van de 310.000 door UNHCR geregistreerde Iraakse vluchtelingen verblijven er bijna 225.000 in Syrië.³²³ Volgens het Syrische Ministerie van Buitenlandse Zaken verblijven er echter ongeveer 1,2 miljoen Irakezen in Syrië met een geldig visum. Het is onbekend hoeveel Irakezen gedurende de verslagperiode in Syrië verbleven zonder geldig verblijfsdocument. Irakezen die in Syrië verblijven kunnen zich, met uitzondering van Palestijnse vluchtelingen uit Irak, vrij vestigen in Syrië. Voor

³¹⁹ UNHCR, *UNHCR Iraq Operation's Monthly Statistical Update on Return*, december 2008.

³²⁰ IOM, *Iraq Displacement & Return 2008 Mid-Year Review*, 30 juni 2008.

³²¹ USCRI, *World Refugee Survey 2008*, 19 juni 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices*, 25 februari 2009.

³²² Volgens USCRI, *World Refugee Survey 2008 – Saudi Arabia*, 19 juni 2008, zijn er in Saudi-Arabië niet meer dan 1.000 niet-Palestijnse vluchtelingen.

³²³ UNHCR, *Iraq Situation Update*, februari 2009; UNHCR, *UNHCR Syria Update*, februari 2009.

zover bekend bevinden de meeste Irakezen in Syrië zich in Damascus.³²⁴ Irakezen hebben in Syrië in principe toegang tot basisvoorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg.³²⁵

Vrijwillige terugkeer vanuit Syrië vindt plaats, waarvan een deel met door de Iraakse overheid georganiseerde vluchten. Incidenteel vindt gedwongen terugkeer vanuit Syrië naar Irak plaats.³²⁶

Er bevinden zich momenteel nog enkele honderden Palestijnse vluchtelingen uit Irak in het kamp Al Hawl (nabij Al Hasakah). Op de grens van Syrië en Irak, in het kamp Al Tanf, bevindt zich een groep van ruim 700 Palestijnen die niet worden toegelaten tot Syrië. De vluchtelingen worden opgevangen in tenten, krijgen medische en voedselhulp van de Syrische Arabische Rode Halve Maan en de UNHCR. Circa 150 kinderen ontvangen er onderwijs. Aan de Iraakse kant van de grens, in het kamp Al Waleed, wachten nog ten minste 1.400 Palestijnen uit Irak op een mogelijkheid om door te reizen naar Syrië. De omstandigheden waarin deze mensen zich bevinden zijn slecht.³²⁷

Jordanië

Het Jordaanse Ministerie van Binnenlandse Zaken schat het aantal Irakezen in Jordanië op ongeveer 500.000.³²⁸ Circa 53.000 Irakezen staan bij UNHCR als vluchteling geregistreerd.³²⁹ Irakezen die in Jordanië verblijven, kunnen zich vrij vestigen in Jordanië, mits voldaan wordt aan de vigerende verblijfs- en vestigingsvoorwaarden; er zijn geen vluchtelingenkampen. Voor zover bekend bevinden de meeste Irakezen in Jordanië zich in Amman. Irakezen hebben in Jordanië in principe toegang tot basisvoorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg.

Vrijwillige terugkeer vanuit Jordanië vindt op kleine schaal plaats, waarvan een deel met door de Iraakse overheid georganiseerde vluchten.³³⁰ Volgens de Jordaanse autoriteiten heeft er geen gedwongen terugkeer vanuit Jordanië naar

³²⁴ UNHCR, *UNHCR Syria Update*, november 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Syrian Arab Republic*, 25 februari 2009.

³²⁵ UNHCR, *UNHCR Syria Update*, februari 2009; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Syrian Arab Republic*, 25 februari 2009.

³²⁶ IRIN, *Syria: Some Iraqis return; thousands more register for food aid*, 21 oktober 2008; UNHCR, *UNHCR Syria Update*, februari 2009.

³²⁷ UN News Service, *Palestinians stranded on Iraq-Syria border to depart for Iceland*, 5 september 2008; UNHCR, *UNHCR Syria Update*, november 2008.

³²⁸ IRIN, *Jordan: Government stops issuing residency permits to Iraqis*, 16 juli 2008.

³²⁹ UNHCR, *Iraq Situation Update*, februari 2009.

³³⁰ IRIN, *Iraq-Jordan: Government planes to facilitate repatriation*, 4 september 2008; UNHCR, *Briefing notes*, november 2008.

Irak plaatsgevonden.³³¹ Er zijn echter aanwijzingen dat zich incidentele gevallen van gedwongen terugkeer hebben voorgedaan in verband met delicten tegen de openbare orde.

Turkije

Er verblijven naar schatting 10.000 Iraakse vluchtelingen in Turkije.³³² Er bevinden zich geen vluchtelingenkampen voor Irakezen. Naar verluidt vindt vrijwillige terugkeer vanuit Turkije naar Irak plaats. Het is niet bekend of er gedurende de verslagperiode gedwongen terugkeer heeft plaatsgevonden vanuit Turkije naar Irak.

Iran

Volgens officiële Iraanse cijfers verbleven er in 2008 ongeveer 57.000 Iraakse vluchtelingen en asielzoekers in Iran.³³³ Er waren slechts 5.000 Iraakse vluchtelingen in Iran bij UNHCR geregistreerd.³³⁴ Er vindt op zeer kleine schaal door UNHCR gefaciliteerde terugkeer plaats van Irakezen vanuit Iran. Volgens de Iraanse autoriteiten heeft er geen gedwongen terugkeer vanuit Iran plaatsgevonden naar Irak.

Koeweit

In Koeweit wonen circa 45.000 Irakezen, die over een reeks van jaren naar Koeweit zijn gekomen, veelal op de vlucht voor het regime van Saddam Hoessein.³³⁵ Het is niet bekend of gedwongen terugkeer van Irakezen tijdens de verslagperiode vanuit Koeweit plaatsvond.

Egypte

Een eerste officieel onderzoek naar Iraakse vluchtelingen in Egypte spreekt van een aantal van 20.000 personen, terwijl UNHCR ongeveer 10.000 Irakezen in Egypte als vluchteling heeft geregistreerd. Er zijn echter aanwijzingen dat het werkelijke aantal hoger ligt. Er zijn geen vluchtelingenkampen voor Irakezen in Egypte en hun verblijf is veelal gereguleerd op basis van toeristenvisa.³³⁶ Toegang tot werk en basisvoorzieningen, zoals onderwijs en gezondheidszorg, is voor Irakezen in Egypte volgens verschillende bronnen moeilijk.³³⁷ Over terugkeer van Irakezen vanuit Egypte naar Irak gedurende deze verslagperiode is niets bekend.

³³¹ IRIN, *Jordan: Government stops issuing residency permits to Iraqis*, 16 juli 2008.

³³² USCRI, *World Refugee Survey 2008 – Turkey*, 19 juni 2008.

³³³ USCRI, *World Refugee Survey 2008 – Iran*, 19 juni 2008.

³³⁴ UNHCR, *Iraq Situation Update*, februari 2009.

³³⁵ USCRI, *World Refugee Survey 2008 – Kuwait*, 19 juni 2008.

³³⁶ IRIN, *Egypt: Lack of income main problem for Iraqi refugees*, 11 december 2008.

³³⁷ IRIN, *Egypt: Lack of income main problem for Iraqi refugees*, 11 december 2008; US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Egypt*, 25 februari 2009.

4.2 Binnenlands ontheemden

Het aantal binnenlands ontheemden in heel Irak werd tijdens de verslagperiode geschat op circa 2,8 miljoen personen.³³⁸ Bijna een miljoen mensen zijn ten tijde van het regime van Saddam Hoessein ontheemd geraakt,³³⁹ de overigen na diens val in 2003. Mensen raken daarnaast meermaals ontheemd.³⁴⁰ Ook gedurende deze verslagperiode was er sprake van groepen Irakezen die binnenslands ontheemd raakten.³⁴¹ UNHCR en IOM en het Iraakse Ministerie voor Ontheemden en Migranten bieden binnenlands ontheemden in Irak assistentie.

Gevreesd wordt dat het sektarisch geweld een nieuw soort binnenlands ontheemden heeft gecreëerd, ontheemden die niet meer terug zullen (willen) keren naar hun oorspronkelijke woonplaats vanwege de religieuze en/of etnische segregatie. Veel mensen hebben getracht het (sektarische) geweld te ontvluchten, bijvoorbeeld door zich te begeven naar gebieden waar geloofsgenoten of mensen met dezelfde etnische achtergrond in de meerderheid zijn.³⁴²

De omstandigheden van de binnenlands ontheemden in Irak zijn over het algemeen slecht.³⁴³ Een deel van de binnenlands ontheemden verblijft in openbare gebouwen, zoals scholen en kantoren. Naar verluidt worden zij echter geregeld uit deze gebouwen gezet dan wel met uitzetting bedreigd, bijvoorbeeld wanneer de overheid gebouwen weer in gebruik wenst te nemen.³⁴⁴ Slechts 1% van de ontheemden verblijft in tentenkampen.³⁴⁵ Ook vinden veel binnenlands ontheemden onderdak bij (gast)families.

Volgens UNHCR zijn de veiligheidssituatie, de werkgelegenheid, huisvesting en de toegang tot basisvoorzieningen als gezondheidszorg, onderwijs, elektriciteit en

³³⁸ IOM, *Iraq displacement & return 2008 mid-year review*, 30 juni 2008; UNHCR, *UNHCR Iraq Operation's Monthly Statistical Update on Return*, december 2008.

³³⁹ De grootste concentraties van pre-2003 IDP's zijn te vinden in de KRG-gebieden en in Kerbala, Basra, Maysan en Thi-Qar. Het betreft hier met name Arabische en Koerdische slachtoffers van het arabiseringsprogramma.

³⁴⁰ Zie het algemeen ambtsbericht Irak, april 2006, voor de Arabieren die in het kader van de arabiseringspolitiek van Saddam Hoessein werden gedwongen zich elders te vestigen en die nu worden gedwongen deze gebieden weer te verlaten.

³⁴¹ IRIN, *Iraq: Attacks drive thousands of Christians out of Mosul*, 12 oktober 2008.

³⁴² US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

³⁴³ IOM, *Iraq displacement & return 2008 mid-year review*, 30 juni 2008.

³⁴⁴ IOM, *Iraq displacement & return 2008 mid-year review*, 30 juni 2008; IRIN, *Iraq: Government cracks down on squatters*, 8 september 2008.

³⁴⁵ IOM, *Iraq displacement & return 2008 mid-year review*, 30 juni 2008; IRIN, *IDPs in tent camps continue to suffer*, 17 augustus 2008; IRIN, *Iraq: Tent-dwellers to get wooden caravans in Baghdad*, 21 oktober 2008.

water de voornaamste obstakels voor terugkeer. Desalniettemin meldt UNHCR dat de terugkeer van binnenlands ontheemden gedurende de verslagperiode is toegenomen. In 2008 zouden bijna 200.000 personen zijn teruggekeerd naar hun oorspronkelijke woonplaats, waarvan ruim een derde terugkeerde naar Bagdad. Terugkeer vond met name in de zomermaanden plaats.³⁴⁶

Het is onduidelijk of mensen die zijn teruggekeerd nog altijd op de betreffende plek verblijven of gedurende deze verslagperiode toch weer opnieuw zijn gevlucht of ontheemd zijn geraakt. Het komt voor dat bij terugkeer huizen bleken te zijn verwoest of ingenomen door anderen.³⁴⁷ Diverse bronnen maakten ook gedurende deze verslagperiode melding van aanslagen en ander geweld tegen terugkeerders.³⁴⁸

De Iraakse regering stimuleert de terugkeer van binnenlands ontheemden, onder meer door een toelage van 1 miljoen IQD toe te kennen aan elke ontheemde familie die terugkeert. De KRG heeft Koerden gestimuleerd terug te keren naar de omgeving van Kirkuk, onder meer met tegemoetkomingen op het gebied van werkgelegenheid en huisvesting, naar verluidt met het oog op het vergroten van de Koerdische politieke rol in het gebied.³⁴⁹

4.3 Activiteiten van internationale organisaties

Op basis van Veiligheidsraadresolutie 1830 (2008), bieden de Verenigde Naties humanitaire hulp in Irak en ondersteunen ze de wederopbouw. Dit geschiedt onder meer door activiteiten op het gebied van civiele en sociale diensten, bevordering van de mensenrechten en versterking van de rechtsstaat, assistentie bij grondwetherzeningen en implementatie van de bestaande grondwetsbepalingen, waaronder artikel 140 aangaande de status van Kirkuk en andere betwiste gebieden, en het verlenen van technische assistentie bij het opstellen van een nieuwe kieswet en vormen van een kiesraad. Het mandaat omvat daarnaast taken op het gebied van regionale dialoog, integratie van voormalige strijders, vluchtelingenkwesties en donorcoördinatie.³⁵⁰

³⁴⁶ UNHCR, *UNHCR Iraq Operation's Monthly Statistical Update on Return*, december 2008.

³⁴⁷ IOM, *Iraq displacement & return 2008 mid-year review*, 30 juni 2008.

³⁴⁸ IOM, *Emergency Needs Assessments, Post-February 2006 Displacement in Iraq*, 1 januari 2009; US Department of State, *2008 Iraq Report on Human Rights Practices*, 25 februari 2009.

³⁴⁹ US Department of State, *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009.

³⁵⁰ Op 7 augustus 2008 werd het mandaat van de *United Nations Assistance Mission for Iraq* (UNAMI), verantwoordelijk voor de invulling van deze taken, met 12 maanden verlengd. VN Veiligheidsraad, *Resolution 1830 (2008)*, S/RES/1830(2008), 10 augustus 2007. Zie ook S/2008/688 en S/2009/102.

De *United Nations Assistance Mission for Iraq* (UNAMI) had gedurende de verslagperiode kantoren in Bagdad, Erbil, Basra, Kirkuk, Mosul, Najaf en Ramadi. Bovendien waren er provinciale *liaison officers* actief in Babylon, Bagdad, Diyala, Kerbala, Muthanna, Najaf, Nineveh, Qadisiya, Salah-ad-Din, Thi-Qar en Wasit. In Bagdad bevinden zich naast UNAMI onder andere UNHCR,³⁵¹ UNICEF,³⁵² UNOPS, UNDP en de WHO. De VN werken zowel met nationale als met internationale staf in Irak.³⁵³ De missie is zowel in Bagdad als Erbil gebonden aan zeer stringente maatregelen voor verplaatsing. Dit beperkt de activiteiten die de organisaties kunnen uitvoeren.³⁵⁴

Voorts zijn in Irak onder meer de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) en het Internationale Comité van het Rode Kruis (ICRC) actief. In het licht van de veiligheidssituatie en de ontvoeringen van Iraakse en internationale hulpverleners, hebben veel hulporganisaties hun activiteiten beperkt of gestaakt.³⁵⁵ Enkele organisaties hebben op beperkte schaal nog internationaal personeel in Irak.³⁵⁶ Waar mogelijk zijn lopende projecten van VN-organisaties en internationale organisaties en NGO's ook voortgezet met behulp van lokaal personeel.³⁵⁷ Daarnaast zijn er lokale NGO's in Irak actief, soms in samenwerking met nog aanwezige internationale NGO's.³⁵⁸

4.4 Standpunt van UNHCR ten aanzien van Irak

Voor zijn standpunt ten aanzien van de internationale beschermingsbehoefte van Iraakse asielzoekers maakt UNHCR onderscheid tussen drie gebieden. Iraakzen afkomstig uit de provincies van het noorden van Centraal-Irak en Bagdad behoeven volgens UNHCR internationale bescherming. Zij zouden moeten worden beschouwd als vluchteling op basis van de criteria in het

³⁵¹ Zie hierover ook UNHCR News Stories, *Guterres Visits Iraq; announces strengthened UNHCR presence*, 18 februari 2008.

³⁵² UNICEF Iraq, *Update for Partners on the Situation of Children in Iraq, First Quarter 2008*.

³⁵³ Activiteiten van UNAMI worden ook vanuit Jordanië verricht.

³⁵⁴ Onder meer VN, *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1770 (2007)*, S/2007/608, 15 oktober 2007.

³⁵⁵ Zie hiervoor het algemeen ambtsbericht Irak, december 2006 en juni 2004.

³⁵⁶ Bijvoorbeeld de *International Foundation for Election Systems* (IFES).

³⁵⁷ Zoals de Internationale Organisatie voor Migratie. Zie hierover ook UNHCR Global Appeal 2008-2009.

³⁵⁸ Bijvoorbeeld IOM en de lokale verenigingen van de Rode Halve Maan, ondersteund door de Internationale Federatie en het Internationale Comité van het Rode Kruis en Rode Halve Maan verenigingen.

Vluchtelingenverdrag uit 1951.³⁵⁹ Wanneer zij niet als vluchteling worden erkend, zou volgens UNHCR internationale bescherming moeten worden geboden door toepassing van een bredere definitie van het begrip ‘vluchteling’ of door een aanvullende vorm van bescherming.

Asielverzoeken van Irakezen afkomstig uit de provincies van West- en Zuid-Irak zouden volgens UNHCR op basis van de criteria in het Vluchtelingenverdrag op hun individuele merites moeten worden beoordeeld, waarbij bijzondere aandacht dient te worden gegeven aan risicogroepen, waarbij UNHCR in het bijzonder noemt:

- Personen betrokken bij politieke partijen die verwickeld zijn in een machtsstrijd;
- Personen die geassocieerd worden met de Iraakse regering of overheid;
- Personen die zich (verondersteld) verzetten tegen gewapende en/of politieke groeperingen;
- Personen die geassocieerd worden met de MNF-I of buitenlandse bedrijven;
- Leden van religieuze en/of etnische minderheden;
- Personen die bepaalde beroepen uitoefenen, zoals academici, rechters, artsen, enz.;
- Journalisten en personen die anderszins werkzaam zijn voor de media;
- Mensenrechtenactivisten en personen die werkzaam zijn voor VN- of niet-gouvernementele organisaties;
- Homoseksuelen;
- Vrouwen en kinderen met bijzondere profielen.³⁶⁰

UNHCR blijft bij zijn standpunt dat asielverzoeken van Irakezen afkomstig uit KRG-gebied op hun individuele merites moeten worden beoordeeld op basis van de criteria in het Vluchtelingenverdrag.³⁶¹

³⁵⁹ “In relation to countries which are signatory to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees (...) and/or its 1967 Protocol or relevant regional instruments and have in place procedures requiring refugee status to be determined on an individual basis, Iraqi asylum-seekers from the Central Governorates of Baghdad, Diyala, Kirkuk, Ninewa and Salah Al-Din should be considered as refugees based on the 1951 Convention criteria or the relevant applicable regional criteria.” UNHCR, *UNHCR’s Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

³⁶⁰ “(...) the international protection needs of asylum-seekers from the Southern Governorates of Babel, Basrah, Diwaniyah, Kerbala, Missan, Muthanna, Najef, Thi-Qar and Wassit and from Al-Anbar Governorate should be assessed individually based on the 1951 Convention refugee definition or relevant regional instruments, while favourable consideration should be given to the specific groups identified to be at risk in the following paragraph.” UNHCR, *UNHCR’s Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

³⁶¹ “For asylum-seekers from the three Northern Governorates of Sulaymaniyah, Erbil and Dohuk, UNHCR is maintaining its position thus far, namely that their claims should be individually assessed based on the 1951 Convention refugee definition.” UNHCR, *UNHCR’s*

UNHCR blijft van mening dat er geen binnenlands vluchtalternatief binnen Centraal- en Zuid-Irak bestaat.³⁶² De vraag of een binnenlands vluchtalternatief bestaat in de drie noordelijke provincies onder bestuur van de KRG voor mensen afkomstig uit Centraal- of Zuid-Irak moet volgens de UNHCR zorgvuldig worden beoordeeld van geval tot geval, met inachtneming van in het bijzonder de relevantie- en redelijkheidsanalyse in de UNHCR *Eligibility Guidelines*.³⁶³

Binnenlands vluchtalternatief bestaat volgens de UNHCR niet in Centraal-Irak t.o.v. van personen afkomstig uit KRG-gebied. Of dit alternatief voor hen bestaat in de drie KRG-provincies moet van geval tot geval zorgvuldig worden beoordeeld.³⁶⁴ Speciale aandacht zou moeten worden besteed aan de groepen waarvan uit de *Eligibility Guidelines* blijkt dat zij geen binnenlands vluchtalternatief zullen vinden in de drie provincies onder bestuur van de KRG.³⁶⁵

Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers, april 2009.

³⁶² “UNHCR maintains that an internal flight or relocation alternative should not be considered available for Iraqi asylum-seekers within any parts of the Central and Southern Governorates (...).” UNHCR, *UNHCR’s Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

³⁶³ UNHCR, *UNHCR’s Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

³⁶⁴ “In regard to the availability of an internal flight alternative in the Central and Southern regions, no such alternative is available for Iraqi asylum-seekers originating from the Northern Governorates (...). Whether an IFA/IRA may be available for them within the three Northern Governorates themselves must be examined carefully on a case-by-case basis.” UNHCR, *UNHCR’s Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

³⁶⁵ “(...) certain categories of individuals with given profiles are not admitted there, including those as listed in these Guidelines.” UNHCR, *UNHCR’s Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009.

Geraadpleegde bronnen

Naast de in de inleiding genoemde bronnen is gebruik gemaakt van de volgende bronnen en publicaties:

Amnesty International (AI), *Death sentences and executions in 2008*, 24 maart 2009;

Central Intelligence Agency (CIA), *The World Factbook – Iraq*, 18 december 2008;

Combating Terrorism Center (CTC) at West Point:

- *Iranian Strategy in Iraq: Politics and “Other Means”*, 13 oktober 2008;
- *Dysfunction and Decline: Lessons Learned From Inside Al-Qa’ida in Iraq*, 16 maart 2009;

Committee to Protect Journalists (CPJ):

- *Annual Prison Census 2008: Iraq*, 4 december 2008;
- *Attacks on the Press in 2008: Iraq*, 10 februari 2009;

Economist Intelligence Unit (EIU):

- *Country Report Iraq*, oktober 2008;
- *Country Report Iraq*, november 2008;
- *Iraq Country Profile 2008*;
- *Country Report Iraq*, februari 2009;

Human Rights Watch (HRW):

- *World Report 2006 – Iraq*, 17 januari 2006;
- *The Quality of Justice, Failings of Iraq’s Central Criminal Court*, december 2008;
- *World Report 2009 – Iraq*, 14 januari 2009;

International Center for Transitional Justice (ICTJ), *Briefing Paper: Iraq’s New “Accountability and Justice” Law*, 22 januari 2008;

International Crisis Group (ICG):

- *Oil for soil: Toward a grand bargain on Iraq and the Kurds*, 28 oktober 2008;
- *Iraq’s provincial elections: The stakes*, 27 januari 2009;

Internationale Organisatie voor Migratie (IOM):

- *Iraq Displacement & Return 2008 Mid-Year Review*, 30 juni 2008;

- *Governorate profiles: Anbar, Baghdad & Diyala*, december 2008;
- *Governorate profiles: Babylon, Kerbala & Najaf*, december 2008;
- *Governorate profiles: Basrah, Muthanna & Thi-Qar*, december 2008;
- *Governorate profiles: Dahuk, Erbil & Sulaymaniyah*, december 2008;
- *Governorate profiles: Kirkuk, Ninewa & Salah-al-Din*, december 2008;
- *Governorate profiles: Missan, Wassit & Qadisiya*, december 2008;
- *Emergency Needs Assessments, Post-February 2006 Displacement in Iraq*, 1 januari 2009;

Iraq Body Count (IBC), *Post-surge violence: its extent and nature*, 28 december 2008;

Reporters Sans Frontiers (RSF), *Annual Report 2008*, 13 februari 2008

United Nations Assistance Mission for Iraq (UNAMI):

- *Human Rights Report, 1 May – 30 June 2006*;
- *Human Rights Report, 1 July – 31 August 2006*;
- *Human Rights Report, 1 November – 31 December 2006*;
- *Human Rights Report, 1 January – 31 March 2007*;
- *Human Rights Report, 1 April – 30 June 2007*;
- *Human Rights Report, 1 July – 31 December 2007*;
- *Human Rights Report, 1 January – 30 June 2008*;
- *Human Rights Report, 1 July – 31 December 2008*;

UNHCR:

- *Guidelines Relating to the Eligibility of Iraqi Asylum-Seekers*, oktober 2005;
- *Country of Origin Information Iraq*, oktober 2005;
- *UNHCR's Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, augustus 2007;
- *Addendum to UNHCR's Eligibility guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum seekers*, december 2007
- *UNHCR Global Appeal 2008-2009*;
- *UNHCR Syria Update*, november 2008;
- *Briefing notes*, november 2008;
- *UNHCR Iraq Operation's Monthly Statistical Update on Return*, december 2008;
- *UNHCR Syria Update*, februari 2009;
- *Iraq Situation Update*, februari 2009;
- *UNHCR's Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of Iraqi asylum-seekers*, april 2009;

UNICEF:

- *Update for Partners on the Situation of Children in Iraq, First Quarter 2008*;

- *Humanitarian Action Update Iraq*, 19 januari 2009;
- *Humanitarian Action Update Iraq*, 17 februari 2009;

United Nations Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, OSRSG/PR080425, 25 april 2008

US Committee for Refugees and Immigrants (USCRI):

- *World Refugee Survey 2008 – Iran*, 19 juni 2008;
- *World Refugee Survey 2008 – Iraq*, 19 juni 2008;
- *World Refugee Survey 2008 – Kuwait*, 19 juni 2008;
- *World Refugee Survey 2008 – Saudi Arabia*, 19 juni 2008;
- *World Refugee Survey 2008 – Turkey*, 19 juni 2008;

US Department of Defense, *Measuring Stability and Security in Iraq*, december 2008;

US Department of Labor, *2007 Findings on the Worst Forms of Child Labor – Iraq*, 27 augustus 2008;

US Department of State:

- *2005 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 8 maart 2006;
- *Background Note: Iraq*, februari 2008;
- *2007 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 11 maart 2008;
- *International Religious Freedom Report 2008 – Iraq*, 19 september 2008;
- *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Egypt*, 25 februari 2009;
- *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Iraq*, 25 februari 2009;
- *2008 Country Reports on Human Rights Practices – Syrian Arab Republic*, 25 februari 2009;

VN Veiligheidsraad:

- *Resolution 1546 (2004)*, S/RES/1546 (2004), 8 juni 2004;
- *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004)*, S/2006/945, 5 december 2006;
- *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1770 (2007)*, S/2007/608, 15 oktober 2007;
- *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1770 (2007)*, S/2008/19, 14 januari 2008;
- *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1770 (2007)*, S/2008/495, 28 juli 2008;
- *Resolution 1830 (2008)*, S/RES/1830(2008), 7 augustus 2008;
- *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1830 (2008)*, S/2008/688, 6 november 2008;

- *Report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 1830 (2008)*, S/2009/102, 20 februari 2009;

Washington Institute for Near East Policy, *Provincial Elections Kick Off Iraq's Year of Choices*, 26 januari 2009.

Wetteksten:

- *Spirituuous Liquors Law*, 1931;
- *Personal Status Law*, 1959;
- *Nationality Law*, 1963;
- *Law on Criminal Proceedings*, 1971;
- *Law of Judicial Organization*, 1979;
- *Law of Public Prosecution*, 1979;
- *CPA Order 1, De-Ba'athification of Iraqi Society*, d.d. 16 mei 2003;
- *CPA Order 7, Penal Code*, d.d. 10 juni 2003;
- *CPA Order 14, Prohibited Media Activity*, d.d. 10 juni 2003;
- *Law of Administration for the State of Iraq for the Transitional Period (of Transitional Administrative Law)*, d.d. 8 maart 2004;
- *CPA Order 13, The Central Criminal Court of Iraq (Revised) (Amended)*, d.d. 22 april 2004;
- *CPA Order 100, Transition of Laws, Regulations, Orders, and Directives Issued by the CPA*, d.d. 28 juni 2004;
- *Iraqi Constitution*, 2005
- *Statute of the Commission for Resolution of Real Property Disputes*, 2006;

Tijdschriftartikelen, krantenartikelen, nieuwsberichten, persberichten:

AFP

Amnesty International (AI)

ANP

AP

BBC

Committee to Protect Journalists (CPJ)

Global Insight

Human Rights Watch (HRW)

Integrated Regional Information Network (IRIN)

International Herald Tribune (IHT)

Le Figaro

Le Monde

NRC Handelsblad

Radio Free Europe / Radio Liberty (RFE/RL)

Reformatorisch Dagblad

Reporters Sans Frontières (RSF)

Reuters
The Guardian
The Independent
The Jordan Times
The Los Angeles Times
The New York Times
The Washington Post
UNAMI
UNHCR News Stories
UN News Service
US Department of Defense

Websites:

www.amnesty.org
www.aua.com
www.cpa-iraq.org
www.hrw.org
www.iom-iraq.net
www.ipcciraq.org
www.iraqbodycount.org
www.unhchr.ch
www.unhcr.org
www.uniraq.org

Bijlage 1. Samenstelling Iraakse regering

Samenstelling van de Iraakse Raad van Ministers d.d. 26 februari 2009.

Premier	Nouri Al-Maliki (<i>Da'wa</i>)
Vice-premier	Barham Salih (PUK)
Vice-premier	Rafaa al-Esawi (<i>Tawafiq</i>)
Ministers:	
Binnenlandse Zaken	Jawad Al-Bolani (onafhankelijk, sjiïet)
Buitenlandse Zaken	Hoshyar Zebari (KDP)
Financiën	Bayan Jabr (SIIC)
Defensie	Abd Al-Quadir Gahder Ubaidi (onafhankelijk, Koerd)
Elektriciteit	Karim Waheed (onafhankelijk, sjiïet)
Industrie en Mineralen	Fawzi Al-Hariri (KDP, christen)
Huisvesting en Opbouw	Bayan Dazee (KDP, vrouw)
Onderwijs	Khudayyir Al-Khuza'i (<i>Da'wa</i>)
Hoger onderwijs	Abed Theyab Al-Ajili (<i>Tawafiq</i>)
Gezondheid	Salih Al-Hasnawi (onafhankelijk, sjiïet)
Planning en Ontwikkelingssamenwerking	Ali Baban (onafhankelijk, soenniet)
Communicatie	Faruq Abdul Rahman (<i>Tawafiq</i>)
Handel	Abd Al-Fatah Hassan Al-Sudani (<i>Da'wa</i>)
Olie	Hussein Al-Shahristani (onafhankelijk, sjiïet)
Landbouw	Ali Al-Bahadly (onafhankelijk)
Justitie	Dara Nur Al-Din (onafhankelijk, Koerd)
Werkgelegenheid en Sociale Zaken	Mahmoud Mohammed Al-Radhi (SIIC)
Water	Adbul Latif Rashid (PUK)
Transport	Aamer Abdeljabber Ismail (onafhankelijk, sjiïet)
Cultuur	Mahir Al-Hadithi (<i>Tawafiq</i>)
Wetenschap en technologie	Raed Fahmi Jahid (<i>Iraqi National List</i> , soenniet)
Ontheemden en migratie	Abdul Samad Rahman Sultan (onafhankelijk, Fayli-Koerd)
Jeugd en Sport	Jassim Mohammed Jafer (<i>Turkoman Islamic Union</i>)
Milieu	Nermin Othman (PUK, vrouw)
Publieke Werken en Gemeenten	Riyadh Gharib (SIIC)
Mensenrechten	Wijdan Mikaeil (<i>Iraqi National List</i> , christen, vrouw)
Staatsministers:	
Nationale Dialoog	Akram Al-Hakim (SIIC)
Nationale Veiligheid	Shirwan al-Wa'ili (<i>Da'wa</i>)

*Algemeen ambtsbericht Irak
mei 2009*

Parlements zaken	Safa Al-Safi (onafhankelijk, sjiïet)
Buitenlandse Zaken	Mohammed Al-Dulaimi (<i>Tawafiq</i>)
Maatschappelijke Zaken	Thamir Jaafar Al-Zubeidi (onafhankelijk, sjiïet)
Vrouwenzaken	Nawal Majid Hamid (<i>Tawafiq</i> , vrouw)
Provincies	Khulud Sami Al-Majun (onafhankelijk, sjiïet, vrouw)
Toerisme en Archeologie	Qahtan Abbas Al-Jabburi (onafhankelijk)

Overige staatsministers:

Mohammed Abbas Auraibi (*Iraqi National List*, sjiïet)
Ali Mohammed Ahmed (*Kurdistan Islamic Union*)
Hassan Rhadi Khazim Al-Sari (*Iraqi Hezbollah*, sjiïet)

Bijlage 2. Landkaart

